T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SARIOĞLAN VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN
Doç. Dr. Sami KILIÇ

HAZIRLAYAN
Seyit GEZER

ELAZIĞ–2011

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

SARIOĞLAN VE ÇEVRESİ HALK İNANIŞLARI

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

DANIŞMAN | HAZIRLAYAN
Doç. Dr. Sami KILIÇ | **Seyit GEZER**

Jürimiz, …./…./2011 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri

1.
2.
3.
4.
5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun …./…./2011 tarih ve …………..sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Erdal AÇIKSES
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Sarıoğlan ve Çevresi Halk İnanışları

Seyit GEZER

Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı
Dinler Tarihi Bilim Dalı
Elazığ–2011, Sayfa: X+108

Bu araştırmada, verilerin tespiti esnasın gözlem, mülakat ve anket gibi derinlemesine yaklaşım içeren saha araştırma metotlarını kullandık. Elde ettiğimiz verileri deskriptif metot kullanarak tasnif ettikten sonra dinler tarihi açısında değerlendirdik.

Giriş kısmında; ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde Sarıoğlan ve çevresindeki geçiş dönemleri ile ilgili halk inanışları ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi, ikinci bölümde ise Sarıoğlan ve çevresindeki tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Sonuç bölümünde ise tez hakkında öne çıkabilecek hususlara kısa örnekler vererek temas ettik. Tezimiz kaynakça ve ekler kısmıyla sona ermektedir.

Anahtar kelimeler: Sarıoğlan, Doğum, Evlenme, Sünnet, Ölüm, Tabiat ile ilgili inanışlar

SUMMARY

Master Thesis

Public Beliefs in and Around Sarıoğlan

Seyit GEZER

Fırat University
Social Studies Institute
The Deparment of Philosophy and Religion Studies
The History of Religions Deparment
Elazığ–2011, Page: X–108

In this research, during the detection of the data we used deeply approaching field research methods, like observation, audience and survey. The information guired by using descriptive methods was rated in terms of history of religions.

In introduction part, there is some information about history, geographical position, educational state, economic and social structure of Sarıoğlan. In the first part, the believes about transition periods in Sarıoğlan and around Sarıoğlan and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview. In the second part, the believes about nature and their evaluation are analyzed with the method of observation and interview too.

In the chapter of conclusion we glanced at same subjects which can be marked about the thesis by quating short examples. We thesis ended with bibliography and additional parts.

Key Words: Sarıoğlan, Brith, Marry, Circuncision, Dead, Believes of Nature.

İÇİNDEKİLER

II. BÖLÜM

2. SARIOĞLAN VE ÇEVRESİNDEKİ TABİAT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖNSÖZ

Anadolu'nun her karış toprağına sinmiş olan ortak değerler hazinesinin, tarihi bir süreç içerisinde, mayasını milletten alarak yoğrulmuş olduğunu görebiliriz. Önemli olan bu değerler hazinesini bilimsel metotlarla incelemek ve milli zenginlikleri ifşâ edebilmektir. Bu milli zenginliklerimizden birisi de halk inanışlarıdır. Nesilden nesile sözlü olarak aktarılarak günümüze kadar ulaşan halk inanışları, milletimizin ortak değerleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte halk inanışları araştırmalarının ülkemizde hak ettiği yere henüz ulaşmadığı görülmektedir. Hali hazırda bizi biz yapan bu değerlerin bilimsel olarak araştırılıp ortaya konulması önem arz etmektedir.

Kayseri ve çevresi tarihi süreç içerisinde çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış önemli bir yerleşim yeridir. Bölgenin Türk hakimiyetine geçmesiyle birlikte Sarıoğlan ilçesi de Türk yurdu haline gelmiş ve Türk kültürünün canlı olarak yaşandığı yerler arasına girmiştir. Bununla birlikte, ilçe genelinde halk inanışlarını ortaya koyan bir çalışma yapılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için biz de Sarıoğlan ilçesindeki halk inanışlarını bilimsel olarak incelemeyi, böylece Türk kültürüne katkı sağlamayı amaçladık. Yapmış olduğumuz bu çalışmanın, ileride bu alanda bilimsel manada yapılacak çalışmalara katkı sağlamasını ümit etmekteyiz.

Tezimiz, giriş kısmı ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verdik. Birinci bölümde hayatın geçiş dönemleriyle ilgili halk inanışları ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi; ikinci bölümde ise Sarıoğlan ve çevresindeki tabiat ile ilgili inanışlar ve bu inanışların dinler tarihi açısından değerlendirilmesini yaptık.

Tez konusunun seçiminden, verileri toplama ve yorumlama safhasına kadar her türlü yardımı esirgemeyen hocam Doç. Dr. Sami KILIÇ'a teşekkür ediyorum. Ayrıca tezi hazırlamak için sahaya çıktığım dönemde bildiklerini benimle paylaşan kaynak şahısların hepsine de şükranlarımı sunuyorum.

ELAZIĞ–2011 Seyit GEZER

KISALTMALAR

A.D.T.C.F.	**:** Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi
a.g.e.	**:** adı geçen eser
a.g.m.	**:** adı geçen makale
b.k.z.	**:** bakınız
C	**:** Cilt
Hz.	**:** Hazret
İA	**:** Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi
km.	**:** kilometre
K.Ş.	**:** Kaynak şahıs
m.	**:** Madde
MEB	**:** Milli Eğitim Bakanlığı
s.	**:** sayfa
S.	**:** Sayı
TDK	**:** Türk Dil Kurumu
TDVİA	**:** Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
vb.	**:** ve benzeri

METOT VE KAYNAKLAR

1. Metot

Sarıoğlan ve Çevresi Halk İnanışları isimli tezimiz giriş bölümü ve iki bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde ilçenin tarihi, coğrafi konumu, sosyal yapısı, eğitim ve ekonomik durumu hakkında bilgi verdik. Tezimizin birinci bölümünde Sarıoğlan ve yöresinde, hayatın dönüm noktalarıyla (doğum, evlenme, ölüm) ilgili elde ettiğimiz veriler yazıya geçtikten sonra dinler tarihi açısından önemini tespit etmeye çalıştık. İkinci bölümde ise Sarıoğlan ve yöresinde tespit ettiğimiz tabiat ile ilgili halk inanışlarını, birinci bölümde yaptığımız gibi dinler tarihi açısından değerlendirmeye çalıştık.

Tezin giriş bölümündeki bilgilerin tespitinde bu konularda bilgi veren ansiklopedik ve bilimsel kaynakları taramanın yanında; İstanbul'da bulunan Başbakanlık Devlet Arşivleri'nde saklı tarih belgeleri taradık. Tezimizin birinci bölümündeki doğum konusunun bilgilerini tespiti esnasında bayanlarla mülakat yolunu tercih ettik. Sünnet, evlenme ve ölüm konularında ise mülakat yönteminin yanında katılımlı gözlem metodunu da kullandık. İkinci bölüme ait bilgilerin tespitinde sırasında kaynak şahıslar kısmında künyelerine yer verdiğimiz; tezimizde başlıklar halinde sıraladığımız konular hakkında bilgi sahibi olan kişilerle mülakat ettik. Elde ettiğimiz verileri objektiflik esasına dayalı olarak deskriptif metotla yazıya geçtikten sonra dinler tarihi açısından yorumlayabilmek için aşağıda sayacağımız eserlerden istifade ettik.

2. Kaynaklar

Tezimizin girişi kısmında yararlandığımız başlıca kaynaklar arasında; Milli Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı yayınları arasından yayınlanan İslâm Ansiklopedisi; Türk Ansiklopedisi; Mehmet Çayırdağ'ın Kayseri Tarih Araştırmaları; Mesut Elibol ve Rafet Yinanç'ın Dulkadiroğulları; Tahir Sezen'in Osmanlı Yer Adları; Cevat Türkay'ın Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler isimli kitapları bulunmaktadır.

Sarıoğlan ve çevresi halk inanışların tespiti ve bunların dinler tarihi açısından değerlendirilmesi esnasında ise; öncelikle tezimizin son kısmında kendileri hakkında detaylı bilgi verdiğimiz kaynak şahıslardan bilgi topladık. Topladığımız bu bilgileri: Sait Evliyaoğlu'nun Türk Halkbilimi; Sedat Veyis Örnek'in Türk Halkbilim; Özer Ozankaya'nın Toplumbilim; Işıl Altun'un Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme

ve Ölüm; Pertev Naili Boratav'ın Türk Folkloru; Orhan Çeltikçi'nin Yaşar Kalafat'ın Eserlerinde Türk Dünyası Kültür ve Halk İnançları; Yaşar Kalafat'ın Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanışlarının İzleri; Ali Selçuk'un Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar; Ünver Günay ve Harun Güngör'ün Türk Din Tarihi; Ünver Günay, Harun Güngör, Vahap Taştan ve Huzeyfe Sayım'ın Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması (Kayseri Örneği); Harun Güngör'ün Türk Bodun Bilim Araştırmaları; Abdulkadir İnan'ın Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar, Makaleler ve İncelemeler; Bahaeddin Ögel'in Türk Kültürünün Gelişme Çağları, Türk Mitolojisi; Hikmet Tanyu'nun Türklerde Taşlarla İlgili İnanışlar, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri; İbrahim Kafesoğlu'nun Türk Milli Kültürü, Eski Türk Dini; Muharrem Ergin'in Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile); Saim Sakaoğlu'nun Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu; Doğan Kaya'nın Anonim Halk Şiiri; Mircea Eliade'nin Dinler Tarihi-İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi; Süleyman Uludağ'ın Tasavvuf Terimleri Sözlüğü; Doğan Kaya'nın Anonim Halk Şiiri; Rudanî'nin Büyük Hadis Külliyatı isimli eserlerindeki bilgilerden yararlanarak dinler tarihi açısından değerlendirmeye çalıştık.

Tezimizi hazırlarken kaynak olarak sık sık başvurduğumuz bu kitapların dışında her konuyu kendi müstakil muhtevası içerisinde incelerken faydalandığımız ancak ismini burada saymadığımız kitap, bildiri ve makalelerin kaynakça kısmında künye bilgileri verilmiştir.

GİRİŞ

Sarıoğlan, Orta Anadolu'da yer alan Kayseri iline bağlı ilçedir. İlçenin, Kayseri şehir merkezine uzaklığı 61 km. olup kuzey-batısında Felahiye, Özvatan; doğusunda Akkışla, Gemerek; güneyinde Bünyan ve batısında Kocasinan ilçeleri bulunmaktadır (Bkz. Ek-1-2).

Yüzölçümü toplam 680 kilometrekare olan ilçenin 685.852 dekar tarım arazisi vardır. Sarıoğlan ilçesinin arazisi Kayseri'nin en büyük ovası olup bununla birlikte ovanın etrafı dağlarla ve sıra sıra yamaçlarla çevrilmiş durumdadır (Bkz. Ek-3). Dağlar, daha ziyade ufak toprak ve taş yığınlarının meydana getirdiği sıra halinde tepeleri andırır. Beştepeler, Üçtepeler, Altıparmak Tepeleri, Hamburnu Tepesi ve Kepirce Dağı söz konusu tepelerin arasında yüksek olanlardır.

Yöreyi çevreleyen belli başlı dağlar şunlardır: İlçe Merkezi ile Palas Kasabası arasında Demirhan Dağı, Sarıoğlan ilçesinin batısında Kuşaklı Dağı, Palas – Üzerlik - Ömerhacılı arasında Kocadağ, kuzey doğuda Kepirce Dağı, Gaziler ile Özvatan İlçesi arasında Sultan Sekisi Dağı, Gaziler Kasabası ile Çayıralan arasında Akdağ ve Keçikalesi Dağları. İlçenin en büyük dağ; Keçikalesi olup 1.500 metre yüksekliğindedir. İlçenin rakımı 1.148 metredir.

İç Anadolu'nun tamamında hâkim olan karasal iklim Sarıoğlan ve yöresinde de hâkimdir. Karasal iklime paralel olarak ilçede bozkır bitki örtüsü vardır.

Sarıoğlan adı, halk arasındaki rivayetlere göre ilçeyi baştan sona ikiye bölen Kesdoğan Çayı kenarında yaşayan bir aşiretin reisinin sarışın oğlunun Kesdoğan Çayı'na düşüp boğularak ölümü üzerine verilmiştir. Başka bir rivayete göre ise; Sarıoğlan'a gelip yerleşen üç kardeşten kulağında küpe olan bugün Özvatan sınırları içerisinde olan Küpeli Beldesi'ne oymağını kurmuş; gerdanında üzerlik olan kardeş ise bugün Üzerlik ismi ile bilinen köye oymağını kurmuştur. Kardeşlerden sarışın olan ise Sarıoğlan'da kalmıştır. Bu rivayetten dolayı ilçenin isminin Sarıoğlan olarak verildiği iddia edilmektedir.

Okunmuş bir tahrir defterine[1] göre Sarıoğlan ilçesi için *Mezra-i Saru oğlan* ve *Karye-i Saru oğlan* tabirleri kullanılmaktır. Bahsettiğimiz tahrir defterini 1575–1576 (mufassal) okuyan Yunus Koç'a göre, Sarıoğlan'ı kuran kabile Çiçeklü'dür. Eserin Bozok Sancağı'ndaki kabilelere ve bağlı cemaatleri kısmında Çiçeklü'ye bağlı

---

[1] Rafet Yinanç, Mesut Elibol, Maraş Tahrir Defteri (1563) C. II, Ankara 1988, s. 807-808.

cemaatleri: Çiçeklü, İbrahimhacı, Bahaeddünlü şeklinde vermektedir. Müellifliğini Cevdet Türkay'ın yaptığı Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler isimli eserde Çiçeklü bir cemaat ismi olarak verilmiş olup cemaatin yerleştiği yöreler arasında Meraş Sancağı'nın da olduğu ifade edilmektedir.[2] Prof. Dr. Nevzat Özkan'a göre ise Sarıoğlan'da yaşayan aşiret *Sarıoğlanlu* aşiretidir ve ilçe ismini bu aşiretten alır.[3] Yine kaynak olarak başvurduğumuz Cevdat Türkay'ın yukarıda ismi zikredilen eserinde ise Saruoğlanlu Cemaati'nin Kayseri, Sivas ve Meraş Sancaklarına yerleştiği ifade edilmektedir.[4] Tez için tarihi bilgi elde etmek amacıyla Başbakanlık Devlet Arşivleri Kütüphanesi'nde yaptığımız çalışmada ise Sarıoğlan'la ilgili olarak Kuzugüdenli Cemaati'nin ismi zikredilmektedir. Ancak o dönemde vuku bulmuş bir hadisenin neticesini tayin için alınmış olan iki mahkeme kararından başka bilgi tespit edemedik. Cevdet Türkay'a göre ise; Kuzugüdenli Cemaati Sivas ve Kayseri Sancaklarına da yerleşmiştir.[5]

Sarıoğlan ilçesinin bağlı olduğu Kayseri ve çevresi, Anadolu'nun en eski yerleşim yerlerinden birisidir. Kayseri'nin yaklaşık 22 km. kuzey doğusunda bulunan Kültepe Kaniş Karum'da ele geçirilen tabletler üzerinde bulunan Hitit yazıları bu bölgede iskânın milattan önce 3500 yılarına kadar indiğinin bir göstergesidir.[6] Babil ve Asurların zaman zaman bu bölgeye hakim oldukları iddia edilmiştir. Asurlardan sonra M.Ö. VI. yüzyılda, bölgede tüm Anadolu'da olduğu gibi Pars İmparatorluğu hüküm sürmüştür.[7] Daha sonra Roma ülkesinin bir toprağı konumunda olan yöre, Romalılara ait Kapadokya merkezli bir eyalete bağlanmıştır. M.Ö. 77 yılına kadar bu bölge, Romalıların hakimiyetinde kalmıştır. Ancak Romalıların hükmettiği dönemlerde bölgede istilalar olmuştur. M.Ö. 380 yılında Kapadokya Krallığı bu bölgede hüküm sürmüş, bu krallık M.S. 17 yılında Roma İmparatorluğuna dâhil olmuştur. Ayrıca, bölge Ermeni Kralı II. Tigran tarafından istila edilmiş, daha sonra ise M.S. 260 yılında Sasanilerin istilasına uğramıştır.[8]

Bugün Kayseri Gültepe Müzesi'nde bulunan bir mezar kapağı bize Sarıoğlan ve yöresiyle ilgili tarihi bilgi vermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Sarıoğlan ilçe

---

[2] Cevdet Türkay, Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler, İstanbul 1979, s. 298.
[3] Nevzat Özkan, "Kişi Adlarından Gelen Yer Adlarımız ve Kayseri'deki Örnekleri Üzerine", Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni – Bildiriler C. II. , Kayseri 2001, s. 611.
[4] Türkay, a.g.e., s. 659.
[5] Türkay, a.g.e., s. 558.
[6] Mehmet İpşirli, "Kayseri", TDVİA C. XXV, s. 96.
[7] "Kayseri", Türk Ansiklopedisi C. XXI. s. 434.
[8] Besim Darkot , "Kayseri", İA. C. VI., s. 484; Türk Ansiklopedisi, a.g.m. C. XXI. s. 435.

merkezi Şenyurt mahallesindeki Mecit Aksoy'a ait evden çıkarılan mezar kapağı üzerinde yapılan çalışma sonucu bu kalıntının Helenistik ve Roma devirlerine ait pişmiş topraktan yapıldığı anlaşılmıştır.

Araplar, İstanbul'u fethetmek amacıyla yola çıktıkları tarihlerde, bu topraklar üzerinde hâkimiyet kurmak istemişlerdir. İlk olarak Muaviye idaresindeki Arap ordusu tarafından M.S. 690'da düzenlenen akından sonra dört kez tüm Anadolu gibi bu bölgede Arap ordularının akınlarına sahne olmuştur. Ancak Arapların düzenlemiş oldukları akınlar sonuç vermemiştir ve İstanbul'u fethedememişlerdir. Bölgenin İslamlaşma süreci Türkler tarafından gerçekleşmiştir.[9]

Türklerin muhtemelen 1069 tarihinden sonra bu bölgeyi fethetmişlerdir. Tarihi kaynaklara göre bölgede hakimiyet kuran ilk Türk beyliği Danişmentlilerdir. Özellikle Danişment beyi Melikgazi'nin büyük oğlu Melik Muhammet bölgeyi yeni baştan inşa ederek Kayseri merkezli bir yönetim kurmuştur.[10] Danişmentlilerden sonra II. Kılıçarslan zamanında (1169) bölgeye Anadolu Selçukluları hakim olmuştur. Anadolu Selçukluları zamanında bölgede imaret olarak yapılan ve günümüze ulaşan pek çok eser bulunmaktadır. Sarıoğlan, Güzelyazı Mahallesi Camisinde bulunan iki kitabedeki (Bkz. Ek-4) bilgiden hareketle, Anadolu Selçuklularının hakim olduğu dönemlerde bu eserin yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Zira kitabelerden birisinde geçen *"Kılıçarslan bin Mesud"* ismi caminin Anadolu Selçukluları zamanına yapıldığını göstermektedir. Bununla birlikte, kendisiyle görüştüğümüz Hasan Hüseyin Gözüküçük'ün (K.Ş.:1) ifadesine göre, bu kitabeler başka bir yerden getirilmiştir. Onun iddiasına göre kitabeler camiye ait değildir. Fakat bu bilgi şifahi olup konuyla ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ayrıca Karaözü Beldesi'nde günümüzde kullanılan Şahruh Köprüsü'nün yaklaşık bir km. doğusunda bulunan eski köprünün de Anadolu Selçuklular zamanında yapıldığı şu cümlelerden anlaşılmaktadır*: "Bu köprünün yapılmasını, Ulu Sultan Alaaddin Keykubat bin Keyhusrev'in saltanat günlerinde H. Altı yüz on sekiz yılında Mübarizeddin Ertokuş emretti."*[11]

1243 yılında yapılan Kösedağ Savaşı sonucu tüm Anadolu'da olduğu gibi bu bölgede de Moğolların hâkimiyeti ve istilası başladı. Memluk sultanı Sultan Baybars'ın müdahalesiyle Moğol istilasından kurtulan bölge, 1277 tarihinden sonra İlhanlıların

---

[9] İpşirli, a.g.m., s. 96.
[10] İpşirli, a.g.m., s. 96.
[11] Celal Özer, Hülya Emiroğlu, "Karaözü'nün Tarihi Önemi ve Kültürel Değerleri", Vakıflar Dergisi C. XXV, Ankara 1995, s. 257-265.

eline geçti. İlhanlıların eline geçtiği dönemde veya hemen öncesinde Palas'ta yaptırılmış bir çeşmenin kitabesinde şöyle denilmektedir: *"Bu mübarek çeşmenin yenilenmesi Mevlevi Atabek Muhammed'in oğlu Mahmud'un oğlu zayıf kul, Allah'ın rahmetine muhtaç Muhammed tarafından yediyüz yirmi iki sensinde oldu. (kitabeyi) resmeden (yazan) İzzeddin oğlu Ali'dir."* Ayrıca kitabede çeşmeyi H. 722, (M.1322) yılında yeniden yaptıran Muhammed'in babası Mahmud'dan başka, Atabek ve Mevlevi olarak meşhur olan Muhammed'in de ismi yazılmıştır. Bu şahıs Anadolu Selçukluları'nın son hükümdarlarından III. Keyhüsrev'e Atabek olan Erzincanlı Necmeddin olmalıdır. Erzincanlı Necmeddin'in 1277 yılında Sivas'ta vefat ettiğine dair bilgiler tarihi kaynaklarda belirtilmektedir.[12] İlhanlılardan sonra 1343'de bölgede Eretna Beyliği hakimiyet kurmuştur. Eretna Beyliğinden sonra Kadı Burhaneddin bu topraklara hakim olsa da bu hükümranlığı fazla sürmemiştir.[13]

Bölge, 1398 yılında Yıldırım Bayezid zamanında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine geçmiştir. Osmanlı Devleti'nin bu bölgedeki hakimiyeti 1402 Ankara Savaşı'na kadar sürmüştür. Sarıoğlan'a bağlı Yıldırım Köyü'nün adını Yıldırım Bayezid (1360-1403)'den aldığı yaygın bir rivayettir. *"Ankara Savaşı'na giderken Yıldırım ve orduları Yıldırım Köyünde konaklar. Burada küçük bir konaklama yeri yaptırır. Bu köyün adı benim adım olsun diyerek köyün adını verir. Rivayete göre Yıldırım Bayezid'in yaptırmış olduğu bu konağın taşları Palas kasabası camisinde kullanılmıştır."* Ankara Savaşı'ndan sonra Anadolu'da başlayan başıboşluk bu bölgenin de birkaç beyliğinin hükümranlığı arasında gidip gelmesine sebep olmuştur. Ankara Savaşı sonrası Karamanoğulları Beyliği'nin eline geçen bölge, 1419 yılında Memlük Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. Fakat bölgedeki Memlük Türk hakimiyeti çok fazla sürmemiştir. Memlüklülerden sonra bölge, Maraş civarında hakimiyet kurmuş olan Dulkadiroğulları Beyliği hakimiyeti altına girmiştir.[14] Dulkadiroğulları bölgede hakim oldukları süre içerisinde bir takım eserler de bırakmışlardır. Bunların arasında olan Zamantı Kalesi, camisi ve mescidine gelir sağlamak için Palas ve yöresi civarında vergi toplandığı şu cümlelerden anlaşılmaktadır: *''Palas köyünün ¼'ünü Karaca viran Hınzırı köyü cizyesi ve Tuz Hisarı'n gelirleri, Palas köyü yakınlarında göl-in mezrasının 1/3'ü Kayseri'ye tabi Gökin köyü, Palas köyünün gelirlerinin (iki yardımcı için) 108 Osmanlı dirhemi, Keşur, Hazi Viranı, Kızıl ağıl, Zaviyecik, Bostan viranı ve*

[12] Mehmet Çayırdağ, Kayseri Tarih Araştırmaları**,** Kayseri 2001, s. 28-130.
[13] Darkot, a.g.e., s. 485.
[14] Türk Ansiklopedisi, ag.m. C. XXI. s. 435.

Gökçe Viran mezraları cami ve mescide vakfedilmiştir. İmam ve hatip için Solak köyünün yarısı, müezzin için Hordana köyünün yarısı, Orta Körin köyünün gelirinin yarısı ile cizyesinin yarısı imam, müezzin ve ferraş için tahsis edilmiştir." Karaözü Beldesi sınırlarında olan ve Kızılırmak üzerinde bulunan tarihi Şahruh Köprüsü'nün de Dulkadiroğulları Beyliği döneminde yapıldığı tahmin edilmektedir. Dulkadiroğulları'nın bölgedeki hakimiyeti Yavuz Sultan Selim dönemine kadar sürmüştür.

Bu bölgeye Şah İsmail de akınlar düzenlemişse de bölge 1515 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından tekrar Osmanlı topraklarına katılmıştır.[15] Kanuni Sultan Süleyman zamanı ile ilgili bir tahrir defterindeki bilgilere göre Sarıoğlan Bozok Sancağı'nın Çubuk Nahiyesine kayıtlıdır. Celali isyanlarıyla birlikte bölgede Bozokların yerine Çapanoğlu'nun hâkimiyet kurduğu bilgileri bulunmaktadır.

Sarıoğlan, Osmanlı Devleti zamanındaki idari kayıtlarda 1846 yılında Bozok eyaleti Kayseri sancağına bağlı bir kaza; 1861 yılında Sivas eyaleti Sivas sancağı, Aziziye kazasına bağlı bir nahiye; 1911 yılında Kayseri ili Bünyan kazasına bağlı bir nahiye durumunda olmuştur. [16]

Cumhuriyet döneminde, Sarıoğlan 1954'e kadar, Bünyan'a bağlı bir köy durumdadır. 1954 yılında Bünyan'a bağlı bir belde olmuştur. O dönem Sarıoğlan'da yaşayan siyasî kişiliklerin ısrarları ve gayretleriyle 1 Nisan 1960 yılında idari açıdan ilçe olmuştur. İlçede adliye de dâhil olmak üzere resmi dairelerin bir kısmı ilçe meydanında bulunan hükümet konağının içerisindedir. Sarıoğlan ilçesi, 1948 yılında Kesdoğan Çayı'nın taşması sonucu sel baskınına uğradığından, bugünkü yerleşim yerinin kuzeydoğusundan, şimdiki yerine taşınmıştır.

2010 yılı nüfus sayımına göre ilçe genelinde toplam nüfus 18138 dir. Toplam nüfusun yaklaşık % 20'si (3.409) ilçe merkezinde yaşamaktadır. Geriye kalan % 80'lik kısım (11.276) beldelerde ve köylerde (3.453) yaşamaktadır. Nüfusun % 49 kadın, % 51'i ise erkektir.

Sarıoğlan ilçe halkının genelde geçim kaynağı çiftçilik ve hayvancılıktır. Sarıoğlan ilçesi nüfusunun yaklaşık % 65 i tarım ve hayvancılıkla uğraşmakta, %35 i ise yurt içinde ve yurt dışında geçici veya kadrolu işçi, memur ve esnaflık yapmakta veya çeşitli iş sektörlerinde çalışmaktadır. İlçe halkının genç nüfusu, gerek eğitim seviyesini

[15] Darkot, a.g.m., s. 486.
[16] Tahir Sezen, Osmanlı Yer Adları, Ankara 2006, s. 434.

artırmak gerekse zanaat sahibi olabilmek için başta Kayseri olmak üzere büyük şehirlere göç etmektedir. İlçe merkezinde eğitim kurumlarının yetersiz olması, iş imkanlarının sınırlı olması ve gençlerin sosyal aktivitelerini karşılayacak kültür merkezlerinin bulunmaması bu göçün hızlanmasına neden olmaktadır. 2010 yılı başında Avrupa Birliği Eğitim Programı sürecinde Sarıoğlan'daki bayanlara yönelik halk eğitim merkezi bünyesinde iş ve meslek kursu açılmıştır. Açılan bu kurs yöre kadınlarının sosyalleşmesine ve para kazanmasına olanak sağlamıştır.

İlçe genelinde tarıma elverişli arazi miktarı 685.852 dekar olup, bunun 46.640 dekarı sulu, 303.870 dekarı kıraç, 253.447 dekarı çayır-mera, 30.000 dekarı ormanlık arazi ve 51.895 dekarı da nadasa bırakılan arazidir. Toplam arazinin 205.000 dekarında tarla ürünlerinden buğday, fig, burçak, arpa, çavdar, nohut, silajlık mısır, yonca, korunga, kuru fasulye, yeşil mercimek, patates ve pancar ekimi, 6.239 dekarında yem bitkileri, 1.800 dekarında meyvecilik ve 313 dekarında da sebzecilik yapılmaktadır. İki yıl önce yapımı tamamlanan Sarıoğlan Barajı (bkz. Ek-5) ilçe çiftçisinin ürün yetiştirmesin de büyük fayda sağlamıştır.

Sarıoğlan'da tarımdan sonra en yaygın ekonomik uğraş hayvancılık olup ilçe genelinde büyük ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan yirmi iki esnaf ve yine temel gıda üzerine uğraş yapan dört adet limitet şirket bulunmaktadır. Ancak ilçede sanayileşme oldukça yetersizdir. İlçe merkezinde atıl durumda bulunan Sar-gıda Yem fabrikası dışında sanayi tesisi yoktur. 1996 yılında kurulan Sarıoğlan Süt Toplama Merkezi'nin farklı sebeplerden dolayı çalıştırılamaması, ilçede geçimini hayvancılıkla sağlayanlar için maddi açıdan büyük bir kayba neden olmuştur.

Sarıoğlan ilçe belediyesi açısından en önemli gelir kaynağı madenciliktir. Kızılırmak üzerinde bulunan kum ocağı faal olduğu zaman ilçeye maddi açıdan katkı sağlamaktadır. Ancak kum ocağı bir takım sebepler ileri sürülerek kapalı tutulmaktadır. Belediye için maddi açıdan kayba neden olan bu durum yetkililerin ilgisizliği nedeniyle bir türlü çözülememektedir. Ayrıca Palas ve Gaziler beldelerinde de arama ruhsatlı maden kuruluşu bulunmaktadır.

Sarıoğlan ilçesinin eğitim durumu bölgenin gelişim düzeyi ile bağlantılı olduğundan eğitim seviyesi istenilen düzeye ulaşamamıştır. Bunun temel nedenleri, ilçede yeterli sayıda okul olmasına rağmen alanında uzman yeterli sayıda öğretmen bulunmaması ve ilçe halkının çocuğunu eğitim konusunda teşvik etmemesidir.

İlçe merkezinde bir lise, iki ilköğretim okulu, bir beş sınıflı ilköğretim okulu bulunmaktadır. Palas Kasabası'nda, Çiftlik Kasabası'nda ve Karaözü Kasabası'nda birer lise mevcuttur. Alamettin, Gaziler, Karaözü, Palas ve Çiftlik kasabalarında sekiz sınıflı İlköğretim okulu; Palas Kasabası'nda beş sınıflı iki ilköğretim okulu; Tatılı Köyü'nde bir ilköğretim okulu (birinci kademesinde iki öğretmenli birleştirilmiş sınıf uygulaması); Ebulhayır ve Üzerlik Köylerinde beş sınıf bir arada birleştirilmiş sınıf uygulaması mevcuttur. Liselerde toplam 520, ilköğretim okullarında 1984, anasınıflarında 172 öğrenci olmak üzere toplam 2676 öğrenci eğitim almaktadır.

İlçe merkezinde bir toplum sağlığı merkezi ile bir aile sağlığı merkezi; üç kasabada birer aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. 2008 yılı sonunda Alamettin, Gaziler ve Ebulhayır sağlık ocakları kapanarak sağlık evi haline gelmiştir. Bunların yanı sıra Tatılı ve Üzerlik köylerinde de sağlık evleri bulunmaktadır.

İlçe genelinde tarihi ve turistik yer olarak Palas Kasabası'nda bulunan Tuz Gölü (Bkz. Ek-6) ile Karaözü Kasabası'nda bulunan Şahruh Köprüsü (Bkz. Ek-7) bulunmaktadır. İlçe merkezinde bir tane, halka açık kütüphane mevcut olup kütüphanede yaklaşık on bin kitap bulunmaktadır.

Sarıoğlan'nın diğer ilçe ve illerle bağlantısı demiryolu ve karayolu ile sağlanmaktadır. İlçe sınırları içerisinden Kayseri-Sivas Demiryolu ağı geçmekte ve bu yol, yolcu ve yük trenleri tarafından kullanılmaktadır.

İlçedeki camilerden sadece Palas beldesinin camisi tarihi bir önem arz etmektedir. İlçe merkezinde dört, Çiftlik beldesinde altı, Palas beldesinde üç, Alamettin, Gaziler ve Karaözü beldelerinde bir; Tatılı köyünde iki, Düzencik, Ebulhayır, Kadılı, Burunören, Keklikoğlu, Kızılpınar, Muratbeyli, Ömerhacılı, Ömürlü, Sofumahmut, Üzerlik, Yahyalı, ve Yıldırım köylerinde birer cami vardır. Bu camilerin hepsinde imam görevli olup Sarıoğlan Merkez Şenyurt Camisi'nde müezzin de vardır. İlçe merkezinde iki, Çiftlik, Palas, Alamettin ve Gaziler beldelerinde ve Tatılı köyünde birer tane Kuran kursu vardır ve bu kurslarında dört tane eğitici görev yapmaktadır.[17]

[17] http://www.sarioglanmuftulugu.gov.tr/

I. BÖLÜM

1. SARIOĞLAN VE ÇEVRESİNDEKİ GEÇİŞ DÖNEMLERİ İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsan hayatında başlıca üç önemli dönüm noktası vardır: doğum, evlenme ve ölüm. Türk insanı için hayatında çok önemli yere sahip olan bu dönüm noktaları dışında sünnet, askere gitme, hacca gitme gibi isimlendireceğimiz ara geçiş dönemleri de vardır. Ara geçiş dönemleri etrafında da bazı inanış ve gelenekler ortaya çıkmıştır.

1.1. Doğum ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Doğum insan hayatının başlangıç safhasıdır. Üreyerek hayatını devam ettiren insanın bir araya getirdiği toplumu ayakta tutan kurumların başında aile gelmektedir. Özellikle Türk toplumunda ister geniş isterse çekirdek tabir edilen aile tipinin her ikisi de çok önem arz etmektedir. İşte böyle önem verilen ailenin temelinde de çocuk vardır. Dünyaya gelen her çocuk sadece anne babasını değil, aynı zamanda akrabalarını ve komşularını da sevindirmiştir.[18] "*Boyun sürmesi*" ya da "*ocağın tütmesi*" için her evde evlatlar olsun istenir. Türk Milletinde ocağın tütmesi deyimi hikâyelerden, masallara, ninnilerden koşmalara kadar halk manzumelerinde dile getirilmiştir.[19]

Doğumun kültürel boyutu etrafında oluşan uygulamalar ve inanışlar, özellikle kırsal kesimde geleneksel yapısını günümüzde de korumaya devam ettirmektedir. Çocuk *"ailede ocağı tüttürür"* sözü toplumun çocuğa ilişkin değer yargısını ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.[20]

1.1.1. Doğum ile ilgili İnanışlar

Doğum olayı sosyolojik olarak incelendiği zaman anne için evde, baba için ise dışarıda bir güç göstergesi olmuştur. Çocuğu olan anne ve babaların yaşadığı gurur, çocuğu olamayan anne ve babanın eksiklik duygusuna dönüşmektedir. Bugün de özelikle köy ve kasabalarda hatta il ve ilçelerde bu durum devam etmektedir. Aile

---

[18] Sedat Veyis Örnek, Türk Halkbilim, Ankara 1977, s. 131.
[19] Bkz. Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı, İstanbul 2001.
[20] Işıl Altun, Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, İstanbul 2009, s. 102.

bireylerini mutluluğa boğan doğum, kadının saygınlığını artırır. Anne olan kadının, soyun devamını sağladığı için erkeğinin gözünde de değeri artmıştır.[21]

1.1.1.1. Doğum Öncesi İnanışlar

Sarıoğlan ve çevresinde "*çocuk evin bağıdır*" sözü yaygındır. Bu söz ile ailenin devamının gelmesi yeni doğacak çocuklara bağlı olduğu vurgulanmak istenmektedir. Bunu bilen gelin ve damat bir an önce çocuk sahibi olup hem aile büyükleri arasında saygınlık kazanmak hem de aileyi sağlam temele oturtmak isterler.

Çocuğu olmayan kadınlar aile tarafından dışlanabilmektedir. Gelin hem aile hem de toplumun gözünde "*kısır gelin*, *kısır kadın*"dır. Gelinin içerisinde olduğu bu ruh hali elinde olmasa da ona bir suçluluk duygusu verir. Modern tıp yöntemleri uygulanmadan önce yörede çocuk yapamama konusunda tek suçlu kadın olarak gösterilmiştir. Kadın kendisini suçlu hissettiği için kocasının başkasıyla evlenmesine müsaade eder ya da kayınvalidesinin baskısıyla bunu kabul etmek zorunda kalır (K.Ş. :3). Her ne kadar çocuk olmadığı zaman kadın suçlanır desek de kızın anne ve babası da erkeği suçlayabilir. Tıpkı kadına nasıl *"kısır"* deniliyorsa erkeğe de "*tohumsuz"* denir (K.Ş.:4).

Günümüzde, çocuğu olmayan çiftler, çocuk sahibi olabilmek için modern tıp yöntemlerini tercih etmektedirler. Ancak daha önceleri bu işler ebeler ya da koca-karı adı verilen doğum konusunda az çok bilgi sahibi olan yaşlı bayanlar tarafından yapılırdı. Çocuğu olmayan kadınlara en çok uygulanan yöntemlerin başında *bel çekme*, *ayaklarından asma*, *karasakız yakısı yapıştırma*, *sıcak tandıra oturtma*, *dağ otlarının suyunu içirme* gelmektedir (K.Ş. :2).

Sarıoğlan ve çevresinde çocuğu olmayan kadınlar öncelikle türbe ve yatırlara giderek orada dua ederler. Yöre insanı özellikle Çiftlik Kasabasındaki *Abdullah Kerameddin*, Pınarbaşı'ndaki *Melikgazi* ve Kayseri'de bulunan *Seyyid Burhanettin* türbelerini ziyaret ederler. Kısır kadınlar, gittikleri türbe ve yatırlarda adaklar adarlar ve namaz kılarlar. Daha sonra türbenin içinde ya da dışında herhangi bir yerde rüyaya yatarlar. Bu uygulama esnasında çocuğu olmayanın yanında hamile bir kadın götürülmez. Eğer hamile bir kadınla birlikte oraya gidilirse uğursuzluk olacağına inanılır. (K.Ş.:2)

Çocuğu olmayan kadınlar ayrıca hayır işleri yapıp çocuğunun olması niyetiyle açları yedirerek, fakirlere maddi yardımda bulunurlar. Eğer hayır yapılan kişi bir

---

[21] Özer Ozankaya, Toplumbilim, İstanbul 1999, s. 397.

bayansa bu kişiye kıldığı her namazdan sonra dua ederken kendisi için de dua etmesi tembih edilir (K.Ş. :3).

Hamile kalıp da devamlı çocuğu düşen kadınlar, tekrar hamile kalınca çocuğun düşmemesi için günlük yaşamlarından çok dikkatli hareket ederler. "*Düşüğün kıçı içinde olur*" denilerek bir daha çocuk olması için çaba harcanır. Düşüğün nedeninin *bel boşlaması* olduğuna inanıldığından, bir daha böyle bir hadise yaşamasın diye belini sıkı tutarlar, beline yün kuşak bağlarlar. Bağlanan kuşağın özellikle yünden seçilmesinin sebebi belinin sıcak kalmasının sağlanması içindir (K.Ş. :4). Düşük yapan kadının bir daha düşük yapmaması için başvurulan yollardan birisi de muska yazdırmaktır. Kadın yazılan muskayı doğum yapacağı güne kadar üzerinde taşır, doğumdan sonra da aynı muska çocuğun beşiğinin üstüne asılır. Burada amaç doğum öncesi anneyi doğumdan sonrada çocuğu korumaktır.

Kadın âdet günü geçip de hamile kaldığını anlayınca bunu ilk olarak eltisine ya da görümcesine söyler. Onlar da durumu kayınvalideye iletirler. Bu ilk aşamada kız tarafından sadece kız kardeşinin haberi olur. Evde büyük kadınlardan herhangi birisi tarafından mahalle ebesi eve çağrılır ve ebe tarafından el yöntemiyle muayene edilerek hamile olup olmadığı kendisine söylenir. Eğer uzun zamandır çocuk olmuyorsa ve adanmış bir adak varsa bu hemen yerine getirilir. Burada adak konusu maddi olabileceği gibi oruç tutmak da olabilir (K.Ş. :5). Hamile kadınlara *yüklü*, *gebe*, *iki canlı* gibi isimler verilir. Evin gelininin hamile olduğundan evdeki erkeklerin bir müddet haberi olmaz. Evdeki erkeklere bunun haberi genelde kayınvalide tarafından ya da evde büyük bir görümce varsa onun tarafından verilir. Gelini utandırmamak için geline bunun sorusu sorulmaz ama evdeki insanlar bunun sevincini kendi içlerinde yaşarlar.

Gelinin karnındakinin güzel olması için, güzel olan her şeye bakması söylenir; çirkin olan her hangi bir şey göreceği zaman gözünü yumması telkin edilir. Ayrıca gelinin yediği içtiği gıdaların çocuğun fiziki yapısına etki edeceğine inanılır. Gelin mantar yerse çocuğun mantar gibi derli toplu, tavşana bakarsa tavşan dudaklı, tavşan dişli, sakız çiğnenirse geveze olacağı inanışları yaygındır (K.Ş. :6).

Gelinin karnı büyümeye başladıktan sonra eğer karnı sivri ise erkek, karnı dağınık ve kalçası büyük olursa kızı olacağına inanılır. Gelin, hamile kalınca çirkinleşirse güzelliğini karnında taşıdığı kızın aldığına inanılır. Dolayısıyla kız çocuk doğuracağı tahmin edilir. Gelinin canı ekşi yemek isteyince oğlu olacağı; çok tatlı ve tuzlu yiyince kızı olacağı söylenir. Hamile kaldıktan sonra gelin misafirliğe gidince

onun haberi olmadan iki minderden birinin altına *makas* diğer minderin altına *bıçak* koyarlar, gelin eğer altında makas olan mindere oturursa kızı, bıçak olan mindere oturursa oğlu olacağına inanılır. Hamile kadının eğer canı tez olursa erkek; ağır olursa kızı olacağına inanılır. Hatta kız çocuğuna hamileliğinin ağırlığına belirtmek için *kız yükü tuz yükü* deyimi kullanılmaktadır (K.Ş. :2). Gelin sırt üstü yatınca karnındaki çocukların biri bir tarafa diğeri diğer tarafa düşerse ya da karnı çok büyük olursa ikiz olduğu söylenir. Erkek çocuğun soyu sürdüreceği inanışı nedeniyle doğacak çocuğun erkek olması daha çok istenir. Kız çocuğu ise evde kalmayacak, evlenip gidecek gözüyle bakılır, bu yüzden aile, kızdan ziyade erkek çocuk sahibi olmayı arzu eder. Ama gelin tam tersine kız çocuğu olmasını ister. Geline göre kız *annenin yarı yardımcısı* ya da *kız ananın dert ortağı* dır.

Doğum öncesi inanışlardan birisi de aşermedir. Aşerme "*yüklü kadının kimi yiyecekleri canı çekmesi, onları tatmaktan kendini almamasıdır*."[22] Kelime asıl olarak anıştırma ve yakıştırmaları da oldukça zengin ve renkli bir tablo çizmektedir. Kelime mana olarak aş yerme manasında kullanılınca yiyecek şeylerden tiksinme demektir. Ama zaman içerisinde yukarıda belirtilen beğenme anlamına doğru bir anlam kayması olmuştur.[23] Sarıoğlan'da ise hem canın istemesi hem de tiksinmeye de aşerme denilmektedir. Aşermeye yörede *gönlü kötü* ismi de verilir.

Hamile kadının yapmasının uygun görülmediği davranışlarda vardır. Hamile kadının ağır kaldırmasına ve çömelerek iş yapmasına izin verilmez. Ayrıca anne karnında beslenen çocuğun *emzikten düşeceğine* inanılarak kolunu uzatarak yukarıdan herhangi bir şey almasına da izin verilmez.

Bir ailede sadece ilk doğan çocukta *beşik yapma* merasimi de icra edilir. Bu işlem çocuk doğmadan beşiğini hazırlama şeklindedir. Beşiği hazırlama görevi daha çok gelinin annesine verilmiştir. Çocuk doğmadan önce giyeceği kıyafetler ve kundağı hazırlanır, bunlar hazırlandıktan sonra doğum yaklaştıkça beşiğin içi hazırlanır. Günümüzde doğum öncesi cinsiyet bilindiği için beşiğin hazırlanmasında ve kıyafetlerin seçiminde kız çocuklarında pembe, erkek çocuklarında ise mavi ve beyaz renkler tercih edilir. Gelinin doğum yaptıktan sonra yatacağı yatak özel olarak hazırlanır. Yatağın yorganı ipek yüzlü olur, çarşafı ve yastığı ise dantelli olur. Yorganın

---

[22] Pertev Naili Boratav, Yüz Soruda Türk Folkloru, İstanbul 1973, s. 178.
[23] Örnek, Türk Halkbilim, s.134.

rengi al basmasın diye özellikle kırmızı seçilir ki bu hazırlanan yatağa *loğusa yatağı* denir.

1.1.1.2. Doğum Esnasındaki İnanışlar

Günümüzde doğum doktorlar tarafından yaptırılmaktadır. Modern tıp yöntemleriyle doğum yaptırma özellikle annenin ve çocuğun sağlıklı olması açısından çok önem verilen bir husustur. Ancak daha önceleri doğum, ebeler ya da evde bulunan bir büyük kadın tarafından yaptırılırmış. Ebelere, *mahalle ebesi*, *ebe nine*, *ebe karı* isimleri verilmektedir. Ebelerin çoğu usta-çırak usulü bu işi öğrenirler (K.Ş.:2). Doğum yaptıran kişiye ev sahibi tarafından kıyafet (kumaş, çorap, patik vb.) ya da yiyecek-içecek verilirmiş. Doğum, gelinin yatak odasında yaptırılırmış ve bu esnada odada ebe, kayınvalide, elti ya da görümce bulunurmuş. Gelinin rahat doğum yapması için ayakta yürütülmesine rağmen doğumun güç olması durumunda *kordon bağı* çocuğun boğazına dolanmış diye inanılırmış. Doğum yapıldığı esnada ebe tarafından sıcak su, makas, iplik ve temiz bez kullanılırmış.

Doğumdan sonra gelen sona *eş* adı verilir. Doğumda, çocukla eş arasındaki kordon bağı hemen kesilir. Eğer bu işlem yapılmazsa çocuğun zehirlenip öleceğine inanılır. Eğer eş gelmesi güçleşirse ebe tarafından tıpkı çocukta olduğu gibi karnına basa basa çıkartılır. Eş çıktıktan sonra dört parmak kadar kalacak şekilde göbeği keser ve bağlarlar (K.Ş. :2). Çocuğun eşi doğumdan sonra genellikle evin bahçesine gömülür.

Göbek bağı kesildikten sonra önce çocuk tuzlanır. Tuzlama esnasında vücudunun her yerine tuz serpiştirilir ve elle ovalanır. Burada amaç çocuğun vücudunun ileride kokmamasıdır. Tuzladıktan sonra anne yerine yatırılır ve çocuk yıkanır. Çocuk yıkandıktan sonra kundaklama işlemi yapılır. Kundaklama işlemini o esnada odada bulunanlardan herhangi birisi yapar. Doğum sonrası annenin vücudunun sıcaklığının çocuğu üşütmeyeceği düşünüldüğünden anne ve çocuk aynı yatağa yatırılır. Annenin yatırıldığı yatağın içine önceden hazırlanmış, elenmiş ve fırında kavrulmuş ince toprak konulur. *Loğusa toprağı* adı verilen bu toprak yatakta annenin üşümemesine vesile olacağına inanılır (K.Ş. :5). Eğer annenin üst üste iki veya üç kızı olmuşsa ve erkek çocuğu arzuluyorsa anneye doğum esnasında çocuğunun kız olduğu söylenmez. Çünkü annenin bu üzüntüyle çocuğun eşini düşürebileceği kanaati hakimdir.

1.1.1.3. Doğum Sonrası İnanışlar

Doğum olduğu esnada babada dışarıda bekler ve doğum bittikten sonra içeride olanlardan birisi dışarıda bekleyen babaya müjde verir. Ama asıl önemlisi gelinin annesine müjdeci gönderilmesidir. Gelinin annesinin evi uzaktaysa evde bulunan çocuklardan birisi *müjdeci* olarak gidip *kızın kurtuldu* müjdesini anneye verir. Anneanne bunun karşılığında müjdeci çocuğa bahşiş ya da kıymetli eşya verir. Verilen bahşişin yükü yeni doğan çocuğun kıymetine göre artar. Özellikle çocuk uzun bir zamandan sonra olmuşsa veya erkek çocuğu ise bahşiş yüklü olur.

Çocuk doğduktan sonra ilk babaannenin kucağına verilir. Besmele ile çocuğu kucağına alan babaanne eğer biliyorsa nazar duasını, bilmiyorsa nazarı engelleyeceğine inandığı ve bildiği duaları okur (K.Ş. :7). Babaanne çocuğu kucağına aldıktan sonra tekrar besmele çekerek gelinin yatağına yatırır. Üç ezan duymadan annenin sütünün gelmeyeceğine inanıldığından yeni doğan çocuğa ilk anne sütü *üç ezan* duyulduktan sonra verilir. Yeni doğan bir çocuğa nazarlık ve nazar muskası takmak uzun zamandır süregelen ve halen devam eden bir gelenektir.

Doğum yapan geline ilçede *loğusa* adı verilir. Annenin doğum sonrası sancılarının aynı şekilde çocukta da olduğuna inanılır. Hatta *sancı başladı anadan bebeye bebeden anaya girer* derler. Bu sancıyı dindirmek için en güzel uygulamanın sıcak tutmak olduğuna inanılır. Doğumdan sonra komşular tarafından geline *loğusa yemeği* getirilir. Loğusanın sütünü çoğaltacağına inanılan çorba, incir tatlısı, nevzine tatlısı [24], aside [25], sütlaç gibi tatlılar yaparlar. Bu yemek doğum yaptıktan sonra bir gün içerisinde geline ikram edilir (K.Ş. :7).

Yeni doğan çocuğun kırk gün içerisinde sarılık hastalığına yakalan ihtimalinin yüksek olduğuna inanıldığından, bunu önlemek için çocuğun üzerine sıcak ekmek konulur ve üzerine sarı tülbent örtülür (K.Ş.:8). Gelen misafirler yakın akrabadan değilse çocuk gösterilmez eğer yakın akraba ise çocuğu odasından çıkarmadan gösterirler. Kırk gün geçmeden çocuğu evin dışına kesinlikle çıkarmadığı gibi loğusa kadın ve çocuk da evde yalnız bırakılmaz. Eğer müşkül bir sebepten dolayı yalnız kalmak zorunda kalınırsa uyumaması telkin edilir. Loğusa ve çocuğu ziyarete gelenler

---

[24] Nevzine tatlısının yapımında un, yağ, yoğurt, karbonat ve pekmez kullanılır. Bu karışım yoğrulduktan sonra bir tepsi içerisinde fırında kızartılır. Fırından çıkarıldıktan sonra üzerine şerbet dökülür ve baklava şeklinde dilimlenip servis edilir.

[25] Asidenin yapımında un, şeker ve tereyağı kullanılır. Kavrulmuş un soğuk suyla karıldıktan sonra sıcak suyla eritilen şekerin karıştırılması sonucu yapılan tatlı, kıvamına geldikten sonra ayrı bir kapta yapılan tereyağının üzerine dökülmesinden sonra servis edilir.

loğusa şerbeti ile ağırlanır. Tıpkı düğünlerde olduğu gibi şerbet ikram edilmesinin sebebi gözaydına gelenlerin ağzını tatlandırmaktır. Hamile bir misafirin gelmesi istenmez çünkü hamilenin doğum yapan kadına ağırlık getireceğine inanılır (K.Ş.:9).

Loğusalık sürecinde dikkat edilmesi gereken bir husus vardır ki bu da *albasmasıdır*. Albasmasının, insan hayvan karışımı bir görünümde tanımlanan öldürücü dev ya da cin şeklinde bir varlık[26] olduğu söylenen *alkarası* tarafından yapıldığı söylense de Sarıoğlan'da kadın kılığında süslü gösterişli bir şekilde geldiğine inanılan bir varlıktır. Alkarasına Sarıoğlan'da *Kara Uğra* ya da *Karabasan* adı verilir (K.Ş.:5). Sarıoğlan ilçe halkından aldığımız bir hikâyede [27] anlatılan ailenin mensuplarının inancına göre karabasan artık o ailenin soyundan olan kimseye bir şey yapmazmış (K.Ş.:5). Kadını ve çocuğu al basmaması için annenin ve çocuğunun yastığının altına ekmek ya da küçük Kurân-ı Kerim konulur. Gelinin yatağının üstüne kırmızı yüzlü yorgan örtülür, yorganın ağzına çuvaldız sokulur, yorganın üstüne ise kocasının kıyafetlerinden birisi örtülür. Evde yalnız kalan geline albasacağı inancı olduğu için gelin yalnız bırakılmaz. Üzerine albasan kişinin sütünün çekileceği korkusu vardır. Eğer loğusanın sütü kesilirse ve yakınlardan yeni doğum yapmış olan birisi varsa çocuk ona emzirilir.

Çocuk doğumdan hemen sonra kundağa sarılır. Kundağın çocuğun kemik gelişimi için faydalı olduğuna inanılır. Çocuklar eğer kundaklanmazsa kemiklerinin eğri ve kırılgan bir yapıda olacağı düşünülür. Ayrıca çocuklar belli bir döneme kadar ayaklarının üstüne bastırılmaz ve oturtulmazlar.

Kırk gün boyunca dışarıya çıkılmaz, kırklı kadınlar ve çocuklar birbirleriyle karşılaştırılmaz. Eğer karşılaşırlarsa, kırkların karışacağına ve hastalanacaklarına inanılır. Hatta doğum olan mahallede başka bir evde düğün varsa o eve yeni gelin gelen kişi dama çıkarılır. Bu hadiseye *kırk basması* adı da verilir. Loğusaya ve çocuğuna kırk basmaması için kırk gün içinde yapılan yaygın bir işlem vardır ki, bunun adına *kırklama* denir.[28] Sarıoğlan'da bu âdete *kırkını çıkarma* adı verilir. Doğumdan sonra 37-38. günde çocuk anne tarafından emzirilir ve emzirdikten sonra evde bulunan kadınlar çocuğun

---

[26] Örnek, Türk Halkbilim, s. 144.

[27] Gemerek'te ikamet eden Cadıoğlu Osman Bey'in gelinlerinden birisine gelen "dev gibi boylu genç kız tasavvurundaki" karabasanı gelin fark edince yastığındaki çuvaldızı alıp karabasan'ın boynuna batırır bunun üzerine karabasan onların hizmetçisi olur. Yedi sene çalışan karabasan bir gün çeşmedeki kadınlara boynunu göstererek boynundaki çuvaldızı çıkarttırmış çuvaldızı çıkarttırırken "eğer bu su kan olursa bilin ki ben öleceğim yok kan olmazsa ailem beni kabul edecek" demiş. Çuvaldız boynundan çıkarılınca gözden kaybolan gelin bir daha görülmemiştir.

[28] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 146.

kırkından çalarak temizlerler. Bunun sebebi ise çocuğun ağzının ilerde kokmamasıdır. Çocuk yıkandıktan sonra evin avlusundan toplanan kırk tane taş bir kevgirin içerisine konulur. Çocuk, kevgirin altına getirilerek üzerinden su dökülür. Bu işlem bittikten sonra çocuk kundaklanarak beşiğine yatırılır. Bu yapılan işlemin aynısı anneye de yapılır anne de yıkandıktan sonra başının üzerinden içinde kırk tane taş olan kevgirden su dökülür. Bu işlem bittikten sonra çocuk uykudan uyanır ve çocukla annesi evden başka bir yere götürülür. Buna da *kırkını kaçırma* adı verilir (K.Ş.:2). Kadın genellikle annesinin evine, yakın akrabasına ya da komşuya götürülür.

Yeni doğan bebeğe isim *"kırk gün"* yani çocuğun kırkı çıkmadan verilmiş olmalıdır. Çocuğa isim konulacağı zaman anne ve baba herhangi bir fikir beyan etmezler. Eğer fikir beyan ederlerse bu tutum ayıp olarak algılanır. O yüzden evde kadın veya erkek yaşlı kimler varsa çocuğun ismi onlar tarafından verilir. İsim verilirken genellikle aile büyüklerinin ismi olmasına dikkat edilir. Özellikle ilk erkek toruna dedenin ilk kız toruna da babaannenin ismini koymak hâlâ devam eden bir gelenektir. Ailede genç yaşta birisi ölmüşse onun ismi de verilebilir. Eğer çocuk mübarek kabul edilen bir ay, gün ya da gece doğmuşsa, Ramazan, Muharrem, Bayram, Kadir, Kadriye gibi ismiler de verilebilir. En çok verilen isimlerden bazıları da Muhammed, Mustafa, Ali, Hasan-Hüseyin, Fatma, Zehra, Abdullah gibi Hz. Peygamber ve onun aile fertlerinin isimleridir. Ayrıca İbrahim, Yunus, İsmail, Musa, İsa, Âdem, Ebubekir, Ömer Faruk, Osman, Abdulkadir, Bilal, Rabia, Yusuf gibi peygamberler, halifeler ve diğer din büyüklerinin isimleri de tercih edilir. Eyüp, Alparslan, Fatih Sultan, Yavuz, Mustafa Kemal gibi toplumda ismi yıllardır kahramanlıklarıyla anlatılan tarihi şahsiyetlerin isimleri de çocuğa verilen isimler arasındadır. Ayrıca, Türkiye'de siyasi hayatı etkileyen Adnan, Menderes, Celal, Alparslan, Bülent v.b. siyasi parti liderlerinin veya toplumda siyasi açıdan kanaat önderliği yapmış kişilerin isimleri de çocuklara konulan isimler arasındadır. Çocuğu olmayan ve yatıra bağlanarak çocuk sahibi olan kadınların Satılmış, Seyit, Burhanettin, Ömer, Melik gibi ziyaret ettikleri türbe ve yatırlarda yatanlarında isimlerini verme uygulaması yaygındır. Doğada olan olaylar; ay, güneş ya da yıldızlardan esinlenerek çocuğuna isim koyanlar da bulunmaktadır. Çocuğu doğup da ölenler daha sonra doğan çocuklarına Durdu, Dursun, gibi isimler vererek bu çocuğun da ölmesinin önüne geçmek isterler. Çocuk sayısı fazla olunca artık çocuk istemeyenler ise Yeter, Tamer, Songül gibi isimler koyarlar. Çocuğa isim, evde bulunan büyük erkeklerden birisi kulağına ezan okuyarak üç kere ismini söyler. İlçede genel

temayül olarak erkek çocuklarına göbek adı Muhammed Mustafa, kız çocuklarına da Fatma verilir.

Yeni doğan çocuk, doğumdan sonra birkaç gün içerisinde ölürse onu kefenleyerek gömerler. Ölen erkek çocuk olursa ve dedesi ölmüşse dedesinin mezarı açılıp onun yanına; kız çocuk ölmüşse, ölen babaannesinin ya da anneannesinin yanına gömülür. Bu işlemden amaç mezar küçük olacağı için mezarın başına bir iş gelmemesidir. Yoksa onlar için ayrı bir mezar kazılarak oraya defnedilebilir.

Çocuğun kırkı çıktıktan sonra anneannesi tarafından kızının evine beşik getirilir. Anneannesi beşik götüreceği günü akraba ve dostlarına duyurur ve onları da davet eder. Bu işleme *doğducalık* ya da *beşik* ismi verilir (K.Ş.:2). Gelinin evinde bulunanlar ise beşik gününde yemek hazırlarlar ve gelen misafirlere ikramda bulunurlar. Anneanne beşikle birlikte yatak, yorgan, yastık getirir. Çocuğa giyecek de getiren anneanne, beşiğin yastığına altın takar. Aynı zamanda kızına damadına ve evde bulunan kızının kayınpederi, kayınvalidesi, görümcesi ve kayınbiraderine de hediyeler getirir. Anneanne yaptığı baklava ve börekleri de getirirken misafir olarak gelenler de baklava ve börekler yapıp getirirler. Ayrıca gelen misafirler çocuğa altın ve giyecek getirirler. Getirilen hediyeler tıpkı düğünlerdeki takı merasiminde olduğu gibi çocuk ortaya getirilir, takılar takılır ve elbiseler üzerine giydirilir. Yaklaşık üç dört saat süren bu törenden sonra herkes evine dağılır.

Beşik törenine gelemeyenler daha sonraki zamanlarda göz aydına gelirler. Bu geleneğe de *çocuk görme* adı verilir. Beşiğe gelen misafirler gibi çocuk görmeye gelenler de çocuğa hediyeler getirirler. Misafir geldiği zaman çocuk onlara gösterilir ve çocuğu kucağına alan kişi hediyeyi çocuğun elbisesine takar. Bu yapılan işlemler karşılıklıdır. Genellikle getirilen hediyelerin karşılığı gider düşüncesi vardır. Hediyelerin karşılık esasına göre işlediği gerçeğinden hareketle hediyelerin seçilişinde pahalı ya da ucuz oluşunda bir takım hesapların yapıldığı da bilinmektedir. Çünkü Anne adayı gelinler, doğuracak gelin sahibi kaynanalar, evlenme çağında çocukları bulunanlar, “nasıl olsa o da benimkine getirecek” düşüncesiyle hareket ederler.[29]

Çocuk yedi sekiz aylık olunca artık dişleri çıkmaya başlar. İlk dişin çıktığını gören kişi, dişinin kolay çıkması için çocuğun atletini yırtar ve yenisini alıp getirir. Diş çıktıktan sonra evde bulunanlar da *diş hediği* kaynatırlar. Hedikle birlikte çerez de katılarak komşulara dağıtılır. Komşularla birlikte gelinin annesi uzaktaysa ona da

[29] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 161.

gönderilir. Diş hediğini yiyenler, çocuğa hediyeler getirirler. Çocuğa getirilen bu hediyelerin maddi boyutu ise beşikte olduğu gibi yüksek değildir.

Çocuk dünyaya gelir gelmez yatağına takılan nazar muskası ve nazar boncuğu çıkarılmaz bunlarla birlikte çocuğun beşiğine ya da üzerine mavi boncukla birlikte *ekşi iğde* ağacından bir parça kesilerek takılır. Çocuk biraz daha büyüyünce çocuğun cebine *çörek otu* koymanın da çocuğu nazardan koruyacağına dair inanış vardır. Çocuğu nazardan korumak için ayrıca yattığı odaya üzerlik de asılır.

Bütün bu uygulama ve törenlerden sonra artık çocuk aile içerisinde yavaş yavaş büyümeye başlar. Çocuk aile için adeta göz bebeğidir. Onu başına gelebilecek tüm kötülüklerden sakınmak başta anne ve baba olmak üzere tüm ailenin ilk görevidir. Önceleri çocuğunu gelecekte malının mirasçısı olarak gören ilçe halkı çiftçilik konusunda çocuğu küçük yaşlardan itibaren yetiştirirmiş. Ancak gerek ekonomik endişeler gerekse değişen yaşam şartlarıyla nedeniyle günümüzde herkes çocuğunun iyi bir eğitim alması için gayret sarf etmektedir.

1.1.2. Doğum İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Doğum öncesi, doğum esnasında ya da doğumdan sonra uygulanan inanışların bir anda ortaya çıkmadığı Türk tarihinin ilk zamanlarından bugüne kadar uygulana geldiği görülür. Halk inanışlarının çıkış noktaları hususunda yapılan araştırmalar gösteriyor ki bu inanışların büyük bir kısmı anonim olarak ortaya çıkan inançlardır. İnsanlar, zaman içinde toplumun benimsediği; kim tarafından, ne zaman, nasıl, neden ortaya atıldığı bilinmemesine rağmen uygulanan; hatta zaman içerisinde üzerine yenileri eklenen inançları kendi benliğinde kabul etmişlerdir.[30]

Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Sarıoğlan'da da çocuğu ana rahmine koyanın, doğumuna vesile olanın ve ona ömrü verenin *Tanrı* olduğuna inanılır. Çocuk sahibi olmak isteyenler de ilk olarak Allah'a dua ederler. Bu inanış eski Türklerde üremeyi sağlama işinin Umay'a verildiği inancıyla örtüşmektedir. Eski Türk geleneklerinde *"Umayka Tapınsa ogul bolur"* atasözünde özetlendiği gibi eğer birisi ona hizmet eder ve hürmet gösterirse oğul evlat edinir şeklindedir. [31] Tanrıya hizmet etme yerine dua etme bu inancın İslamîleşmiş şeklidir diyebiliriz.

---

[30] Orhan Çeltikçi, Yaşar Kalafat'ın Eserlerinde Türk Dünyası Kültür ve Halk İnançları, İstanbul 2007, s. 31.
[31] Yaşar Kalafat, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanışlarının İzleri, Ankara 2006, s. 120.

Doğum öncesi inanışlar başlığı altında incelediğimiz kadının çocuğu olmaması durumunda başvurduğu yollardan birisi olan muska yazdırma geleneği tarihten günümüze kadar süregelmiştir. Kısır kadınların çocuk sahibi olmak için muska yazdırıp üzerlerinde taşımaları bugün dahi ülkemizde yaygın olan uygulamalardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ritüel sadece Türklerde değil diğer toplumlarda da var olan bir uygulamadır. Eski Türk topluluklarında geleneksel Türk dini dönemlerinde her türlü kötülüklerden korunmak amacıyla muska kullanmak âdeti yaygın bir gelenekti. Hatta Doğu Türkistan'da yapılan arkeolojik araştırmalar sonucu, Budist ve Maniheist Türklere ait muskalar bulunmuştur. Bunun yanı sıra Budist Uygurlar dinî kitaplarında yer alan büyüsel şekillerin muska halinde kadının üzerine takması durumunda onun kolay doğum yapacağına inanmaktaydı. Yakut Türklerinde ise özellikle erkek çocuğu isteyen kadınların şamanlara başvurdukları ve şamanlarca efsunlandıkları görülmektedir. Türkler Anadolu'ya intikal ettiklerinde Şaman, Budist, Maniheist, rahiplerinin işlevlerini aynı amaçla Anadolu'da muska yazma ve büyü tekniklerinde uzman hocaların aldığını görmekteyiz. Burada kadının kısırlığına kötü ruhların sebep olduğuna inanılmaktadır. Muskadaki sihir aracılığıyla kötü ruhların sebep olduğu kısırlık hastalığı kovulmakta böylelikle kadın iyileşmektedir. [32]

Çocuğu olmayan kadınların başvurdukları yollardan birisi de ziyaret yerleri ve yatırlara giderek gelenekselleşmiş bir takım uygulama ve âdetleri icra etmeleridir. Öyle anlaşılmaktadır ki, ağaçların ve mezarların ziyaret edilmesi inanç ve âdeti geleneksel Türk dini dönemine uzanmakta ve oradan adak ve ziyaret inançları şeklinde Müslümanlaşmak suretiyle, İslamî dönemde de varlığını sürdürmüş ve günümüze uzanmış görünmektedir. [33] Yakut kadınları mukaddes bir ağacın dibinde, ak boz at derisi üzerinde *yer sahibi (an daydı içite)* ne yalvarırlar, ağlaya sızlaya dua ederler. Bu duadan sonra çocuk sahibi olanlar bunun Tanrı'dan, yer ağaç ruhları tarafından, verildiğine inanırlar. Eski dönemlerde Türkistan'da mukaddes ağaçlarla ataların ve şamanların mezarlarının İslamî bir şekle bürünerek evliya türbesi olduğu görülmektedir.[34] Sarıoğlan'da da çocuk sahibi olmak için kutsal yerlerin ziyaret edilmesi eski bir gelenek olarak görülmektedir. Çocuk sahibi olmak için kutsal yerlerin

---

[32] Ali Selçuk, Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar, İstanbul 2008, s. 201.
[33] Ünver Günay, Harun Güngör, Türk Din Tarihi, Kayseri 1998, s. 82.
[34] Abdulkadir İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara 2006, s. 167,168.

ziyaret edilmesi geleneksel Türk dinine kadar uzanmakta, adak ve ziyaret inancı şeklinde motiflerle günümüze kadar devam etmektedir.[35]

Çocuk sahibi olmak için aç yedirip fakirleri sevindirerek onların dualarını beklemek de eski Türk geleneklerden gelen bir inanıştır. Dede Korkut boylarında da bu inancın örnekleri vardır. O zamanda, Oğuz beyleri göğe el açıp yüz tutarak alkış tuttuklarında, Tanrı dilediklerini geri çevirmezmiş ve çocuğu olmayanların bu şekilde dilekleri yerine gelirmiş.[36]

Sarıoğlan'da doğum yaptıktan hemen sonra çocuğun eşi (plâsenta) evin bahçesine gömülme uygulaması hemen hemen tüm Türk topluluklarında görülen uygulamalar arasındadır. Bazı Türk boylarında bir insana yapılan cenaze töreni gibi ona da cenaze töreni yapılmaktadır. Dolayısıyla, çocuğun eşine saygı gösterilmesi ve onun gömülmesi âdeti Orta Asya Türk geleneğinin devamı olarak karşımıza çıkmaktadır.[37]

Ad koyma geleneği de eski Türklerden günümüze kadar intikal etmiş bir törendir. Eski Yakutlarda gerçek ad yay çekip ok atmadan verilmezken, Dede Korkut Hikâyeleri'nde de *"oğlan baş kesmezse, kan dökmezse ad komazlardı"* denilmektedir. Oğuz kahramanlarına ancak kahramanlık gösterdikten sonra Dede Korkut ad veriyordu.[38] Çocukları yaşamayanların çocuklarının muhafazası için başvurdukları uygulamalar ise, geniş Türk topluluklarında birbirlerine kayda değer paralellik sunmaktadır.[39] Eski Türkler de çocuğun yaşamasını sağlamak için Yaşar, Dursun, Ölmezbay, Taştan, Kurç (Çelik) gibi adlar verilirdi.[40] Buna paralel olarak çocuğu yaşamayan ailelerin, doğan çocuklarının yaşaması için çocuğa Durdu, Dursun, Durmuş, Duran gibi isimlerin verilmesi Türkiye'nin pek çok yerinde görülen bir uygulamadır.[41] Ayrıca, Türklerde ad veren kişi, de gerek İslam öncesinde gerekse İslam sonrasında, ihtiyarlardan seçilirdi. Özellikle sevilen ünlü bir kişinin isminin çocuğa verilmesi, adın asıl sahibindeki meziyetlerin çocuğa da geçeceğine inancından kaynaklanmaktadır.[42]

Diş hediği uygulamasının bir benzerini de Yakut ve Altay Türklerinde görmekteyiz. Çocuğa ihtiyarlardan birisi ad verdikten sonra ebe misafirlerden çocuk için diş ister. Herkes bir hediye verir, alınan bu hediyeler beşiğe asılır. Sarıoğlan ve

---

[35] Selçuk, a.g.e., s. 203.
[36] Kalafat, a.g.e., s. 120.
[37] Selçuk, a.g.e., s. 205.
[38] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 173.
[39] Günay, Güngör, a.g.e., s. 82.
[40] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 174.
[41] Selçuk, a.g.e., s. 206.
[42] Rıfat Araz, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, Ankara 1995, s. 109.

çevresinde doğumdan sonra loğusaya musallat olduğuna inanılan kara uğra ya da karabasan adı verilen bir inanış, tüm Türk dünyasında bulunmaktadır. Loğusalara musallat olan bu kötü ruh Çin Seddi'nden Akdeniz kıyılarına, buz denizinden Hind'e kadar yayılmış Türk folklorunda al karası, albastı, albis, almis adlarıyla yer almıştır. Kırgız-Kazak inanışına göre albastı iki nevi olup biri *"kara albastı"* diğeri de "*sarı albastı"* dır. Sarı albastıdan hoca veya baskıların okumasıyla kurtulmak mümkündür. Kara albastı ise kendisini görmek iktidarına malik olan ocaklı adamdan başka kimseden korkmaz.[43] Bu tespitten sonra Sarıoğlan'da derlediğimiz albastı hikayesi Sarıoğlan'da da Kazak ve Kırgız Türklerinde olduğu gibi "*ocak aile"* uygulamasının varlığını göstermektedir. Anadolu'daki rivayetlere göre alkarası tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Anadolu'nun farklı yerlerindeki uygulamalarda lohusaya ocaklı takkesi giydirildiği de görülmektedir.[44] Sarıoğlan'da alkarasından korunmak için kırmızı yüzlü yorgan örtülür, yorganın ağzına çuvaldız sokulur, yorganın üstüne ise kocasının kıyafetlerinden birisi örtülür. Ayrıca çocuğun yastığının altına ekmek konur ya da Kurân konulur. Bunların, çocuğu, kötü inanışlardan koruyacağına inanılır. Böylece nazar ve kötü cinler çocuğa dokunmazmış. Sarıoğlan'da ayrıca loğusa kadının yastığının altına ekmek ya da küçük Kurân-ı Kerim konulur. Ekmek-tuz hakkı Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir.[45] Ekmeğin kötü ruhları def edeceği inancı annenin ve bebeğin yastıklarının altına ekmek koyma geleneğini doğurmuştur. Orta Asya Türk topluluklarından Kırgız-Kazak ve Başkurt Türkleri alkasarasını keçi ve tilki suretinde, Kazan Türkleri kötü bir ruh olarak, Özbek Türkleri pejmürde, saçları dağınık bir koca-karı suretinde tasavvur etmektedir.[46] Sarıoğlan'dan derlenen hikâyede tasavvur edilen alkarasının benzerini Gagauzlarda görmekteyiz. Gagauzlar albastıyı kötü ruhlu bir *"dev"* olarak düşünmektedirler.[47]

Çocuğun kıyafetinin yaka kısmına nazar boncuğu, çörek otu ve iğde ağacının bir parçası da asılır. Sarıoğlan'da evin genellikle girişi kısmına asılan üzerlik otunun da çocuğa gelebilecek kötülüklere karşı ve çocuğa nazar değmesine engel olabileceği

---

[43] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 169, 173, 174.
[44] Orhan Acıpayamlı, Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü, Ankara 1974, s. 83.
[45] Kalafat, a.g.e., s. 130,146
[46] Selçuk, a.g.e., s. 209.
[47] Harun Güngör, Türk Bodun Bilim Araştırmaları, İstanbul 2008, s. 190.

inancı vardır. Üzerlik otunun Şamanist inanış içerisinde kam ayinlerinde kullanılan mukaddes bir eşya olduğu bilinmektedir.[48]

Sarıoğlan'da mevcut olan çocuğun kırkını kaçırma da Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Toplum tarafından loğusa kadın ve çocuğu doğumdan sonra kırk gün kirli kabul edilmektedir. Kırklama töreni bir tür temizleme ritüeli olarak kabul edilmektedir. Doğumdan sonra kadının kırk gün boyunca kirli olduğu inancı başta Tevrat olmak üzere diğer din kitaplarında da yer almaktadır. Yahudilere göre kadın doğum sonrası kırk gün kirli kabul edildiği için onun kutsal bir nesneye dokunması ibadet yerlerine girmesi yasaklanmıştır. Türklerin Müslümanlığı kabul etmeleriyle birlikte, Orta doğu kültüründe hâkim olan, kadının doğum sonrası kirli olduğu yönündeki inanç, Türk kültürü üzerinde de etkili olmuştur.[49] Çocuğun kırklanması esnasında evin bahçesinden toplanan kırk tane taşın bir kevgire konulup üzerinden su dökmek suretiyle çocuğun yıkandığından bahsetmiştik. Taşın içinde gizli bir kuvvetin bulunduğu kanaatinden yola çıkarak ölüm, hastalığa karşı korunma, lohusalık evlenmek, çocuk sahibi olmak v.b. hadiselerin zararsız bir şekilde ortaya çıkması için taşlardan faydalanmak hemen hemen her toplumda ortaktır.[50]

1.2. Sünnet ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

"Arapça kökenli olan sünnet kelimesi sözlükte "izlenen yol, yöntem, örnek alınan uygulama, örf ve gelenek" anlamlarına gelmektedir.[51] Genellikle erkek çocuklara, seyrek olarak da kızlara (Doğu Afrika, Arabistan v.s.) uygulanan Arap, İbrani halklarında, Avustralya'da Afrika'da ve Amerika'nın birçok yöresinde erkek cinsel organının ucundaki kabuğu kesme işlemi olarak da bilinen[52] sünnet, terim olarak Türk halkı için üç anlam ihtiva etmektedir. Bunlardan birincisi; Hz. Muhammed'in Müslümanlarca uyulması gerekli sayılan davranışları ve herhangi bir konuda söylemiş olduğu söz; ikincisi erkek çocukta erkeklik organının ucundaki derinin çepeçevre kesilmesi; üçüncüsü ise sünnet düğünüdür. [53]

---

[48] Kalafat, a.g.e., s. 142.
[49] Selçuk, a.g.e., s. 210, 211.
[50] Hikmet Tanyu, Türklerde Taşlarla İlgili İnanışlar, Ankara 1968, s. 186.
[51] Murteza Bedir, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010, s.150.
[52] Sedat Veyis Örnek, Budunbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara 1973, s.58; Selime Leyla Gürkan, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010, s.155-157.
[53] TDK, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara 2004, s.1828.

1.2.1. Sünnet ile ilgili İnanışlar

Sarıoğlan'da sünnet esnasındaki operasyon için *"sünnet ettirmek"* deyimi kullanılmaktadır. Çocukları sünnet ettirme çağı genellikle 4-11 yaşları olarak kabul edildiği için çocukların daha erken yaşta sünnet ettirilmemesine özen gösterilir. Ancak çocuk doğduğu zaman doktorların tavsiyesiyle ileride ortaya çıkabilecek hastalıklara engel olmak için doğumdan hemen sonra da sünnet ettirilebilir. İlçede, çocuğun kendisi için düzenlenen bu ilk önemli töreni ileride hatırlamasını istenir. Çocuklar genel olarak erken yaşta sünnet ettirilmediği gibi aynı şekilde çok geç yaşta da sünnet ettirilmesi uygulaması da yaygın değildir. Çünkü bu sefer de çocuk arkadaşları arasında aşağılanır düşüncesi vardır (K.Ş.:2).

Sünnet töreni için okulların tatil olduğu dönem tercih edilir. Bununla birlikte hasat sonu olmasına veya sünnet olacak çocuğun ilçe dışında akrabaları varsa onların geliş zamanlarına göre de tarih belirlenebilir. Sünnet çocuğu bir tane olabileceği gibi birden fazla da olabilir, iki veya daha fazla sayıda erkek kardeşin yaşları arasından fazla bir fark yoksa hepsi aynı anda sünnet ettirilir (bkz. Ek-8). Hatta iki amcanın oğlunun da aynı tören esnasında sünnet ettirilmesine de rastlanılmaktadır (K.Ş.:10). İlçede sünnet işlemi önceleri *"abdal"* adı verilen gezginler tarafından yapılmaktaymış. Yılın belli dönemlerinde ilçeye gelerek çocukları sünnet eden abdallar bunun karşılığında para, yiyecek ve gıda maddesi alırlarmış. Daha sonraki dönemlerde ise fenni sünnetçiler ya da sağlık memurları tarafından yapılan operasyon artık doktorlar tarafından yapılmaktadır (K.Ş.:11).

Sünnet öncesi çok büyük masraflı olmasa da alış-veriş yapılması âdettir. Özellikle beyaz pantolon, gömlek, ceket ve pelerinden meydana gelen sünnet kıyafeti temin edilir. Sünnet kıyafetleri mağazadan alındığı gibi maddi sıkıntı olanlara komşuları tarafından ödünç verildiği de olur. Eğer sünnet kıyafeti mağazadan alınacaksa kirvelik geleneği yaygın olmadığından çocuğun babası tarafından alınır. Bazen de evde büyük amca, dede veya yakın akrabasından birisi de çocuğun elbiselerini alabilir. Kıyafetlerle birlikte sünnet kınası yanı sıra sünnet çerezi, sünnet şekeri gibi yiyecekler de bu esnada alınır. Yapılacak olan sünnet törenine misafirleri davet etmek için önceleri ilçede bu işi meslek edinmiş kadınlara para karşılığı ev okutulurmuş. Günümüzde ise davetiye gönderilmekte veya belediyeden belli bir ücret karşılığı herkesin duyacağı şekilde anons yaptırılmaktadır. Günümüzde ev okutma geleneği teknolojinin ilerlemesi sebebiyle uygulanmamaktadır (K.Ş.:12).

Sünnet olacak çocuk için özel bir yatak hazırlanır. Bu yatak genellikle çocuğun kendi odasında, eğer kendisinin özel odası yoksa oturma odasında hazırlanır. Yatağın üstü ve odanın içerisi süslenir. Süslenen bu yatağın üstüne ya da yastığının ucuna nazarlık asılması yaygındır. Nazarlıkla birlikte yatağın olduğu odaya *üzerlik* de asıldığı görülür.

Sünnet olmadan bir gün önce genellikle evin önünde veya düğün salonunda sünnet kınası tertip edilir. Bu tören esnasında çocuğun sağ avuç içine kına yakılır. Kınası yakılan çocuk sünnet kıyafetlerini ilk kez kına akşamı giyer. Sünnet kınasında, yakından ve uzaktan davet edilen kişiler bir araya gelerek eğlenirler. Eğlence, davullu-zurnalı veya müzik eşliğinde yapıldığı gibi daha basit usullerle de tertip edilebilir. Kına akşamı, gelen misafirlere sünnet çerezi ya da sünnet şekeri ikram edilir. Bütün bunlar, erkekliğe ilk adımı atan çocuğun mutlu olabilmesi için yapılır (K.Ş.:4).

Kına akşamından sonraki gün sünnet günüdür. Bugünün sabahı çocuk kalkınca annesi tarafından hazırlanır, kıyafetleri giydirilir. Çocuk içeride hazırlandığı esnada dışarıda da yavaş yavaş misafirler toplanmaya başlarlar. Gelen misafirler tarafından araç konvoyu tertip edilir. Yakın akrabalardan birisinin arabası sünnet çocuğu arabası olarak süslenir. Arabanın arka camına çocuğun ismi veya isminin baş harfi yazılır, bununla birlikte arabanın plakalıklarına, *"maşallah"*, *"ucundan azıcık"* gibi ifadeler yazılır.

Konvoy halinde gezi bittikten çocuk tekrar evine getirilir. Çocuğa sünnet işleminin yapılabilmesi için odaya bir masa getirilir ve çocuk bu masaya yatırılır veya yakın bir akrabası sert bir yere oturarak çocuğu kucağına alır. Sünnet işlemi yapılırken çocuğun ani bir hareket yapmasını önlemek için sıkı sıkıya tutan kişiye *"kirve"* adı verilir.

Sünnet işlemi başlamadan önce ve sünnet esnasında tekbirler getirilir. Annenin, çocuğunun sesini duymasının sakıncalı olacağı düşüncesiyle çocuk sünnet olurken annesi bir bahaneyle evden uzaklaştırılır. İşlem bittikten sonra çocuk daha önce hazırlanmış olan yatağına yatırılır. Çocuğun cinsel organından kesilen parça evin bahçesine, okul bahçesine, cami bahçesi gibi yerlere gömülür. Çocuk yatağa yatırıldıktan sonra orada bulunan misafirlerin hepsi yemeğe davet edilir. Yemek, sünnet çocuğunun evinin bahçesinde verilir ve yemek sonrası orada bulunan bir hoca veya bilen birisi tarafından yemek duası okunur.

İlçede, sünnet merasimine her ne kadar sünnet düğünü denilse de düğünden ziyade mevlitli yapılır. Sünnet işlemi bittikten sonra gelen misafirler çocuğun kıyafetine

ya da yastığına hediye olarak getirdikleri altın ya da parayı takarlar. Hediye verme işlemi bittikten sonra orada toplanan bayanlar tarafından mevlit okunur. İlçede mevlit okuma hususunda bilgisiyle isim yapmış kişiler vardır. Bu kişiler mevlit programlarına özellikle davet edilirler.

Bazı çocukların da doğuştan sünnetli oldukları görülür. Bu durum ilçe genelinde çocuk için bir üstünlük vesilesi olarak görülmektedir. Çünkü doğuştan sünnetli olan çocuğa *"Peygamber Sünneti"* ile doğmuş denilmektedir (K.Ş.:2).

Sünnet töreni bittikten sonra çocuk iyileşinceye kadar özellikle annesinin gözetimindedir. Çocuğun yarası iyileşene kadar dışarıya çıkmasına izin verilmez. Annesi belli bir süre geçtikten sonra çocuğu yıkar.

1.2.2. Sünnet İle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türkiye'de çocukla ilgili geleneksel işlemlerden birisi de sünnettir. Dinsel ve törensel işlemler içerisinde en yaygın olanı sünnet geleneğidir. Hiçbir erkek çocuk sahibi anne ve baba bu geleneğin dışında kalmak istemez. Sünnetin dini bir kural olarak sadece Yahudilikte olduğu bir gerçektir. Sünnet konusu İslamiyet'te kutsal kitapta açıkça belirtilmemesine karşın Bakara Suresinin 124. ayetinde şu şekilde emrolunmuştur [54]:

124-Bir zaman Rabbi İbrahim'i birtakım emirlerle sınamış, İbrahim onların hepsini yerine getirmiş de Rabbi şöyle buyurmuştu: *"Ben seni insanlara önder yapacağım." İbrahim de, "Soyumdan da (önderler yap, ya Rabbi!)" demişti. Bunun üzerine Rabbi, "Benim ahdim (verdiğim söz) zalimleri kapsamaz"* demişti. Zikrolunan ayette geçen sınanma işlemi temizliğe dair sorularla olmuştu. Müslümanlar, *"İbrahim Peygamberin bu husustaki şeriatına tabi ol"* kuralına uymuşlardır.[55] Hz. İbrahim'in, bir rivayete göre doksan dokuz yaşında başka bir rivayete göre ise seksen yaşında sünnet olduğu belirtilmektedir. Hz. İbrahim'e dayandırılan sünnet, İslamiyet'te de devam etmiştir. Erkeklerin sağlığı açısından önemli olan sünnet temizlik açısından yapılması mutlak bir talimat olarak gösterilmiştir. Sahih hadislerden yola çıkarak bir değerlendirme yapılacak olursa, Hz. Peygamber tarafından fıtrat gereği yapılan işler

---

[54] Bakara Suresi 2/124.
[55] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 170, 173.

arasında sayılan sünnet, İslamiyet'e girmek isteyenlerin yerine getirmesi gereken bir emirdir.[56]

Sünnetin bir inanış olarak verimlilik ve temizlik amacıyla eski Mısırlılar, Afrika, Avustralya ve Amerika yerlileri arasında da icra edildiği bilinmektedir.[57] Geleneksel Türk dininde sünnet olma geleneği bulunmamaktadır.

Sünnet uygulamasının Yahudilikle birlikte bir anlam kazandığı anlaşılmaktadır. Tevrat'ta, Tanrı'nın İbrahim Peygamber ve yakınlarından sünnet olmalarını istediği buyruk olarak bildirilmektedir. Böylece sünnet Yahudilerde Yehova'nın, yani Tanrı'nın birliğinin bir belirtisi bir işareti sayılmıştır.[58] Kutsal Kitap'ta *"Seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız. Sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Evinizde doğmuş ya da soyunuzdan olmayan bir yabancı satın alınmış köleler dâhil sekiz günlük her erkek çocuk sünnet edilecek. Gelecek kuşaklarınız boyunca sürecek bu. Evinizde doğan ya da satın aldığınız her çocuk kesinlikle sünnet edilecek. Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmanın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasında atılacak, çünkü antlaşmamı bozmuş demektir"*[59] denilmektedir. Sünnet burada antlaşmanın kendisi gibi işaret edilmiş olsa da bir sonraki pasukta antlaşmanın işareti olarak gösterilmiştir. Sünnetin bir işaret olarak, insanın vücuduna onun Tanrı'nın kulu olduğu mühürleyen bir işarettir. Tanrı bu işaretin özellikle üreme organına konulmasını emretmekle Beni İsrail'in sonsuzluğunu işaret ettiğini vurgulamaktadır.[60]

Sünnet, dini hususiyetinin yanında zaman içerisinde geleneksel bir hüviyet de kazanmıştır. Şöyle ki; Türk insanı sünneti dini açıdan nasıl İslamiyet'in vazgeçilmez bir parçası olarak görüyorsa; toplumsal açıdan da erkek çocukları için erkekliğe atılmış ilk adım olarak algılıyor. Bu nedenle sünnet töreni Türk insanı için diğer topluluklardan farklı olarak adeta bir *"düğün"* havasında geçmektedir. Tıpkı düğünlerde olduğu gibi yemekler verilmekte, eğlenceler tertip edilmekte, takı takılmakta, mevlit programları düzenlenmektedir. Yani sünnet töreni Türk insanı arasında kendine has bir tören halini almaktadır. Bu nedenle sünnet, Türk insanı için yerine getirilmesi gereken dini bir zorunluluk olmasının yanında, toplumsal olarak da milli motiflerle süslenmiş bir hadisedir.

---

[56] Nebi Bozkurt, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010, s.157-158.
[57] Selçuk, a.g.e., s. 213.
[58] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 173.
[59] Kutsal Kitap, Yaratılış 17:10.
[60] Tora ve Aftara, 1.Kitap Bereşit, İstanbul 2002, s.113.

1.3. Evlenme İle İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Bütün milletlerde olduğu gibi Türklerde de toplumun çekirdeği ailedir.[61] İnsan soyunun devamı, milletlerin bekası için insanların evlenerek bir aile oluşturması zorunludur. Türk toplumunda aile genel olarak "*ocak kurmak"* deyimiyle ifade edilmiştir. *"Ocak",* Türklerde ev ve yuvanın tek sembolüdür.[62] Aile müessesi, toplumun çekirdeğini oluşturduğu için ailenin temelleri ne kadar sağlam atılırsa toplumun yapısı o kadar sağlam olur. Hiç şüphe yok ki bu da evliliğin ne kadar sağlam temeller üzerine atılmış olduğuna bağlıdır.[63]

Türk milleti evlilik müessesine tarihi bir süreç olarak incelendiğinde diğer kavimlerden çok daha fazla önem vermiştir. Soyun devamı olan aileler ancak evlilik bağıyla kurulabilir. İbrahim Kafesoğlu, Orhun Kitabelerindeki bilgilerden hareket ederek Türk Bozkır cemiyetinin yapısını şu şekilde tasnif etmiştir: *Oguş- aile; Urug- aileler birliği; Bod- boy, kabile; Bodun- boylar birliği; İl- müstakil topluluk, devlet, imparatorluk* [64] Yukarıda zikredilen yapıyla devletini şekillendiren bir millet olarak Türkler tarihte olduğu gibi bugün de evlilik müessesine ayrı bir önem vermektedirler.

Yaşamın ikinci geçiş dönemi olan evlenme, gerek kızın ve erkeğin sosyalleşme sürecinin önemli bir merhalesi olması, gerekse aileler arasında kurulan dayanışmayı, toplumsal ve ekonomik ilişkiyi belirlemesi ve düzenlemesi bakımından sosyal açıdan her dönemde önem arz etmiştir.

Evlilik, sadece iki kişinin hayatındaki dönüm noktalarından birisi olarak görülse de aslında toplumsal bir kabuldür. Toplumların evliliğe verdiği önem, evlilik müessesini de kendine has bir kültürel yapı olarak karşımıza çıkartmıştır. Dünyada, kendisinin içerisinde olduğu kültür tipinin ortaya koyduğu bir takım kural ve kalıplara uydurularak gerçekleştirilen evlilik; özellikle tören, töre, âdet, gelenek ve görenek bakımından zengin bir tablo çizmektedir. Ayrıca toplumların tarihi kimlikleri, ekonomik endişeleri, yerleşim düzenleri, üretim ilişkileri, gelenekleri, kısaca kültürel manada taşımış olduğu bütünlük hali evlenme biçimlerini de belirlemektedir. Bu sebepten dolayı her toplum ya da grup kendi yapısına uygun evlenme biçimlerini yeğlerken, yapısına aykırı düşecek olanları da engellemeye çalışmaktadır.[65]

---

[61] Abdulkadir İnan, "Türk Etnolojisini İlgilendiren Birkaç Terim Kelime Üzerine", Belleten, 1956, s. 181.
[62] Bahaddin Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul 1988, s. 254.
[63] Sinan Gönen, "Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri", Milli Folklor, S.69, s. 62.
[64] İbrahim Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, İstanbul 2000, s. 227.
[65] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 185.

1.3.1. Evlenme ile İlgili İnanışlar

Günümüzde Sarıoğlan'da özellikle kızlar için kanunun öngördüğü evlenme yaşına genel olarak uyulmaktadır. Elimizde bu konuyla ilgili herhangi bir istatistik bilgisi olmamasına rağmen, yaptığımız gözlem ve mülakatlardan bir sonuca varmak istersek; Sarıoğlan'da erkekler için eski dönemlerde evlenme çağı 18-22 yaş arasında iken günümüzde 23-30 yaş arasındadır. Kızlar da ise 15-20 olan yaş aralığı 20 yaşın üstüne çıkmıştır. Yaş aralığında meydana gelen bu değişmede özellikle iş kaygısının ve eğitim oranındaki artışın etkisi büyüktür. Çiftler arasında ileride bir uyumsuzluk yaşanmaması için eğitim seviyelerinin aynı olmasına dikkat edilmektedir.

1.3.1.1. Evlilik Öncesi İnanışlar

Sarıoğlan ve çevresinde genel olarak askerliğini yapmış olan gencin evlenme isteğini ailesine bildirmesiyle uygun kız aranmaya başlar. Evlilik konusu ilk gündeme geldiğinde aşılması gereken en önemli sorun evlilik konusunda taraf olacak kişilerin bir araya gelmesidir. İlçede iki türlü kız beğenme yolu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi "görücü usulüyle" evlilik; ikincisi kız ve oğlanın "anlaşmaları" suretiyle yapılan evliliktir. Bunların dışında "kız kaçırma" hadisesine çok fazla olmasa da rastlanılmaktadır.

İlçe genelinde görücü usulüyle evlilikte, evlenecek erkeğin ailesi yakın akrabalarına çocuklarını evlendirmek istediklerini ve uygun kız aradıklarını bildirirler. Daha önceden çocuklarına eş olabileceğine kanaat ettikleri, başkaları tarafından da önerilen bir genç kızın evini ziyarete giderek hem kızı yakından görürler hem de niyetlerini belli ederler. Erkek tarafı istedikleri kız hakkında araştırma yaparak, o kızın evine aracı göndererek kız hakkında bir kanaate varır. Geçmiş dönemlerde evlenecek erkeğe, kimin kızıyla evleneceği söylenmezmiş ama şimdi görücü usulü evlilik de olsa ilk olarak erkeğe soruluyor ve onun fikri alınarak kız evine aracı kişi gönderiliyor (K.Ş.:4). Gönderilen bu aracı kişi genelde erkek tarafının komşusu veya akrabası olmakla birlikte kız tarafıyla içli dışlı olan birisi de olabilir. Bununla birlikte erkeğin annesi kendisi bizzat giderek veya telefon ederek durumu anlattığı ve kız tarafından cevap beklediği görülür. Kız tarafından gelen cevap olumlu olursa erkek tarafı oğullarını yanlarına almadan, oğlanın anne babası ve çok yakın olan iki akrabasıyla birlikte kızın evine ziyarete giderler. Eğer kız tarafından evliliği onaylayacak kişi uygun görürse kızlarıyla gelen misafirlerden birinin konuşmasına izin verir. Erkek tarafından

gelen bir bayan, gelin kız adayıyla yalnız kalarak durumu kıza bildirir. Bu görüşme sonucunda kızın bu teklife sıcak baktığı anlaşılırsa, damat adayı kız evine çağrılır ve orada iki genç arasında kız evinden birisinin de refakatinde görüşme olur. İkisinin yaptığı görüşme sonunda kız tarafı erkek tarafından zaman ister. Belli bir süre sonra erkek tarafı yine bir aracı kişi göndererek ya da başka şekilde kız tarafından olumlu ya da olumsuz cevap ister. Kız tarafı olumsuz cevap verecekse kızımızın yaşı küçük veya kızımız okuyacak gibi erkek tarafını küstürmeyecek ifadeler kullanır. Eğer cevap olumluysa yani kız tarafı kızlarını evlendirmeye karar vermişlerse erkek tarafını davet ederler (K.Ş.:4). Görücü usulü evlenme geleneğinin eskiden uygulana geliş şekliyle günümüzde uygulanması arasında farklılık vardır. Evlenecek olan iki gencin fikrini alarak karar vermek daha önceki dönemlerde çok sık karşılaşılmazmış. Fakat günümüzde görücü usulü de olsa kararı verecek olan gençlerdir, aile büyükleri sadece yol gösterici vazifesi üstlenirler.

Anlaşarak evlilik ise; yukarıda bahsettiğimiz gibi değişen hayat şartları ve dünya görüşü, kültürel konularda da önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Bu tür evliliğin yaygınlaşmasındaki en büyük unsur ise artık toplumsal alandaki gelişmelerdir. Her ne kadar ekonomik manada yapılan işler aynı olsa da eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte insanların tercihi de değişmiştir. Özellikle gençler arasında eğitim seviyesinin yükselmesi; televizyon, gazete, internet gibi sosyalleşen bir hayatın izlerini taşıyan medya unsurlarının çoğalmasıyla birlikte dünyanın her yerinde olan olaydan anında haberdar olunması; evlilik konusunda kendilerinden önceki nesilde yaşamış insanların severek evlenmeleri hususunda telkinde bulunmaları; daha önce görücü usulü ile evlenip mutsuz olanların örnek olması; değişen hayat düzenine bağlı olarak sosyo-ekonomik değişimle birlikte kızlar arasında da iş hayatına atılanların çoğalması ve bunun gibi daha birçok unsrun etkisiyle artık gençler arasında arkadaşlıkla başlayan ilişkilerin birçoğu evlilikle noktalamaktadır. Aile büyükleri de artık evliliklerde kız ve erkeğin birbirini istemesi usulünü takdir etmektedirler. Ama bundan kasıt günümüzde büyük şehirlerde "flört" adı verilen günü birlik yaşantılar değil; hayat boyu sürecek bir dönüm noktasına başlangıcı kendilerinin seçmelerine izin vermektir. Eğer kız ve erkek birbirlerini istiyorlarsa aile büyükleri aracı kişiye ihtiyaç duymadan *"hayırlı bir iş için sizi rahatsız edeceğiz"* diye kız evine haber vererek istemeye giderler (K.Ş.:13). Zaten durumdan haberdar olan kız evi eğer uygun görürse o gün akşam tıpkı görücü usulünde olduğu gibi kız istenir.

İlçe genelinde rastlanan kız kaçırma hadiselerinin temel nedeni ailelerin evliliğe izin vermemeleridir. Bunun yanında düğün yapamayacak kadar maddi açıdan zayıf olan gençler de nişanlanmış olsalar dahi nişanlılarını kaçırıp babalarının evine getirdiklerine rastlanılmaktadır. Emniyet kayıtlarına göre zorla kız kaçırma olayı günümüzde görülmemektedir. Birbirini isteyen gençlerin kavuşamayacaklarını anlamaları üzerine erkeğin kızı kaçırması gelenekselleşmiştir. Özellikle son yıllarda kız kaçırma hadisesi eskiye nazaran daha fazladır diyebiliriz. Bu artışın temel nedeni olarak da işsizlik ve ekonomik açıdan ortaya çıkan sıkıntılar gösterilebilir. Kızın, erkek tarafından kaçırılmasının dışında, erkek evine kendiliğinden geldiği de olmaktadır. Bu tür durumda erkek annesi ya da evin en yaşlısı kaçıp gelen kıza sahip çıkmakla kendisini sorumlu sayar. Kaçan kızın babası başlarda kızıyla konuşmasa da ilçenin ileri gelenleri araya girerek aradaki dargınlığı giderirler.

İlçe genelinde görücü usulü ile ya da anlaşarak evlenme türlerinin her ikisinde de aileler gençlerin evlenmelerine karar verdikten sonra düğün gününe kadar bir takım törenler uygulanır. Bu törenlerin çoğu geleneksel hale gelmiştir ve tarihi bir süreç içerisinde işlenerek günümüze kadar ulaşmıştır. Ancak günümüzde insanların yaşam şartlarının farklılaştığı göz önünde bulundurulacak olursa evlenme ile ilgili geleneklerde de bazı değişmelerin olduğunu da kabul etmek gerekmektedir. Erkeğin ailesinin kız evine gelerek kızlarını “Allah’ın emri Peygamberin kavli” ile oğullarına istemeleri daha sonra yapılacak olan törenlerin hepsi için bir başlangıçtır.

Erkek tarafı kızı istediği gün, kız tarafı evliliğe izin verirse, aynı gün ya da birkaç gün sonra söz kahvesi içilir. İki aile arasındaki bu münasebet *“hısım”* olmanın ilk göstergesidir (K.Ş.:13). Söz kahvesi içildikten belli bir süre sonra *“büyük kahve”* içilir. Kahve içmekten amaç iki genç arasındaki atılan adımı herkese duyurmaktır. Kimi zaman nişan töreni de yapılmadığı için büyük kahve içme töreni nişan töreni olarak da düşünülebilir. Kahve içileceği akşam kız ve erkek tarafının tüm akraba ve dostları kız evine toplanırlar. Günümüzde kız tarafının, evlerinin geniş olmaması, hizmet edecek kimsenin olmaması vb. gibi bahaneler öne sürerek fazla kişinin gelmesini istemediği de olur (K.Ş.:2). Kız ve erkek tören başladıktan sonra gelen bütün misafirlerin ellerini öperler. Kız tarafından bir bayan (genellikle kızın yengesi ya da kız kardeşi) yaptığı kahveyi oğlan babasına götürür ve o da kahveyi içtikten sonra fincanın altına *“bahşiş”* bırakır. Kimi zaman sadece oğlanın babası değil büyük amcası, ağabeyi, dayısı da aynı şekilde kahveyi getirene bahşiş verir. Damadın kendisine de kahve ikram edilir, damat

da kahveyi kendisine getiren kişiye bahşiş verir. Kahve içildiği akşam erkekler arasında genelde sohbet olurken; bayanlar kendi aralarında eğlence tertip ederler. Erkek tarafından getirilen pasta ve çerezler misafirlere ikram edilir, gecenin sonunda da erkek evinin kız için aldığı takı ve giysiler orada bulunanlara yüksek sesle duyurulur. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi son dönemlerde kahve içme merasimi tıpkı nişan gibi düşünülmekte bunun dışında ayrıca nişan yapılmadığı da görülmektedir. Kahve içme merasimiyle düğünün arası zaman olarak kısa olacaksa nişan tertip edilmemektedir. Söz kahvesi ile düğün arasındaki süre altı ay bir sene gibi uzun bir zaman olacaksa nişan tertip edilmektedir.

Kahve içildikten sonra düğün tarihine kadar daha çok zaman varsa erkek tarafı gelin kızı görmek için yakın akraba ve çevresi ile bir araya gelir. Bu buluşma genellikle kızın evinde olur ama evin dar olduğu ya da gelen misafir sayısının fazla olması gibi ihtimaller düşünülerek başka bir yerde de olabilir. Erkek tarafının akrabaları çeşitli hediyelerle, ellerinde baklava, börekler ile kız evine giderler. Önceleri sadece cuma günleri yapıldığı için *"cumacelik"* ismi verilen bu törenin günümüzde cuma günü yapılması gibi bir şart yoktur. Kız tarafı da bu tören esnasında gelen misafirlere öğle yemeği ikram edip gelen misafirlerin gönlünü hoş tutmaya gayret eder. Bu törenin yapılmasındaki amaç gelin kızı kendi akrabalarının yanında ziyaret edip onurlandırmaktır. Erkek evinden gelen misafirler gelinin kıyafetlerine para takıp getirdikleri çeşitli hediyeleri verirler. Erkek tarafından gelen gür sesli bir bayan yüksek bir yere çıkarak bu hediye ve takıları tanıtır.

Evlenecek gençler dini bir bayramdan önce sözlenmişse bayramda, erkek tarafının akrabaları bir araya gelerek, kına ve çerez alıp kız evine giderler. Eğer kurban bayramıysa geline kurbanlık bir koç alınır, alınan bu koçun boynuna üzerinde bilezik olan bir kurdele takılır, koçun başı kınalanarak bayram arifesinde ya da bayram günü gelinin evine götürülür. Buna karşılık olarak gelinin ailesi de kurbanı getiren kişiye hediyeler verir. Bayram akşamı da erkek evinden misafirler bir araya gelip kız evine giderek orada kendi aralarında eğlence tertip ederler. *"Bayramcelik"* adı verilen bu törende kızın eline kına yakılır.

Sözle düğün arasındaki en önemli tören nişan merasimidir. Nişandan önce erkek ve kız evi hazırlıklarını tamamlamak için genç çifte yeni kıyafetlerin alınacağı adına *"düzen"* denilen alışverişlerini yaparlar. Nişandan birkaç gün önce erkek evi tarafından bir okuyucu kadın tutulur (K.Ş.:14). Bu okuyucu kadın bütün Sarıoğlan halkını nişana

davet eder. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak günümüzde okuyucu kadın vasıtasıyla nişan merasimine davet etme yerine belediyeden anons yaptırarak ya da telefon ederek misafirlerin davet edildiği görülmektedir. Nişan günü sabahı oğlan tarafı pasta ve çiçek alır, kız evine götürür. Kız evine sabahtan öğlene kadar göz aydınlığına gidilir, orada bulunanlar gelen misafirlere pasta ve içecek ikram ederler. Öğleden sonra ilçede davetli bayanların hepsi, nişan töreninin yapılacağı yerde toplanarak eğlenirler. Bu tür kalabalık merasimlerin genellikle yaz mevsiminde yapılması nedeniyle akşamları yapılmasına özen gösterilmektedir. İlçede saygınlığı olan birisi tarafından gelin ve damadın yüzükleri takılır. Geçmiş dönemlerden farklı olarak nişan merasimi kız evinde yapıldığı gibi düğün salonunda veya başka geniş bir mekânda kadın erkek karışık olarak yapılmaktadır. Ayrıca eğlenmek için radyo ya da kasetçalar yerine eğlence işi için özel organize edilmiş canlı müzik yapabilen müzisyenler çağrılmaktadır. Törenin sonunda, misafirler yanlarında getirdikleri *"takı"/"saçı"* adı verilen kıymetli eşyaları gelin ve damada verirler. Bu işleme "*saçı çağırma"* adı verilmiş olup, saçı çağırma işini bayan misafirler arasından bu konuda tecrübe sahibi olduğuna inanılan birisi yapmaktadır. (K.Ş.:2). Takılan ve maddi değeri olan hediyeler kız ve erkek evi arasında pay edilir. Kız evi nişanda takılan parayı; erkek evi ise altın ve mücevheratı alır. Nişan merasiminden sonra artık evlilik için son tören olan düğün merasimi için hazırlıklar başlar. Daha önceki yıllarda nişan düğün arasındaki sürenin en fazla iki bayram arası kadar uzun olması istenirmiş yoksa uğursuzluk olacağı şeklinde bir inanış varmış. Ancak böyle bir istekte bulunmanın asıl amacı gelinle damat arasındaki nişanlılık süresinin uzamasında sakınca olabileceği ve tarafların arasında ayrılıkların yaşanabileceği korkusudur (K.Ş.:4). Günümüzde, nişan merasimiyle düğün merasimi arasındaki zaman farkı genellikle bir yıl oluyor. Aileler, *"bir harmanda nişanı diğer harmanda da düğünü yaparız"* şeklinde sözleşiyorlar ya da yurt dışında gelinin veya erkeğin akrabaları varsa onların iki törene katılmalarını sağlamak için nişanla düğün arasındaki süreyi uzun tutuyorlar (K.Ş.:15).

Nişandan sonra artık kız tarafı hazırlıklarını tamamlamıştır. Yapılan bütün hazırlıklar komşu ve akrabalara sergilenir. *"Çeyiz serme"* adı verilen bu gelenek düğüne bir hafta kala kız tarafınca icra edilir, kızın annesi tarafından yapılan hazırlıklar evlerinde sergilenir. Bu sergi kına akşamına kadar sürer ve kız tarafının akrabaları çeyizin içerisine yeni hediyeler getirirler. Sergilenen bu hediyeler düğün günü yazılarak erkek evine gönderilir.

1.3.1.2. Evlilik Esnasındaki İnanışlar

Sarıoğlan'da düğünün başlaması için erkek evinin çatısına Türk bayrağının asılmış olması gerekmektedir. İlçe merkezinde *"bayraktar"* adı verilen iki aile vardır (K.Ş.:16). Bayraktar olan ailenin görevi kendisine ilçe halkı tarafından teslim edilmiş olan Türk bayrağını sağlam bir şekilde muhafaza edebilmektir. Düğünü olacak aile, Türk bayrağını, bayraktar aileden davul zurna eşliğinde emanet bir şekilde teslim alır (bkz. Ek-9). Bu törende genellikle ailenin büyükleri bulunur ve erkek evinden bayraktara gidilirken şeker, kolonya ve sigara götürülür ve orada bekleyenlere ikram edilir. Bayrak alınıp davul zurna eşliğinde erkek evine getirildikten sonra evin yüksek bir yerine asılır. Bayrağın eve asılmasıyla birlikte düğün başlamış olur.

Düğün başladığı gün erkek evine göz aydınlığı dilemek için misafirler gelir. Gelen misafirlere akşama kadar şerbet, pasta ve şeker ikram edilir. Bu arada kız tarafı da kendi evinde hazırlık içerisindedir. Bayrak asma gününün sabahı gelin kız, bir akrabasının veya komşusunun evine banyo yapmaya gider. Gelin kızın yanında yakın arkadaşları, kız evinden akrabaları ve erkek evinden gelenler vardır. Gelin kıza beyaz gelinlik ilk kez burada giydirilir, gelin kızın *"saç yıkaması"* denilen bu âdetin sonunda gelin kızı misafir olduğu evden, erkek evinden gelenler alır ve babasının evine götürürler.

Gelin, evine götürüldükten sonra artık akşamı beklemeye başlar çünkü düğün arifesidir ve ellerine kına yakılacaktır. Kına gecesi hem erkek evinde hem de kız evinde ayrı ayrı yapılır. Önceki yıllarda erkekler sadece erkek evindeki kınaya katılırlar ve orda kendi aralarında eğlenirlerken günümüzde kadın erkek karışık bir şekilde kına yakma merasimi gerçekleştirilmektedir (K.Ş.:4). Akşamın ilk saatlerinde başlayan eğlenceler gece yarısına kadar devam eder. Erkek evinde toplanan erkek tarafının eş dost ve akrabaları akşam yemeğini burada yedikten sonra toplu halde müzik eşliğinde kız evine *"kınacı alayı"* olarak giderler. Kız evine önceleri davul zurna ile gidilirken günümüzde bu gelenek çok fazla icra edilmemektedir. Kız evine gelen kınacı alayı, kınayı ve kına çerezini de büyük bir tepsi içerisinde getirirler. Kına yakılması için erkek tarafından gelen genç kızlar:

"Kınayı getir ana
Parmağın batır ana
Bu gece misafirim
Koynunda yatır ana"

ezgisi eşliğinde ellerindeki bakır tepsiye çerez ve kına koyarak kına yakılacak yere girerler. Daire şeklinde yan yana gelecek şekilde bir araya gelerek gelin kızı aralarında bir sandalyeye oturtup ellerine aldıkları mumlarla gelin kızın etrafında dönerler. Yukarıda söylenen ezgi bittikten sonra kızın eline kına yakmaya başlarlar. Kına yakarken gelin elini önce açmaz. Gelinin elini açtırabilmek için avucunun ortasına kayınvalide veya görümcesi tarafından altın konulur. Altının üzerine gelinin sağ eline kına yakılır ve elinin üstü önce bir tülbentle bağlanır onun üzerine kına bezi sarılır (bkz. Ek-10). Bakır tepsideki çerez orada gelinin başından aşağı saçılır. Kına yakarken kız anasını ağlatmak âdetten olduğu için aşağıdaki türkünün söylendiği de olur:

ERKEK TARAFI:
Kız anası kız anası
Hani bunun öz anası
İşte aldık gidiyoruz
Sılayı terk ediyoruz

GELİN:
Çattılar çatma kaşını
Kurdular düğün aşını
Ağlatmayın gardaşımı
İşte koydum gidiyorum

KIZ ANASI:
Düz kabını tuzsuz koyan
Anasını kızsız koyan
Büyük evi işsiz koyan
İşte koydun gidiyorsun

GELİN KIZ:
Asbap yuduğum ağ taşlar
Arka verdiğim gardaşlar
Elini öptüğüm sırdaşlar
İşte koydum gidiyorum

ERKEK TARAFI:
Hafladı çıktı eşiği
Sofrada kaldı kaşığı
Büyük evin yakışığı
Kız kınan kutlu olsun.

GELİN KIZ:
Kapınızda kulp muyudum
Peçenizde ot muyudum
Bu yıllıkta dursayıdım
Üstünüze yük müyüdüm

KIZ ANASI:
Yeşil ördek yeşil ördek
Kanadını devşir ördek
Eşli geldin tek gidiyon
Hani senin eşin ördek

GELİN KIZ:
Elinizden elinizden
Kurtulaydım dilinizden
Yeşilbaşlı ördek olsaydım
Bir su içmem gölünüzden

KIZ ANASI:
Büyük eve büyük düğün
Kaba yorganlar örttüğün
Gurbete gelin ettiğin
Gurbete yavrum gurbete

GELİN KIZ:
Elek içinde valası
Kağıt içinde kınası
Hani bunun öz anası
İşte koydum gidiyorum

ERKEK EVİ:
Ağ güğümler susuz kaldı
Büyük evler ıssız kaldı
Kız anası kızsız kaldı
İşte koyduk gidiyoruz

KIZ ANASI:
Ağlaşarak bağladılar başını
Kaldır kollarını giy kumaşını
Çağrın gelsin gardaşını
Bağlasın bel kuşağını.

Kına yakma işleminden sonra eğlence başlayarak gece yarısına kadar devam eder. Kına gecesi günü erkek tarafındaki kadınların kız evine kınacı alayı gitmesiyle birlikte erkek evinde kalan erkekler de kendi aralarında davul zurna eşliğinde eğlenmeye başlarlar. Özellikle kendi aralarında oyunlar tertip ederek kına gecesini geçirirler. Bu eğlencenin tertibi esnasında vazgeçilmez unsur davul ve zurnadır. Sarıoğlan'da yapılan düğünlerde davul, zurna çaldırtmak âdet haline gelmiştir. Düğün töreni salonda yapılsa dahi düğün sahipleri tarafından davul ve zurna olması arzu edilir. Özellikle dedeler erkek torunlarını severken *"sen büyüyünce ben sana bu avluda davul dövdüreceğim"* diyerek torunun düğününü hayal eder ve o günü görmek için Allah'a dua eder. Erkekler, kına gecesi erkek evinde davul ve zurna eşliğinde halay çekerler; üçleme, kırklama ve on dörtlü adı verilen halk oyunları sergilerler.

Erkek evinde kalanlar kendi aralarında gece yarısına doğru “*sinsin”* [66] adı verilen oyunu oynamaya başlarlar. Sadece davul, zurna eşliğinde oynanan bu oyun erkek evinde toplanan ve damadın arkadaşları olan gençler arasında oynanır. Sinsin oyunu eskiden çok yaygın oynanmakta iken günümüzde daha az oynanmaktadır. Bunun sebepleri arasında; kadın erkek birlikte kına gecesi eğlencesi yapılması, davul, zurna yerine organize müzik gruplarının çalgı için çağrılması ve zahmetli bir oyun olması gösterilebilir. Kına gecesi oynanan başka bir oyun ise “*değirmenci dayı”* [67] oyunudur. Değirmenci dayı oyununa aynı zamanda “*keloğlan oyunu”* ismi de verilir. (K.Ş.:15). Bu oyun erkek evinde oynandığı gibi kız evinde de nadiren de olsa oynanabilir.

Gecenin sonunda erkek evinden bir grup kadın, kızın evine kına yakmaya giderler. Burada gelin kızın iki eline birden kına yakılır. Yakılan bu kınanın yeni kurulan eve bereket getireceği ve gelinin bahtının açık olmasına simge olacağına inanılır (K.Ş.:4). Erkek evinden kınacı gidenler kız evinde bir yandan kına yakarken bir yandan da evin mutfağından kız tarafından kimse görmeden bulgur çalarlar. Bulgur o evdeki bereketi sembolize eder ve gelinle birlikte erkek evinin de bereketinin artacağı inancı vardır. Bulgurdan başka çalınan bir başka nesne de çividir. Çalınan bu çivi düğün günü gelin tarafından oğlan evinin duvarına çakılır.

Kına gecesinden sonraki gün, kızın istenmesiyle başlayan törenlerin sonuncusu olan düğün günüdür. Genç çift hayatın ikinci dönüm noktası olan evliliğe bu günden sonra resmen başlamış olur. Artık hayatta atacakları her adımda birlikte olmanın yeminini etmişlerdir. Düğünde damadın yanında bulunan iki arkadaşı vardır. Birisi evli, diğeri bekar olması gereken bu iki kişiye *“sağdıç”* ismi verilir. Sağdıçlar düğün boyunca damadın yanından hiç ayrılmazlar. Damada maddi olarak destek verdikleri gibi tecrübelerini de aktarırlar.

Düğün günü sabah damat ve sağdıçlar *“Güvey Evi”*nde tıraş olurlar. Bu arada kız evinden kızın bir akrabası tarafından kına mendilinin de içerisinde olduğu *“damat*

---

[66] Sinsin oyununun icrası için dört yolun kesiştiği yere veya boş bir arsaya ateş yakılır. Gençler bu kuvvetli ateşin etrafında oynamaya mecburdurlar. Davul, zurna ezgisi eşliğinde ateşin etrafındaki gençler arasından birisi ortaya çıkar, davul, zurna ezgisi eşliğinde bir yandan ateş etrafında dönerken bir yandan da arkasından birinin gelip vurmasını engellemek için çok dikkatli hareket eder. Ortada bulunan gencin bir anlık dalgınlığından faydalanan bir başka genç adeta sızar vaziyette diğerinin yanına yaklaşır. O, meydandan çıkana kadar kendisine vurur. Meydanda tek başına kalınca kendisi de müzik eşliğinde dönmeye başlar. Bu oyun bu şekilde gece yarısına kadar devam eder.

[67] Kız evinden iki kişi kadın kılığına girerek ellerine aldıkları bir sopayla dilediklerini oyuna çıkarıp, istedikleri gibi oynatırlar. Bu esnada önlerine bir önlük bağlarlar ve bağladıkları bu önlükte un olur. Ara sıra seyredenlerin arasına girerek onların üzerlerine un atarlar. Oyuna çıkmak istemeyen kişiyi ellerindeki sopayla döverler. Bu oyunun asıl amacı erkek evinden kınacı gelenlere eziyet etmektir. Ancak şimdilerde erkek evinde oynandığı için böyle bir gaye ile değil eğlence maksatlı olarak oynanmaktadır.

bohçası" damada getirilir, damatta bohçayı getirene bahşiş verir. Düğün günü erkek tarafından temsilciler sabah erken saatlerde kız evine giderek kızın ailesi tarafından verilen çeyizleri erkek evine getirirler. Kıza ailesi tarafından hediye edilen eşyaların hepsi sayılarak şahitler huzurunda tespit yapılır ve yazıya geçirilir. Bu işlemi yapmakta amaç ileride meydana gelebilecek bir ayrılık durumunda çeyizleri geri alabilmektir.

Gelin almak için erkek tarafı araçlarla konvoy halinde kız evine giderler ve orada dualar edilir (bkz. Ek-11). Erkek evinden kız evine giden topluluğa *"gelin alayı"* ya da *"yengeye"* gidenler adı verilir.[68] Erkek evinin kız evine gelmesiyle birlikte davul-zurna artık oyun havası değil ayrılık havası çalmaya başlar. Genellikle gelinin küçük erkek kardeşi ya da yeğenlerinden birisi damat içeriye girdikten sonra gelinin olduğu odayı kilitler ve açmak için bahşiş ister. Sağdıçlar, damadın ağabeyi veya babası gelerek bahşişi verip kapıyı açtırırlar. Kız evinde toplanan ilçenin ileri gelenleri hep beraber davul zurna eşliğinde halaya dururlar. Halay sonunda damat sağdıçlarıyla birlikte gelini çıkarır. Gelin kız ve damadın sağdıçların rehberliğinde el öpmesi için başta aile fertleri olmak üzere orada bulunan erkekler yan yana dizilirler. Bu esnada gelinin çantasını tutmak için yanında kız evinden birisi de bulunur. Bu kişi gelinin arkasından gelir ve elindeki çantaya orada bulunanlar tarafından para atılır. Gelin el öperken gelinin erkek kardeşi (eğer erkek kardeşi yoksa babası/amcasının oğlu) *"Gardaş Kuşağı"*nı bağlar (bkz. Ek-12). Kırmızı renkli olan bu kuşağa bilezik ya da tam cumhuriyet altını takılır. Gelin araca binmeden önce aracın etrafında üç ya da yedi kere araç etrafında dolaştıktan sonra araca biner. Sağ kapıdan binmesinin çıkacağı yolda hayır getireceği inancı vardır. Üç kere araba etrafında gezdirmekten kasıt evine son kez elveda demesi, gelin çıktığı eve boşanarak geri dönmemesi ve artık eşi olacak insanın evine attığı ilk adımın uğurlu olması içindir (K.Ş.:2). Aslında araba etrafında değil de baba evinin etrafında üç kere gezdirilmesi gerekirken günümüzde uygulama bu şekildedir (K.Ş.:2). Gelin arabaya bindikten sonra arkasından su dökülür. Giden yolcunun arkasından su dökmek her zaman uygulanan bir ritüeldir. Maksat hayırlı bir şekilde evine varması başka bir deyişle su gibi yolunun açık olmasıdır.

Baba evinden ayrılan gelin erkek tarafından gelen misafirlerin arabalarla oluşturdukları konvoyla ilçeyi gezdikten sonra yeni evine gelir. Bazen gelin eve getirilmeden önce, erkek tarafından yakın zamanda bir cenaze çıkmışsa onun kabri

---

[68] Ayrıntılı bilgi için b.k.z. Doğan Kaya, "Düğünlerimizle İlgili Terimler ve Bunların Fonksiyonel Özellikleri", Millî Folklor, S. 29-30, s. 23-29.

ziyaret edilir (K.Ş.:2). Gelinin gelmesiyle birlikte davul, zurna bu sefer oyun havası çalmaya başlar. Arabadan sağdıçlar indikten sonra arabanın kapısı kilitlenir damadın babası ya da en büyük amcası arabanın başına çağrılır. Arabanın başına gelen kişi gelini arabadan indirebilmek için *"tarla"* hibe eder. Bununla birlikte son zamanlarda tarlayla birlikte ev, araba vb. gibi maddi değeri yüksek olan hediyelerin de hibe edildiği görülmektedir. Kapıyı açan kişi ne söz vermişse bunu herkes duyacak şekildi bağırarak söyledikten sonra sağdıç oradakilere herkes şahit mi diye sorar oradaki misafirlerin ikrarıyla kapıyı açar. Gelin sağ kapıdan ve önce sağ ayağını atarak indikten sonra evin kapısından içeriye girerken kayınvalidesi ya da kayınvalidesinin eltisi tarafından ayağının altına çömlek kırılır. Kapıdan içeriye girerken kayınvalidesi tarafından bal yedirilir ki tatlı dilli güler yüzlü olsun diye (K.Ş.:4) (bkz. Ek-13). Gelin tıpkı evinden çıkarken ve arabadan inerken olduğu gibi geldiği evin kapısından ilk adımını atarken de sağ ayakla atar. Sağ ayağın bereket sembolü olduğuna inanıldığı için bereket getirir düşüncesi hâkimdir. Genç çift evlerine ilk adımı atarken sağ ayakla adım atmaları ve eşiğe basmamaları söylenir. Eşikten içeriye girer girmez gelin ve damadın kafasının üstüne Kuran-ı Kerim tutulur her ikisi de besmele çekerek Kuran-ı Kerim'in altından geçerler. Bu gelenek, gelinin iman ve ahlaka bağlı kalmasını amaçlayarak; ona gelecek her türlü kötülük, şer, yalan ve iftiradan korumak için sığınılacak en yüce makam olan Allah'a ve onun Kelamına sadakat göstergesidir (K.Ş.:5). Gelin kız, kına gecesi kız evinden getirilen çiviyi evin duvarına çakıp *"bu evde çivi gibi devamlı oturayım"* dileğinde bulunur (K.Ş.:12). Gelin geldikten sonra onun odasındaki yatak özel olarak hazırlanır. Hazırlandıktan sonra gelinin hemen bir erkek çocuğu olsun diye yatağın üzerine bir erkek bebek veya yeni doğum yapmış (erkek bebeği olmuş) bir kadın oturur (K.Ş.:17).

Gelin indikten sonra damat sağdıçlarla birlikte oradakilerden habersiz bir şekilde sabah damat tıraşını olduğu eve gider bu eve *"güvey evi"* adı verilir. Bu arada düğüne gelen ve güvey evi sahibi tarafından davet edilen misafirler de damat ve sağdıçların yanına giderler. Kadınlar kendi aralarında erkek evinde eğlenirlerken damat ve arkadaşları da bu evde eğlenirler. Ancak günümüzde yapılan düğünlerin hemen hemen hepsinde kadın erkek birlikte eğlendiği için güvey evinde fazla kalınmıyor. Eğer düğün akşam yapılırsa gün boyunca orada gençler arasında eğlence oluyor ama gündüz düğün yapılacaksa damat ve sağdıçlar düğün saatine kadar güvey evinde bekliyorlar. Güvey evinde toplanan kişiler şaka yollu olarak damada eziyet ederler. Bazen şaka konusunda

sınırın aşıldığı da olsa bile herkes bunu hoş görür. Acı biber yedirmek, üzerinde duvar örmek, merdiven gibi üzerine çıkmak, kafasına su bardağı koyup üzerine su dökmek, altına yumurta koymak, onu inek yapıp pazarda satışa sunmak bu bahaneyle bakır tasla kafasına vurmak vb. gibi birçok eziyet gün boyunca damada ve sağdıçlara yapılır. Bu şakalar yapılırken damat sağdıçların arasında iki dizini kırmış vaziyette oturur. Damat güvey evinde oturduğu süre içerisinde konuşamaz, orda bulunan bir kişi dahi izin vermese su içemez. Yemek için ya da ihtiyaç gidermek için oturduğu yerden kalkacak olsa yerine ev sahibi oturur ya da kimlik bırakılır. Sağdıçların buradaki görevi ise damadı korumaktır. Eğer damadın oturduğu yer boş kalırsa bunun bedelini ceza olarak öder. Eğer damat konuşursa ya da ayağa kalkarsa bunun cezası daha da ağırdır. Daha önceleri damat kendisine yapılan eziyete eğer tepki verirse buna ceza olarak koyun kesilir ya da tepki verdiği kişinin harmanın da çalışırmış. Güvey evinde damat ve arkadaşları arasında bir takım oyunlar oynanır (bkz. Ek-14). Bu oyunlara yüksük oyunu, vız oyunu, hakim oyunu isimleri verilir. [69]

Oyunlar oynandıktan sonra damadın eline güvey evinde kına yakılır. Evde hazırlanan kına orada bulunanlardan yaşça büyük olan birisi tarafından damada sağ eline yakılır sonra kına beziyle sarılır. Kına tabağı elden ele dolaştırılır, sağdıçlar ve orada bulunan damadın arkadaşları da ellerine kına yakarlar. Güvey evinde öğlen ve akşam yemek verilir buna *"güvey ekmeği"* adı verilir. Ev sahibi orada bulunan misafirler için ayrı damat ve sağdıçlar için ayrı sofra hazırlar. Yemekten sonra artık yatsı namazı için hazırlık başlar.

---

[69] Yüksük oyununda, odada bulunan herkes bu oyuna katılmak zorundadır. Bir kişi ebe olarak ortada bulunur ve ebe olan kişinin elinde kemer vardır. Yüzüğü bir kişiye verir ama kimde olduğu belli değildir. Yüzük elinde olan kişi ortaya çıkana kadar ebeye kimin ismi söylenirse o kişinin eline kemerle vurur bu işlem yüzük ortaya çıkana kadar devam eder. Bu arada damadın adı söylenirse onun yerine cezayı sağdıçlar çeker. En sonunda yüzüğün kimde olduğunu bilen kişi yüzüğü alır ve ebe olur.

Vız Oyunu, odada bulunan üç kişinin katılmasıyla oynanan bu oyuna katılanlardan birisi genellikle sağdıçlardan seçilir. Üç kişi yan yana durur ortada bulunan kişi başına kasket takar sinek gibi vız sesi çıkarır ve diğer iki kişinin arasında sinek gibi döner. Onlarda elleriyle kulaklarını kapatacak şekildi ortadakini takip ederler. Ortada bulunan eğer yanındakilerin dalgınlığını yakalarsa onlara vurur. Yanda bulunanlarda bu arada şapkayı düşürmek için çalışırlar. Eğer şapkayı düşüren olursa o kişi ortaya ortadaki onun yerine geçer.

Hâkim oyunu ise, tamamen damat ve sağdıçlara eziyet etmek için oynanır. Orada bulunanlardan biri hâkim, biri savcı, ikisi şahit ve biri de yazıcı olur. Yazıcı olan kişi damat ve sağdıçların üstünde oturur ve hâkim olan ne derse tıpkı daktiloyla yazar gibi parmaklarıyla onların kafalarına vurur. Söylenen her şey güya orda yazılır. Mahkeme sonunda orada bulunan herkes ayağa kalkar ve kararı hâkim okur cezanın bedeli ne ise damat ve sağdıçlar bunu çeker. Genellikle para verirler bu parayla çerez, şekerleme, tatlı gibi yiyecekler alınır ve orada bulunanlara ev sahibi tarafından ikram edilir.

1.3.1.3. Evlilik Sonrası İnanışlar

Düğün günü akşamı damat sağdıçlarla birlikte yatsı namazı için camiye gider. Namaz bitiminde camide bulunanlar tekbir ve salavat getirerek damadı evine getirirler. Eve geliş esnasında damada eziyet etmek için kafasına taş atılır, arkasından vurulur, üzerine su serpilir. Evin önünde imam dua eder, dua sonunda ev sahipleri cemaate şekerleme ikram ederler. Dua sonunda damat ve sağdıçlar orada bulunanların elini öperler. Damat ve sağdıçlar damat eve girmek için geç kalırsa arkadaşları tarafından yapılacak şaka yollu saldırılara maruz kalabilecekleri düşüncesiyle bir yandan el öperken bir yandan da hemen eve girmek için hızlı hareket ederler. Damat eve girdikten sonra evde bulunan yaşlı bir bayan hayır dualar okuyarak damat ve gelinin ellerini tutar ve birleştirir. Eller birleştirildikten sonra gerdek odasının kapısı kapatılır. Düğünün başından sonuna kadar damadın yanında bulunan sağdıçlar evden ayrılmadan önce kendilerine kahve ikram edilir. "*Yolluk*" adı verilen ve içinde hediyeler olan iki bohça sağdıçlara verilir (K.Ş.:4). Sağdıçlar da yolcu edildikten sonra ev halkı da evden çıkar, baş başa kalan gelinle damat ikişer rekât şükür namazı kılarlar.

Düğünden sonraki günün sabahı gelinin görümcesi ve eltisi gelerek geline tülbent verirler. Gelin kız, evinden gelirken çeyizinde getirdiği hediyeleri ev halkına verir. Gelin ve damat düğünden bir hafta sonra genellikle kayınvalidenin öncülüğünde kız evine giderler. Giderken hediyeler ve baklava börek gibi yiyecekler götürürler, buna karşılık kızın annesi de gelenlere hediyeler verir. Birkaç gün sonra da kızın ailesi de bu ziyarete cevap vererek erkek evine hediyelerle giderler. Gelin ve damadın aileleri arasında düğün sonrası karşılıklı yapılan bu ziyaretlere *"yol açma"* adı verilir.

Geçmiş dönemlerde yaşam tarzı incelendiğinde geniş aile yapısı içerisinde gelin ve damat, kayınbaba, kayınvalide hatta küçük kayınlarla birlikte otururlarmış. Evdeki bütün erkek çocuklara ev içerisinde ayrı bir yatak odası verilir, diğer odalar ortak kullanılacak şekilde birlikte hayatlarını sürdürürlermiş (K.Ş.:5). Ancak bu geniş aile yapısı zaman içerisinde daralmıştır. Sadece kayınvalide ve kayınpederle aynı evde yaşama geleneği günümüzde devam etmektedir. Özellikle birden fazla erkek çocuk varsa erkeğin anne ve babası en küçük oğullarıyla birlikte kalmayı tercih etmektedirler. Ama bu yaşam tarzı günümüzde gelenekten ziyade ekonomik ihtiyaçlarla ilgilidir. Çünkü ailenin maddi durumu yeterli olduğu sürece evlenen oğullarına yeni bir ev inşa ettiklerini ya da ev kiraladıklarını görebiliriz. (K.Ş.:4).

Gelin için eşinin ailesinden olanlara gösterdiği saygının bir işareti olarak evdeki kayınpeder veya kayınbirader ile aynı yerde oturmama veya aynı sofrada yemek yememe gibi uygulamalara günümüzde pek rastlanılmamaktadır. Tam tersine gelinler fikirlerini her yerde rahatça dile getirebilmektedirler (K.Ş.:4). Gelinler, yaşları ne olursa olsun onlara karşı bir saygı ifadesi olarak kayınbiraderlerine hatta kayınbiraderlerinin çocuklarına *"ağabey"* diye hitap ederler.

İlçede evlenmeyle ilgili yasaklar konusunda İslamî hayat tarzının şekillendirdiği sınırlamalar geçerlidir. Süt kardeşi olan iki insan arasında evlilik yasaktır. İlçede kimlerin süt kardeşi olduğu üzerine bir inceleme yapıldığında genellikle aralarında kan bağı olan insanların birbirlerinin çocuklarını süt kardeş yaptıkları görülmektedir.

İlçe genelinde akraba arasında evlilik oldukça yaygındır. Hatta oğlu evlenme çağına gelenler ilk olarak akraba içerisinden kız bakarlar. Akraba arasında yapılan evlilik konusunda ilçede çok yaygın olarak söylenen "*oğlumuz ele gitmesin"* ya da *"kızımız ele gitmesin"* sözü akraba evliliğinin yaygın olmasının sebebini açıklayıcı niteliktedir. (K.Ş.:18).

İlçede, Müslüman olmayan bir insanla evlenilmesine ancak dinini değiştirip Müslüman olması koşuluyla izin verilir. Özellikle son yıllarda Avrupa'ya göç etmiş Sarıoğlanlıların çocukları arasında bu tür evlilikler olduğu görülmektedir. Bu tür bir evliliğe sıcak bakılmaz ama evlilik olacaksa da Müslüman olma şartı aranır (K.Ş.:19). Sarıoğlan ve yöresi iskân olarak geçmiş dönemlerde gayr-i Müslimlerin de bulunduğu bir bölge olması sebebiyle 1975 li yıllara kadar Sarıoğlan'da Ermeni aileler de bulunmaktaymış (K.Ş.:11). Sarıoğlan halkı arasında herhangi bir şekilde dışlanmadıklarını ve hâlen doğup büyüdükleri bu topraklara hasret duyduklarını dile getiren Ermeni cemaatine mensup insanların, çocuklarının geleceğini düşünerek Sarıoğlan'dan İstanbul'a göç ettikleri de anlatılmaktadır.

Sarıoğlan ilçe merkezinde yaşayan insanların Sünni oluşuna karşın Sarıoğlan'a bağlı Alevilik inancına bağlı dört köy ve bir kasaba bulunmaktadır. İlçe genelinde bu durum herhangi bir hoşnutsuzluğa sebep olmamaktadır. İnsanlar, birbirlerinin inançlarına nezaketle yaklaşıp saygı göstermektedirler. Ancak Aleviler ve Sünniler arasında kız alıp verme olayı bulunmamaktadır. Gerek Alevi cemaat buna karşı çıkmak da gerekse Sünni cemaat sıcak bakmamaktadır. Yaptığımız araştırmada ilçe merkezinde bu tür bir evlenmeye hiç rastlanılmamıştır.

1.3.2. Evlenme ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türk aile yapısı bütünüyle incelendiği zaman evlilikle ilgili yapılabilecek ilk değerlendirme evliliği ocak kurmak olarak görme inancıdır. Yakut Türklerinde evlilik sönmez bir ateş yakmadır.[70] Anadolu'da ocağın sönmesin deyimi de aileye yapılan bir vurgudur. Türk insanına göre gelin evi aydınlatan bir ateştir.

Kız isteme geleneğinin eski Türklerden günümüzde kadar devam ettiğini görüyoruz. Kara Han'ın Oğuz'a kız istemek için Kur Han'a adam gönderdiği yazılı vesikalardan anlaşılmaktadır. Görücü usulüyle evlilik de Dede Korkut Hikâyeleri'nden olan Kanlı Koca Oğlu Kan Turalı Hikâyesi'nde karşımıza çıkmaktadır. Kanlı Koca'nın isteğini oğluna söylemesi üzerine oğlu da *" Men yirümden turmadın ol turmış ola, men kara koç atıma binmeden ol binmiş ola, men kanlu kafir iline varmadan ol varmış mana baş getürmüş ola"*[71] şeklinde istediği kızı ifade eder.

Söz kesme ve nişan merasimi de Türklerin eski geleneklerindendir. Altay Türklerinde kaçan kız razı olduğuna dair delikanlıya *"nişan yüzüğü"* yerini tutan yüzük veya mendil gibi bir şey vermektedir. Düğün öncesi yapılan nişan esnasında ve düğünde saçı çağırmak bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski Türklerde var olan *"kalın"* geleneği yoktur. Nişan merasimi ve düğün günü gelen misafirler tarafından maddi değeri yüksek olan ve adına saçı/takı denilen hediyeler verilir. Bu gelenek Şamanist ve Müslüman Türklerin evlenme törenlerinde müşterek olan Şamanizm unsuru gelinin geldiği gün *"saçı saçmak"* [72] geleneğinin günümüze uyarlanmış şeklidir diyebiliriz. Bununla birlikte gelinin yeni evine gelirken çeyiz getirmesi İslamiyet'le birlikte Türk evlenme adetlerinin arasına girmiştir. Gelin arabadan inerken kayınpederi tarafından herkes duyacak şekilde ilan edilen hibe ise; Anadolu Tahtacıları arasında *"indirmelik"* olarak nitelendirilen süt parası geleneğidir.[73]

Anadolu Tahtacıları arasında bekâretin simgesi olarak dile getirilen Türk bayrağı Sarıoğlan'da önderliğin sembolüdür diyebiliriz. Bayrak olduğu her yerde en öndedir. Kimse bayrağı elinde tutan kişiyi geçemez, bayrak evin en üstüne asılıdır. *"Bayraktar"* olarak bilinen ailenin ayrı bir saygınlığı vardır.

Gelinin eve gelişiyle birlikte genellikle kayın valide ya da yaşlı bir bayan tarafından ayağının altına çömlek kırılması hadisesi ayna kırılması hadisesiyle örtüşür

---

[70] Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, s. 254.
[71] Muharrem Ergin, Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile), Ankara 1997, s. 185.
[72] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 166, 167.
[73] Selçuk, a.g.e., s. 237, 239.

diyebiliriz. Kötü ruhların aynaya temasından dolayı kırıldığı belirtilmektedir. Sarıoğlan'da da gelin girerken çömlek kırılmaktadır. Bunu kıran kişi *"uğursuzluk ve kötülükler gelinin ayağına dolaşmasın def olsun"* diye kırar (K.Ş.:4). Bu geleneğin Anadolu'da başka yerlerde bardak kırma olarak devam ettiği görülür. Tobol ve Türkmen Tatarlarında da bu gelenek devam etmekte olup burada kötü ruhları uzaklaştırmak inancının hâkim olduğu görülür.[74] Bununla birlikte gelin, babasının evinden çıktıktan sonra arkasından ayna tutmak bir gelenektir. Erkek evine ulaşana kadar gelinin arkasından getirilen aynanın kırılmamasına özellikle dikkat edilirdi. Çünkü bu aynanın gelinin evliliğindeki aydınlığa işaret ettiğine inanılırdı.

Gelin eve girerken ayağına kurban kesmek âdet haline gelmiştir. Bu inanış geleneksel Türk dinindeki evlenme törenlerinin en belirgin özelliklerinden birisidir.[75] Buradaki kanlı ve kansız kurban ritüelinin gelinin artık kendisine yabancı olan bir eve kabul edilmesiyle ilgili uygulamalar olduğu kabul edilmektedir. Çünkü gelin oğlanın ailesi için yabancıdır. Gelinin yabancı bir aileye üye olabilmesi için o ailenin ataları ve koruyucu ruhların gelinin üyeliğini kabul etmeleri gerekmektedir. Gelinin yabancı bir aileye kabul edilmesi de kurban aracılığıyla mümkündür. Biz saçı geleneğini de bu ritüelin bir devamı olarak algılayabiliriz.[76]

Gelinin düğünde beyaz gelinlik giydiği bilinmektedir. Ak renk temizliğin ve arılığın simgesidir.[77] Gelinini beyaz gelinliğinin üzerine kırmızı kuşak bağlanır. Kırmızı dört-beş cm. kalınlığında olan bu kuşak *"bekâret ve gayretin"* simgesidir.[78] Kızın ileride göstereceği çalışma azmine delildir. Kırmızı renk ise Türk milleti için milli bir özellik taşımasından dolayı önemlidir. Kırmızı renk Türk ruhu ve inancını yansıtmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde de gelinlik yerine *"al-kırmızı duvak"* deyimi kullanılmaktadır.[79]

Türklerde eşik kutsal olup eşikle ilgili inanış ve uygulamalar bütün Türk dünyasında görülmektedir.[80] Sarıoğlan'da da gelin eşikten geçerken eşiğe basmaz ve sağ ayağını atar. Kuran-ı Kerim altından geçirmek ve bal yedirmek adeta vazgeçilmez

---

[74] Çetin Çulpan Zaripova, "Tatar Türklerinin Mevsimlerle İlgili Gelenekleri", turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/culpan_zaripova_tatar_mevsim_gelenek.pdf -

[75] Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, s. 267.

[76] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 167.

[77] Hayrettin Rayman , "Nevruz ve Türk Halk Kültüründe Renkler", Milli Folklor, S. 53, s. 11.

[78] İbrahim Altunel , "Gevrekli Seydişehir/Konya Düğünlerinde Gelin ve Güvey Üzerine Bazı Tespitler'', 3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Bildirileri, Ankara 1995. (http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/38.pdf).

[79] Rayman, a.g.m., s. 13.

[80] Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları**,** s. 267.

bir kuraldır. Gelinin Kuran-ı Kerim altından geçirilmesi dine olan sadakatinin devamı; bal yedirilmesini de tatlı dilli olması şeklinde izah edebiliriz.

Gelin arabaya binmeden önce arabanın etrafında üç kere dolaşır. Bu inanç aslında evin etrafında üç kere dolaşmak şeklindeyken günümüzde arabanın etrafında üç kere dolaşmak şeklinde uygulanmaktadır. Üç sayısı *"arketip sayı imajı"* olarak; ışık ruhi farkındalık ve teklik (Kutlu üçleme/Baba-Oğul- Ruhu'l- Kudüs gibi) müzekker prensip anlamlarını taşır. Kapsayıcı olarak ifade edilen üç sayısı başı ortası ve sonu olan ilk gerçek sayı olarak görülür. Türk kültüründe mitolojik dönemden günümüze kadar bazı sayılara özel anlamlar yüklendiği görülür. Bu sayılar taşıdığı anlamlardan ötürü *"kutlu"* sayılardır. *"Üç", "beş", ''dört", "yedi'', "dokuz", "kırk"* sayıları bu kutlu sayılardandır.[81]

Düğün zamanı damadın sürekli yanında olan iki arkadaşı vardır. Bunlara sağdıç adı verilir. Sağdıç kelimesi Oğuzlardan günümüze kadar güveye yardım eden kimse olarak anlamında kullanılmıştır. *Ebu Hayam "saptuç-sağdıç" kelimesini "güveyin arkadaşıdır ki düğünlerde adamlara hizmet eder" diye izah etmiştir.*[82] Aynen Oğuz Türklerinde olduğu gibi günümüzde de Sarıoğlan'da sağdıçlar damada düğünün başından sonuna kadar yardım ederler.

Geline, düğünden sonraki ilk gün sabah verilen tülbent Anadolu'nun diğer bölgelerinde de görülen baş bağlama töreniyle ilgilidir.[83] Bu ritüelde baş bağlama genç kızlıktan kadınlığa geçişin bir simgesidir.[84]

Sarıoğlan'da yapılan düğünlerde davul ve zurna çaldırmak âdet haline gelmiştir dedik. Davul zurna âdeti Oğuz Türklerine kadar uzanmaktadır. Dede Korkut Hikâyeleri'nde davul zurna eşliğinde eğlenildiğini görebiliriz. Davul ve zurnanın Türklerin düğünlerinde bu denli yer etmesinde düğünü çevreye duyurmak başlıca amaçtır. [85]

Sarıoğlan'da evlenilecek kişinin özellikle yakın akrabadan ya da komşulardan olması istenir. Ancak Orta Asya'da yaşayan Türklere göre evlenecek iki gencin şecerelerinin yedi nesil öncesinden birleşmemesi gerekir. [86] Dolayısıyla Sarıoğlan'da

[81] Bayram Durbilmez , "Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeciliği'', Milli Folklor, S. 76, s. 177-190.
[82] Abdulkadir İnan , "Ateş ve Sağdıç Kelimesinin Anlamı", Makaleler ve İncelemeler, Ankara 1998, s. 295.
[83] Ögel, Türk Kültürünün Gelişme Çağları**,** s. 268.
[84] Selçuk, a.g.e, s. 242.
[85] Gönen, a.g.m., s. 69.
[86] Selçuk, a.g.e, s. 236.

akrabalar arasında yapılan evlilikler Orta Asya'daki geleneksel uygulamalarla bir zıtlık göstermektedir.

1.4. Ölüm ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Ölümün herkes için kaçınılmaz bir son oluşu, dünyanın her köşesinde ölüm ile ilgili âdetlere ve işlemlere evrensel bir nitelik kazandırmıştır. Bu bakımdan aralarında gerek coğrafi, gerekse kültürel bakımdan ayrılıklar bulunan farklı yaşam tarzı ve inanışlara sahip toplumların konuyla ilgili inanmaları, âdetleri ve işlemleri arasında çoğu zaman benzerlikler görülmektedir.

Hayatın dönüm noktaları adını verdiğimiz doğum ve evlenmede olduğu gibi ölüm çevresinde de birçok inanma, âdet, töre, tören, ayin, kalıp davranış, işlem bir araya gelmektedir. Yukarıda sayılan işlemlerin bütünü ölüm için üç grupta toplanmaktadır: bunlardan bir grubu ölenin öteki dünyaya gidişi ile ilgili işlemlerdir. İkinci grup ölenin geri dönüşünü önlemek, onun yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini önlemek amaçlıdır. Üçüncü grup ise, ölenin yakınlarının bozulan ruhsal durumlarını sağaltmak, sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için uygulananlardır. [87]

1.4.1. Ölüm ile İlgili İnanışlar

Ölümü geciktirmek, engellemek isteyen hatta bilmesinin hayatı çekilmez hale getirecek olmasına rağmen, bu merakını dindiremeyen insan için ölüm hep kafa yorucudur. İnsan kendisine ölümü hissettiren olay ve nesnelerden uzak durmuştur. [88] Ölüm ile ilgili inanışları sırasıyla üç alt başlık halinde inceleyebiliriz. Bunlardan birincisini *"ölüm öncesi"*, ikincisini *"ölüm esnasında",* üçüncüsünü ise *"ölümden sonra"* sonra şeklinde başlıklandırılabilir.

1.4.1.1. Ölüm Öncesi İnanışlar

Sarıoğlan ve çevresinde görülen rüyalar, hayvanların hareketleri ve çıkardıkları sesler, tabiat olayları ve hasta olan kişinin fiziki açıdan geçirdiği değişikliklerde ölümü düşündüren belirtiler vardır. Ayrıca bunların dışında yukarıda sınıflamanın içerisine dâhil edemeyeceğimiz bazı inanışlar da mevcuttur.

---

[87] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 207.
[88] Altun, a.g.e., s. 315.

Yaptığımız çalışmada rüyayla ilgili olarak tespit ettiğimiz inanışlardan birisi diş çekilmesi hadisesidir. Eğer kişi rüyasından dişini çektirirse ve diş çekilen yerden kan akmazsa o evden birinin öleceği şeklinde yorumlanır. Hatta, çektirilen diş arka taraftaysa rüyayı gören kişinin uzakta oturan bir yakınının; ön dişiyse yakında oturan bir yakınının öleceği şeklinde yorumlanır (K.Ş.:4).

Tabiat olayları da ölümü düşündürebilmekte veya bir felaket sebebi olacak endişesinin yayılmasına neden olmaktadır. Ay ve güneş tutulması Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Sarıoğlan'da da bir felaket habercisi olarak görülmektedir. Önceleri Sarıoğlan'da ay ve güneş tutulduğu zaman teneke çalmak veya havaya ateş etmek gerektiğine dair bir inanışın olduğunu tespit ettik (K.Ş.:20). *"Yıldız aktı"* şeklinde dile getirilen yıldız kayması hadisesini görenlerin bir ölüm olayına şahitlik edeceğine inanılır (K.Ş.:4).

Hayvanların çıkardıkları sesler veya onların ürpertileri nedeniyle gösterdikleri acayip davranışlar da ölüm ve musibet şeklinde yorumlanabilmektedir. Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Sarıoğlan'da da baykuş ötmesi iyiye yorumlanmaz. Özellikle baykuş hangi evin üstünde öterse o evdekilerin başına bir iş gelecek ya da o evden cenaze çıkacak şeklinde yorumlanır. Köpek uluması da insanın başına bir kötülüğün geleceği şeklinde yorumlanır. Ayrıca bağlı olan köpeklerin zincirlerini kopartırcasına havlamalarının deprem göstergesi olacağı söylenir ki bu inanış son yıllarda yapılan bilimsel çalışmalarla da desteklenmiştir. Yılanın görüldüğü evde, onu öldürmemek gerektiğine dair de bir inanış vardır. Yılanlarla karşı karşıya kalan kişinin yılana, *"bu evde ya sen kal ya ben"* şeklinde telkinde bulunulması halinde yılanın zarar vermeden o evden gideceği anlatılır. Ayrıca yılanların çok kinci olduğu yıllar geçse de öcünü alacağına inanılır. (K.Ş.:13). Sarıoğlan'da yılanlara karşı hem bir korku hem de hürmet vardır.[89] Karga ile ilgili de farklı rivayetler vardır. Karganın müjdeli haber getirdiğine inanıldığı gibi musibet sebebi olduğu da iddia edilir. Bundan dolayıdır ki Sarıoğlan'da karga görülünce *"hayırsan daldan dala, şersen boynun altında kala"* denilmektedir (K.Ş.:4). Geceleri, ahırda olan hayvanların böğürmeleri de ev sahiplerinde kara haber alacaklarına dair ürpertiye neden olur. Diğer bir inanışta ise eğer rüyada insanı manda (camız) kovalarsa o kişiyi gerçek hayatta da Azrail'in kovalayacağına inanılır (K.Ş.:4).

---

[89] Sarıoğlan'da yaşandığına dair rivayet edilen bir olayda; evine yılan girdiğini gören bir kadın bu yılanı öldürür. Bunun üzerine yılanın eşi, belli bir süre geçtikten sonra kadının çocuklarının süt içtikleri kabın içine zehir akıtır. Yılanın, içerisine zehrini akıttığı tastan süt içen çocukların hepsi de ölürler. Çocuklarını yatakta ölü halde bulunca feryat etmeye başlayan annenin karşısına ilk çıkan ise çocukları zehirleyen yılan olur.

Bunların dışında Sarıoğlan'da yaygın olan başka bir inanış ise; Sarıoğlan'a bağlı birkaç köy ve kasabanın yakınından geçen Kızılırmak'ın her sene bir kurban istediğine ve aldığına dair inanıştır. Kızılırmak'ın bahar aylarında çağlaması ve kızıl olan rengi *"Kızılırmak yine can istiyor"* düşüncesiyle insanları korkutmaktadır. Sarıoğlan'da özellikle ırmakların çağladığı bahar aylarında Kızılırmak'a gidilmemesi gerektiği büyükler tarafından sürekli dile getirilir. Bu inanış, her sene olmasa da Sarıoğlan sınırları içerisinde Kızılırmak'ta birçok insanın can verdiği göz önünde bulundurulunca insanlar arasında gerçek olarak kabul edilmiştir (K.Ş.:2).

Gece ev süpürüldüğü zaman çıkan pisliklerin dışarıya atılması için güneşin doğuşunun beklenmesi söylenir. Bazılar bunu evin bereketi atılıyor şeklinde düşünerek gece atılmaz derken, bazıları da eğer gece pislikler dışarıya atılırsa evden biri ölecek şeklinde yorumlamaktadır (K.Ş.:2).

Hasta olan insanların fiziki durumlarında meydana gelen değişiklikler de ölümü düşündürür. Hastanın renginin sararması, gözlerinin içine oturması ve yataktan kalkamaması en önemli belirtilerdir.

1.4.1.2. Ölüm Esnasındaki İnanışlar

Hastanın son nefesini vermesiyle birlikte gözleri açık kalmışsa yanında bulunanlar tarafından gözleri kapatılır. Hasta gözleri açık bir şekilde vefat etmişse bir yakınına hasret çekerek öldüğüne inanılır. Bu inanıştan dolayı uzakta olup da hastanın başına gelemeyen yakını hastanın başında bulunanlara mendilini gönderir. Gönderilen mendilin kokusunun hasretlik duygusunu dindireceğine ve hastanın rahat bir şekilde son nefesini vereceğine inanılır (K.Ş.:20). Hasta donduktan sonra bir daha çenesi kapatılamayacağı için gözleri kapatıldıktan sonra çenesi bağlanır. Ölen bir insanın çenesi kapatılmazsa yıkanırken abdest tutmayacağına inanılır. Ölüm olayı eğer gece olmuşsa cenaze evde soğuk olan bir odada bekletilir. Bu gelenek devam etmekle birlikte cenazeler, günümüzde belediye tarafından yaptırılan morga da konulmaktadır (K.Ş.:4). Cenazenin üzerine şişmemesi için bıçak ya da makas konulur. Ölen bir insanın gözünün kapatılmasında; gözüne toprak kaçmasın, bu dünyada gözü kalmasın, çirkin ve korkunç görünmesin, arkasından birini götürmesin, yıkanırken canlıymış gibi görünmesin gibi düşüncelerden hareket edilmektedir. Çenesinin bağlanması ise; korkunç ve çirkin görünmesin, yıkanırken ağzına su gitmesin, çenesi sarkmasın, ruhu yarılmasın, ağzına toprak dolmasın, içine şeytan girmesin gibi görüş ve düşünceler vardır. Üzerine demir

konulmasında ise; şişmemesi, şeytan gelmemesi, günahının azalması, hortlamaması düşünceleri vardır.[90]

Hasta vefat etmeden önce isteklerini yerine getirme konusunda hassas davranılır. Özellikle su istediği zaman bu isteği geri çevrilmez. Hastaya su verilmezse onu kandırmak isteyen şeytanın vereceği sudan içeceğine inanılır (K.Ş.:4). Bu yüzden eğer varsa zemzem suyu yoksa normal içme suyu hastanın başucundan eksik edilmez. Hastanın sağ tarafında bir insanın geçeceği kadar boşluk bırakılır. Çünkü Azrail'in hastanın canını almak için sağ yanından geleceğine inanılır (K.Ş.:4). Hastaya, ölüm döşeğinde sürekli olarak Kelime-i şahadet getirmesi telkin edilir. Ölen kişinin yüzünde gülümseme hali varsa ya da yüzü güzelleşmişse yüzüne nur indi denilir. Hasta ruhunu teslim edince üzerindeki kıyafetler hemen çıkarılır. Gündüz ölmüşse akşama kalmadan cenazenin defnedilmesi istense de eğer uzakta çok yakın akrabası varsa onun gelmesi de beklenebilir. Akşam ölmüşse ve çok önemli bir zaruret hali yoksa defin işlemleri için bir gün sonrası beklenir. Vefat olayı gündüz olmuşsa ilçede yaşayanlara *"sala"* okutularak hemen duyurulur; yok eğer akşam ölmüşse salası sabah okunur. Ölen kişi başka bir yerden gelin gelmişse ve geldiği yerde büyük bir aileye mensupsa kendi köyünde de sala okutulur (K.Ş.:21). Uzakta olan yakınına ölüm haberi verilirken öldü demek çok uygun olmayacağı düşüncesiyle başka bir bahane bulunarak yakını cenazenin başına çağrılır. Cenaze olan evde sabaha kadar ışıklar söndürülmez ve yakınları uymadan sabaha kadar beklerler. Bu bekleyişe atıfta bulunmak için günlük hayatta sürekli esneyen insanlara yanında bulunanlar, *"ölü başı mı bekledin?"* derler. Ölüm esnasında ve öldükten hemen sonra evde Kuran-ı Kerim okunur.

Sarıoğlan'a Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla gelmeye başlayarak günümüze kadar muhtelif zamanlarda gelmiş olan Bulgaristan göçmeni Türklerde ölünün kıyafetleri ve temizlik hususunda farklı bir uygulama vardır. Göçmenler ölünün kıyafetlerini zaman geçirmeden hemen yıkadıkları gibi ölen kişinin yattığı odayı da ölüm olduğu gece badana yaparak temizlerler, kendileri de bu esnada hemen temizlenirler. Ancak Sarıoğlan'ın yerli halkı arasında kırk gün temizlik yapmamak uygun görülür (K.Ş.:4).

1.4.1.3. Ölüm Sonrası İnanışlar

Ölüm esnasında ve ölümden hemen sonra cenaze evinde toplanan kadınlar ağlaşmaya başlarlar. Özellikle ölen kişi gençse, arkasında küçük çocukları kalmışsa,

[90] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 214.

herhangi bir hastalığı olmadan ansızın vefat etmişse, kaza sonucu vefat etmişse veya şehit olmuşsa evden yükselen ağıt sesleri çok daha yüksek olur. İlçede ağıt yakma geleneği çok yaygın olmamasına rağmen çalışmamız sırasında ilçede derlediğimiz bir ağıtta genç yaşta öldürülen bir gelinin acısı şu şekilde manzume haline getirilmiştir.

Sarıoğlan'dan görünürüm
Dizin dizin sürünürüm
Kemiklerim verem olmuş
Doktorlara görünürüm

Gitmem yaylanıza gitmem
Çadır kurup mekân dutmam
Üç yavrum var öksüz etmem
Uyan telli gelin uyan

Havlusunda dolu koyun
Ceferlerden oldu oyun
Yedi doktor başında
Soyun allı gelin soyun

Odasında yanar ışık
Sofrasında güllü kaşık
Gâvur muydun gâvur Duran
Sol böğründe öksüz beşik

Hebep oldu hebep oldu
Yandı yürek kebap oldu
Şu gelinin ölmesine

Gâvur Duran sebep oldu
Aman Muslu aman Muslu
Bizim dağlar neden yaslı
Gülhanım'ı öldürmüşler
Sarıoğlanlı ondan yaslı

Sarıoğlan'ın yazıları
Tavşan avlar kuzuları
El ele dutmuş geliyor
Gülhanım'ın kuzuları (K.Ş.:22)

Cenaze evinde bulunan yaşlılar, ağlayan kadınları asi olmamaları konusunda uyararak bu konuda söylenmiş olan ayet ve hadisleri dile getirirler.

Erkek cenazesini cami imamı; kadın cenazesini ise bu konuda tecrübe sahibi olan bir kadın yıkar. İlçede önceleri cenaze yıkamak için evin önünde yakılan ateşlerin üzerine kazanlar kurulur ve orada su ısıtılırmış. Ocak kurulduğu zaman ateşten çıkan dumanın eve yayılması istenirmiş. Ama günümüzde Avrupa'da yaşayan gurbetçiler tarafından alınarak belediyeye hibe edilen cenaze yıkama aracında cenazeler yıkanmaktadır. Cenaze yıkandıktan sonra kefenlenirken üzerine gül suyu dökmek âdet haline gelmiştir. Yaşlılar kefenlerini helal parayla almak istedikleri için genellikle önceden kendileri temin ederler. Kefeni aldıktan sonra eğer Hac veya Umre nedeniyle kutsal toprakları ziyaret ederlerse kefenlerini de yanlarında götürüp orada zemzem suyuyla yıkarlar. Kefenin içinde yatılmazsa zekâtının olacağı inanışı vardır. Bu inanıştan dolayı kefen sahibi senede en az bir kere kefenini çıkartarak içine girer ve böylece zekât borcundan kurtulduğuna inanır. İlçede önceleri ölen kişileri kefenlemek için Amerikan bezi adı verilen sarımtırak rengi olan kefen bezleri kullanılmaktaymış ancak günümüzde beyaz kumaştan yapılan kefenler kullanılmaktadır. Kefen bezi önceden alınmamışsa ilçedeki camilerde de bulunduğu için oradan alınmaktadır (K.Ş.:23). Cenaze kefenlendikten sonra artık son yolculuğuna uğurlanmak için tabuta yerleştirilir. Tabutun üzerine genellikle bayanlarda tülbent; erkeklerde ise ceket örtülür.

Cenaze, cenaze namazı kılındıktan sonra önceleri omuzlarda taşınarak ilçe merkezine yaklaşık üç yüz metre uzaklıkta olan mezarlığa götürülmekteyken günümüzde ise belediyenin aracıyla götürülmektedir. Cenaze namazına ve cenazenin defin işlemlerine sadece erkekler katılırlar. Eskiden ölen kişi eğer gençse tabutun önünde süslenmiş bir ağaç budu taşındığı dile getirilmektedir (K.Ş.:4). Ölen kişi, ailesinden daha önce vefat etmiş akrabalarının yanına gömülür (bkz. Ek-15,16). Mezar kazma işi daha önceleri ilçenin gençleri tarafından yapılırken günümüzde ise belediyenin sağladığı imkânlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Cenazeyi mezara koymak için oğlu ya da kardeşi mezarın içine girer. Cenaze mezarına yerleştirildikten sonra tahtası

veya taşı dizilerek üzeri toprakla kapatıldıktan sonra su dökülür ve cenazenin baş kısmına diğer mezarlarla karışmaması için tahta konulur. Ölmeden evvel kendisine ait mermerden kabir yaptıranların cenazeleri o kabrin içine yerleştirilir. Bütün bu işlemler yapılırken orada bulunan imamlar tarafından Kuran-ı Kerim okunur. Vatandaşlar, mezarın başından ayrıldıktan sonra imam telkinde bulunur. İlçedeki bir inanca göre telkini veren kişinin eğer kalp gözü açıksa ölen kişinin ne halde olduğunu görebilirmiş (K.Ş.:4).

Defin işlemi bittikten sonra cenazeye katılanlar cenaze evine gelirler. Cenaze evinde de mezarlıkta olduğu gibi Kuran-ı Kerim okunur. Orada bulunan fakirlere cenaze sahipleri tarafından maddi yardımlar yapılır; yapılan bu yardıma *"devrine oturma"* adı verilir (K.Ş.:4). Cenaze olan evde yemek yapılmaz, yemekler yakın komşuları veya akrabaları tarafından başka evlerden getirilir. Cenaze evine yemek getirmek önceleri kırk gün sürerken günümüzde ise mevlit okunana kadar devam etmektedir. Ölüm olayının olduğu ilk gün cenaze sahipleri tarafından orada bulunan yoksul birisine *"soğan, mum, bulgur, yağ ve kibrit"* verilir. O fakirin yakacağı mumla ölünün mezarının aydınlanacağına inanılır (K.Ş.:4). Helva yapılırken kullanılan *"un"* kokusuna ölenin ruhunun evine tekrar geleceği inancı nedeniyle ölüm olayından sonraki ilk cuma gecesi evde helva yapılır. Bu gelenek ilçede devamlı hale gelmiştir de diyebiliriz. İlçede yaşayan yaşlılar arasındaki inanca göre vefat olayından sonra ilk cuma gecesinde vefat eden kişinin ruhu *"evin damına"* gelerek evde yaşayan akrabalarından dua beklermiş, eğer evde yaşayanlar onu anmazlarsa darılır bir daha o eve gelmezmiş (K.Ş.:4). Cenaze evinde bulunanlar, genellikle vefat olayından sonraki ilk cuma namazı çıkışı camiden çıkanları *"ölü ekmeği"* yemesi için evlerine davet ederler. Cenaze evinde bulunanlardan birisi her gün bir Yasin okumak şartıyla kırk gün boyunca Yasin suresini okurlar. Bu işleme *"kırkını okumak"* adı verilir. Kırk gün sonunda okunan Yasinler için cenaze evinde tekrar toplanılarak dua okunur ve yemek verilir (K.Ş.:24). Ölen kişinin, etinin kemiğinden elli ikinci gün ayrıldığına inanıldığı için bu gecenin ayrı bir önemi vardır (K.Ş.:2). Bu yüzden, ölüm olayının elli ikinci gecesinde ölen kişinin sevdiği yemekler yapılarak Kuran-ı Kerim okutulur.

Ölüm olayından sonra yas genellikle kırk gün tutulur. Ölenin yakınları kırk gün boyunca evde televizyon açmazlar, düğünlere gitmezler, eğlencelere katılmazlar. Eğer ilçede bir düğün yapılacaksa düğün sahipleri cenaze evine gelerek hem başsağlığı dileğinde bulunurlar hem de düğün yapabilmek için cenaze sahibinden izin alırlar.

Cenaze evinin önünden geçerken davul-zurna çalınması örfi olarak yasaktır. Bununla beraber ölüm olayı çok acı bir kazayla olmuşsa, ölen kişi gençse veya şehit cenazesiyse düğün iptal edilir ya da eğlence tertip edilmeden gelin alınır. Önceleri cenaze sahibi bayanlar başlarına *"kara yapık"* alarak yaslarını gösterirlermiş, o yapık güneşten solana kadar da başlarından çıkarmazlarmış ve yas tutmaya devam ederlermiş (K.Ş.:41).

Mevlit okutma geleneği ilçede devam etmektedir. Ölenin yakını olan bayanlar tarafından ölüm hadisesinden sonra bir hafta içerisinde evlerinde mevlit okutulur. Vefat haberinden sonra evde kalmaya başlayan yakınları mevlit okunduktan sonra cenaze evinden ayrılarak kendi evlerine dönerler.

İlçede ölen insanın eşyalarını mezara koymak gibi bir inanış yoktur. Ancak tarihi bir anekdotu anlatmakta da fayda vardır. Başlı başına ayrı bir tez konusu olacağını düşündüğüm Sarıoğlan ve çevresinde 1970 li yıllara kadar yaşamış bir Ermeni cemaatinden devamlı söz edilir. Bu kişilerin çocuklarının ve torunlarının büyük çoğunluğu İstanbul'da yaşamakta olup Sarıoğlan'a halen ziyaret maksatlı gitmektedirler. Sarıoğlan'da bulunan *"Maşatlık"* adı verilen Kesdoğan çayının hemen yanında olan ve Ermeni mezarlığı diye bilinen bir yer vardır. Sarıoğlan'da Ermenilerle birlikte yaşayanların anlattıklarına göre Ermeniler pazar günleri yemek yaparak Maşatlığa gidip orada eğlence tertip ederlermiş. İnançlarına göre tertip edilen bu eğlencede mezarda yatan kişinin onları gördüğü, onlarla eğlendiği, yenilen yemeklerle onun da karnının doyduğu inancı varmış. Tertip edilen bu eğlenceye Müslüman olan komşularını da davet ederler ve birlikte eğlenirlermiş (K.Ş.:13).

İlçede mezarlık ziyareti özellikle her bayram arifesinde ikindi namazı çıkışı camilerden çıkan cemaatin ilçe mezarlığında toplanmasıyla yapılır. Ziyaret Kuran-ı Kerim okunmasıyla başlar daha sonra ilçe müftüsü tarafından dua edilir. Dua edildikten sonra herkes kendi akrabalarının mezarlarını ziyaret ederek hem kabir başında dualar okur hem de kabirleri temizler.

Gurbette yaşadıkları için bayramlarda memleketinde olamayanlar da Sarıoğlan'a geldiklerinde mezarlık ziyaretini âdet haline getirmişlerdir. İlçede yaşayan yaşlılardan bazıları haftanın belli günü mezarlığa giderek orada geçmişlerinin ruhu için dua etmektedirler (K.Ş.:25). Mezarlığın önünden geçerken üç İhlâs bir Fatiha suresi okumak âdeti vardır. Yine mezarlık yakınından geçerken açık olan müzik sesi kapatılır. Mezarların üzerine basılmaz ve basmanın günah olduğuna inanılır. Mezarların işaret

parmağı ile gösterilmesi hoş karşılanmaz. Gösterenlerin parmaklarını ısırması bir hurafe olsa da günümüzde de hâlâ yaşayan bir gelenektir.

1.4.2. Ölüm ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Ölümü öncesi inanışlar başlığı altında incelediğimiz rüyalar mitolojik olarak izaha çalışılmış bir konudur. Anadolu'da diş çektirmeyi veya dişin sökülmesini ölümün ön belirtisi olarak görme inancı yaygındır.[91] Sarıoğlan'da diş çektirme olayının iki şekilde karşımıza çıktığını görmekteyiz; birincisinde eğer çekilen dişten kan akmazsa bu ölüme delalettir. İkincisinde ise çekilen diş arka taraftaysa ölecek kişi uzağında ön taraftaysa ölecek kişi yakınındadır.

Hayvanlarla ilgili inanışlar hemen hemen bütün Anadolu coğrafyasında yaygındır. Baykuş öttüğü zaman o evden ölü çıkacağı inancı bilinmektedir. Halk inanmalarında ölümü önceden haber verdiği sanılan belirtiler arasında hayvanlarla ilgili olanlar büyük bir yer tutmaktadır. Evcil ve yabani hayvanların ötüşmeleri, ulumaları, kişnemeleri, böğürmeleri, belli hareketleri, uçuş yönleri, alışılmışın dışındaki davranışları yaklaşan bir ölümün ön belirtisi olarak yorumlanmaktadır. Evcil, sadık ve sezi yeteneği çok gelişmiş bir hayvan olan köpeğin sadece ulumasıyla değil, uluma biçimi, uluma zamanı, uluduğu yerle de yaklaşan bir ölümü haber verdiği anlaşılır. Baykuşun sesinin ve yüzünün sevimsizliği, yıkıntılarda ve terk edilmiş yerlerde yuva yapması onu bir *"ölüm kuşu"* olarak bilinmesinde yatan temel nedenlerdendir. Köpekte olduğu gibi baykuşun da ötüş biçimi, zamanı, yeri bir ölüm habercisi olarak kabul edilir.[92] Baykuş eski çağlardan beri pek çok kültürde insanlar tarafından kötülük, felaket ve ölümün sembolü olarak kabul edilmiştir. Bayat boyunun sembolü olan baykuşun geleneksel Türk inancında uğursuzluğu ve ölümü simgelediği düşünülmemiştir. Baykuşun ölümü haber veren kuş olarak düşünülmesi Türklere İran veya Çin düşüncesinden geçmiştir.[93] Anadolu'nun birçok yerinde rüyada yılan sokması da ölümü düşündüren bir ön belirtidir. Sarıoğlan'da karganın da ölümü düşündüren bir ön belirti olduğundan bahsetmiştik. Karga, Bahaddin Ögel'e göre Türk Destan ve anlatılarına hain bir kuş olarak girmiştir ve yiğitlere her zaman beddua etmiştir.[94]

---

[91] Selçuk, a.g.e., s. 281.
[92] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 209.
[93] Selçuk, a.g.e., s. 280.
[94] Bahaddin Ögel, Türk Mitolojisi C. 2, Ankara 1995, s. 551.

Güneş ve ay tutulması ve yıldız kayması olayı da halk inanmalarında çoğu zaman ön belirti olarak görülür. Güneş ve ay tutulmaları geniş anlamıyla ölümü sezdirmektedir. Yıldız kayması ise gökyüzüyle yeryüzü arasında kurulan analojik düşünce sonucu insanların gökyüzünde birer yıldız olduğu tasarımı, insanlarla yıldızlar arasında *"kayma"*, *"sönme"* ve *"göçme"* yönünden benzerlikleri düşündürmektedir.[95]

Ölen insanın eşyalarını dağıtma geleneğinde ise, günümüzde fakirlere yardım olsun şeklinde yorumlansa bile ölümün o evden bir an önce uzaklaşması isteği yatmaktadır. Eski Türk inancında Urenhalar'dan misafir bulunan biri ölürse bu ölüyü kapıdan çıkarırlar. Bir demet ot ile vurup *"nen varsa al! Bize bırakma, beraber götür"* derler.[96]

Sarıoğlan'da ölüyü defnetme işlemlerinin kalıp olarak Eski Türk inançlarıyla örtüştüğünü görebiliriz. Çünkü kaynaklara göre Eski Türklerin ölülerini yıkayıp temizlediklerini, *"eşük"* adı verilen kefene sardıklarını, tabuta koyduklarını ve bir araba ile mezar yerine götürdüklerini kaydediyorlar.[97]

Sarıoğlan'da yaşayan Bulgaristan'dan göçen Türklerin ölüm günü sabaha kadar uyumadıklarını ölünün eşyalarını yıkayıp temizlediklerini, ölünün odasının da badana ettiklerini söylemiştik. Eski Türk geleneklerinde ise mezar dönüşü eve gelenlerin hemen yıkandıklarını görürüz. [98]

Ölünün olduğu evde ışıkların sabaha kadar yanması ise İslam öncesi Türk geleneğinin bir devamıdır.[99] Eski Türklerde var olan ateş yakma geleneğini ışık yakma şeklinde değişmiştir şeklinde yorumlayabiliriz.

Ölünün yıkanması esnasında evin önünde büyük ateşlerin yakıldığını ve orada ölünün yıkanacağı suyun ısıtıldığını söylemiştik. Türkler ateşe olağanüstü hürmet göstermektedirler. Kayseri ve çevresinde ateşi söndürmek için "destur" denilmektedir. Ocağın ateşinin suyla söndürülmesi uğursuzluk sayılmaktadır. Sadece ölü suyunu ısıtmak için yakılan ateş suyla söndürülür ve yapılan ocak içe doğru yıkılır.[100] Ayrıca suyun ısıtıldığı kazanın ters çevrilmesindeki amacın da ölüm meleğinden korunmak maksatlı olduğunu söyleyebiliriz.[101]

---

[95] Örnek, Türk Halkbilimi, s. 209.
[96] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 184.
[97] Günay, Güngör, a.g.e., s. 94.
[98] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 185.
[99] Selçuk, a.g.e., s. 282.
[100] Güngör , a.g.e., s. 327, 332.
[101] Selçuk, a.g.e., s. 283.

Eski Türklerde ölüm sonucu yakılan cesedin külleri ölen kişinin eşyalarıyla birlikte ilkbaharda ölenleri sonbaharda; kışın ve güzün ölenleri ise ilkbaharda gömerlerdi.[102] Akşam ölen bir kimse zorunluluk olmadığı sürece sabah gömülmektedir. Bunun sebebi kötü ruhların ölüye zarar vermesinden dolayıdır. [103]

Cenaze defnedildikten sonra mezarın üzerine su dökülür. Dökülen bu su güğümlerin içerisindedir. Su evden getirilebildiği gibi mezarlığa yakın bir çeşmeden de doldurulabilir. Dağıstan'da da defin işleminden sonra mezarın üzerine evden getirilen su dökülür ve yine evden getirilen tülbent mollaya verilirmiş.[104]

Kayseri'de yaşayan Kazak Türkleri kurumuş çiçek dallarını bir ağaca bağlayıp mezara götürürlermiş.[105] Sarıoğlan'da da önceki yıllarda genç biri ölmüşse cenazesinin önünde süslenmiş ağaç budu taşıma geleneğinden bahsetmiştik. Bu ikisinin arasında bir örtüşme olduğunu söyleyebiliriz.

Defin törenleriyle ve ölüler kültüyle bağlantılı olan en eski ve ilkel törenlerden biri de ölü aşı (yoğ aşı) denilen törendir. Bugün medeniyetin yüksek derecesine ulaşmış olan kavimlerin hepsinde gördüğümüz ölüleri anma törenleri eski devirlerde ölülere aş verme töreninin tekâmül etmiş şeklinden başka bir şey değildir. Altaylı ve Yeniseyli Türklerde aynı zamanda Sakalar, Kırgızlar, Kazaklar, Göktürkler ve kısacası eski devirlerden itibaren bütün Türk topluluklarında *"yoğ aşı"* mevcut olmuştur.[106] Sarıoğlan'da da ölüm olayından sonra ilk cuma gecesi, kırkıncı günü, elli ikinci günü, cuma namazı çıkışı gibi zamanlarda verilen yemekler eski Türk geleneğinin İslamî bir şekle bürünerek günümüzde hâlâ devam ettiğini gösterir.

Ölünün arkasından yas tutulması Eski Türk geleneğinin günümüzde varlığını devam ettiren uygulamalarından birisidir. Harput ve çevresinde ölünün arkasından kadınlar, göğüslerine, dizlerine ve yüzlerine vurup saçlarını yolarak ağlamaktadırlar.[107] Beyrek'in ölümü üzerine " yedi kız kardeş ak çıkardılar kara giydiler….. Beyrek'in nişanlısı kara giydi ak çıkardı" gibi örnek cümlelerden anlaşılacağı gibi geleneksel Türk dini zamanındaki uygulamalar Türkler arasında İslâmiyet'e geçişten sonra da devam etmiştir. Dede Korkut Hikâyeleri'nden alınmış yazılı belge bu geleneğin delili

---

[102] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 178.
[103] İlhami Atmaca, Suruç ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2006, s. 42.
[104] Reha Yılmaz, "Kültürler Kavşağı Dağıstan'da Aile İçi İlişkiler", Milli Folklor, S. 5, s. 41.
[105] Güngör, a.g.e., s. 360.
[106] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 189-200.
[107] Araz, a.g.e., s.138.

niteliğindedir. Sarıoğlan'da da ölü yakınları başlarına siyah tülbent/eşarp alarak yukarıda anlatılan ritüeli devam ettirmişlerdir. Yine Azerbaycan'da ve Anadolu Tahtacıları arasında var olan kırk gün yas tutma geleneği[108] de Sarıoğlan'da yaşatılmaktadır. Ancak Eski Türklerde görülen bağırıp çağırıp ağlamak veya yüzlerini parçalamak geleneği İslamiyet'te Hz. Peygamber'in sünnetlerinde bu tür uygulamalara yer vermeyişi ve dile getirdiği hadislerde[109] bu konuda yapmış olduğu uyarılar nedeniyle Müslüman Türkler arasında uygulamadan kaldırılmıştır. Eski Türklerde ölülerin defini esnasında yapılan törenlere yuğ adı verilirdi. Bu törenlere yuğcu, sığıtçı adı verilen kişiler katılırdı. [110]Anadolu'nun birçok yerinde ağıtçı kadınlar adı verilen ve vuku bulan bir üzücü hadise sonucu ağıt yakan kişiler de vardır. Kaynaklarda defin ve matem törenlerinde hazır bulunan resmi ağıtçılardan bahsedilir. [111] Sarıoğlan'da ağıt yakma geleneği münferittir diyebiliriz. [112] Anadolu'nun diğer bölgelerinde özellikle Kayseri ve civarına yerleşmiş Avşar boylarında olduğu gibi bir gelenekten söz edemeyiz. Ancak yine de metinde örneğini gösterdiğimiz ve tarafımızdan derlenen elli civarında ağıt ilçede tespit edilmiştir.

Mezarlıkların kutsal yerler olduğu inanışı Eski Türk geleneklerinde de vardır. Ata mağaraları, ata mezarları Türkler için mukaddestir bu nedenle oralar kirletilmez, yabancıların ayak basmasına izin verilmez. Ata mezarları muayyen zamanlarda ziyaret edilir ve atalarını memnun edecek şekilde ayinler yapılır, kurbanlar kesilirdi.[113] Sarıoğlan'da da bu kutsiyet günah kavramıyla birlikte İslâmî bir şekle bürünerek hâlâ devam etmektedir.

---

[108] Selçuk, a.g.e., s. 287.
[109] Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Rudanî, Büyük Hadis Külliyatı 3 Cilt, İstanbul 2007.
[110] Kalafat, a.g.e., s. 206.
[111] Günay, Güngör, a.g.e.,, s. 94.
[112] Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Doğan Kaya, Anonim Halk Şiiri, Ankara 1999.
[113] Kalafat, a.g.e., s. 197.

II. BÖLÜM

2. SARIOĞLAN VE ÇEVRESİNDEKİ TABİAT İLE İLGİLİ İNANIŞLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Yağmur Duası ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Orta Asya bozkırlarında yaşayan Türklerden Anadolu coğrafyasının yaylalarına, köy ve kasabalarına varana kadar taşınan yağmur duası inancı, günümüzde de varlığını gerek konar-göçer gerekse yerleşik insanlar arasında devam ettirmektedir. [114] Yağmur duası bir gelenek olarak, özellikle tarım ve çiftçilik ile uğraşan insanların vazgeçilmez ihtiyaçları olan suyu Tanrı'dan istemesinin belli bir şekle bürünerek tüm Anadolu coğrafyasında uygulanması halidir diyebiliriz.

2.1.1. Yağmur Duası ile İlgili İnanışlar

Sarıoğlan ve yöresinde yağmur duası kuraklık olduğu her dönemde yapılır. Özellikle başakların yağmura ihtiyacı olduğu dönemler olan nisan ve mayıs aylarında yağmur yağmazsa duaya çıkılır. Yağmur duasına bereket duası ya da rahmet duası isimleri verilmesinin yanında ilçe merkezinin kuzey-batısındaki belde ve köylerde "istiska" ismi de verilir (K.Ş.:29). Yağmur duasının yapıldığı belli bir mekân olmamakla birlikte kalabalığın toplanabileceği meydanlar, çayırlar, tepelerde veya camide dua edilir (K.Ş.:25). Yağmur duası her sene bir tane yapılır şeklinde bir inanış yoktur bu nedenle gerekli görüldüğü her zamanda yağmur duasına çıkılabilir. Yağmur duasına öğle ya da ikindi namazına müteakip çıkılır ve öncülüğü genellikle muhtarlar, cami cemaati veya çiftçi ailelerinin büyükleri yaparlar. Duaya çıkılırken genellikle ilçe müftüsü, cami imamı veya bu konuda bilgi sahibi olan başka birisi onlara rehberlik eder. Toplanan kalabalık kıbleye doğru yönelerek avuç içleri aşağıya bakacak şekilde ellerini havaya kaldırırlar. Gözlerden akan yaş gibi yağmur yağsın diye yağmur duası yapılırken orda bulunan cemaatin ağlaması istenir. (K.Ş.:20).

Yağmur duasına çıkılırken çocuklar özellikle götürülür. Yağmur yağması için duaya çıkanlar, Allah'a yalvarırken çocukların saf ve temiz olduğunu, onlar için yağmur yağdırmasını temenni ederler. Duaya çıkanların bazıları düştükleri durumu gösterebilmek için özellikle yırtık elbiseler giyerler (K.Ş.:26). Çocuklarla birlikte bazı

---

[114] Kalafat, a.g.e., s.184.

zamanlar koyunlar da yağmur duasına götürülebilir. Dua yapılan yerde çocuklar annelerinden; kuzular koyunlardan ayrı tutulurlar. Bu ayrılık, çocuklar ve kuzular için Allah'tan merhamet dilemenin bir işaretidir (K.Ş.:27;K.Ş.:28).

Dua bittikten sonra Allah'a kurban kesilir. Kesilen kurban genellikle küçükbaş hayvan olur. Duaya çıkmadan önce evlerden toplanan bulgurlar büyük kazanlarda kaynatılarak orada bulunanlara ikram edilir.

Yörede özellikle nisan yağmurunun şifa verici bir özelliği olduğuna inanıldığı için nisan ayında yağan yağmur suları bir kovada süzüldükten sonra genellikle çocuklara ve yaşlılara şifa niyetine içirilir.

İlçe merkezinde büyüklerin yaptıkları yağmur duasından başka bir de çocuklara büyüklerin telkiniyle yağmur yağması için maniler söylettirilir. Yaşlı üç beş kadın tarafından aynı mahalledeki çocuklar toplanarak ev ev gezdirilir. Çocuklar, kendilerine söylettirilen maniyi her evin önünde tekrar ederler. Ev sahibi bu ziyaretin sebebini bildiği için çocukların isteğini geri çevirmez. Her evden bulgur, yağ, soğan ve salça almak için mahalledeki evler gezildikten sonra bir tepeye gidilerek yakılan ateşin üstünde bulgur pilavı yapılır ve çocuklara ikram edilir. Çocuklardan yağmur yağması için Allah'a dua etmeleri istenir (K.Ş.:2).

İlçedeki başka bir yağmur yağdırma geleneği ise kurumuş öküz ya da at başının üzerine dualar yazılarak yüksek bir tepeye dikilmesidir. Bu inanışın başka bir uygulama şekli ise kurumuş hayvan başını ırmağa bırakmaktır. İlçedeki inanışa göre bu ritüeli gerçekleştirebilmek için *"yazısı kuvvetli bir hoca"* ya ihtiyaç duyulur. Yağmur yağdıktan sonra dikili olan kuru hayvan başı hemen dikildiği yerden çıkarılır. Eğer yağmur yağdıktan sonra dikili vaziyette unutulursa sele neden olacağına inanılır (K.Ş.:25).

2.1.2. Yağmur Duası ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türk dünyasının hemen her yerinde yağmur yağdığı zaman daha çok *"rahmet yağıyor"* deyimi kullanılmaktadır. Suyun mukaddes olduğuna inanıldığı için rahmet sıfatıyla bir anılır. Yağmurun bir rahmet olarak vasıflandırılması Tanrı'nın bir iyilik bağışı olduğunun vurgusudur.[115]

Sarıoğlan ve yöresinde yapılan yağmur dualarında anne ve çocuklar ile koyun ve kuzuların birbirlerinden ayrıldıklarını belirtmiştik. Anadolu'nun başka bölgelerinde de

[115] Kalafat, a.g.e., s. 184.

bu inanışın gelenek olarak tekrarlandığını görebiliriz. Ürgüp'te halk, kasabanın önünden geçmekte olan dere kenarında toplanır. Derenin bir kenarına koyunlar, diğer kenarına da kuzular getirilir. Kuzu ve koyunların suyu geçerek birbirine kavuşmaları çobanlar tarafından engellenir. Analarına kavuşamayan kuzular bunun üzerine melemeye başlarlar. İşte bu sırada orada hazır bulunan hoca *"Yarabbi bizim yüzümüze bakıp yağmur vermiyorsun, bari şu ağızsız, dilsiz hayvanların yüzünde bak da yağmur ver, koyunları otsuz, kuzuları sütsüz bırakma"* şeklinde dua eder.[116] Ayrıca Adana'da yapılan yağmur dualarında da bu tür bir uygulama sergilenmektedir. Burada hayvanların bağrışmalarının yağmurun gelmesini kolaylaştırdığı inancı vardır.[117]

Yağmur duası yapıldığı zaman kurban kesildiğini söylemiştik. *Ali Şîr Nevaî 'nin Fevaidü'l- Kibar* adlı eserinde;

Yada taşıga kan tegeç yağın yagkandek ey saki

Yagar yagmurdek eşkin çün bolur la'lin şerab âlûd

beyiti vardır. "Abuşka" nın meçhul müellif yad kelimesini "yağmur boncuğu; ona kurban kanı sürmekle yağmur yağar" diye açıklamıştır. [118] Buradaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere 15. yy. da Çağatay Türkleri arasında yağmur duası bir gelenektir ve bu geleneğin icrası sırasında yağmur yağması için ona bir kurban verilir.

İstiska sözlük anlamı olarak: 1- suyun lüzumunu şiddetle duyma; 2- yağmur duasına çıkma; 3- vücudun bir tarafında veya karında su birikme anlamlarını taşır. Sarıoğlan'ın kuzey-batı kısmında kalan kasabalarda yağmur duası yerine istiska denilmesinin kelimenin sözlük anlamıyla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca fıkıh kitaplarında istiska duası esnasında şehir dışında iki rekat namaz kılma, basit elbiseler giyme, namazdan sonra iki hutbe okuyup cübbeleri ters çevirme, yağmur duası ve istiğfar duası yapıldığı yazılıdır.[119] Sarıoğlan'da yağmur duası sırasında eller avuç içi yere gelecek şekilde ters çevrilir. Peygamber Efendimizin bir hadisinde yağmur duası yaparken ellerini havaya daha fazla kaldırdığı; diğer bir hadiste de yağmur duası yaparken parmaklarının gökyüzünü işaret ettiği söylenmektedir. Yağmur duası için ellerin ters çevrilmesinin kıtlık belasından kurtulmak için yapıldığı ifade edilmekte olup, uygulamanın günümüzde de bu şekilde devam etmesinde hadislerden hareket

---

[116] Atmaca, a.g.e., s. 48.

[117] Erman Artun, "Adana'da Yağmur Yağdırma Törenleri ve Çomçalı Gelin", http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/7.php#_edn15.

[118] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 162.

[119] Artun, a.g.m.

etmenin etkisi olduğu kanaatine varılabilir.[120] Ayrıca bazı kasaba ve köylerde yağmur duası esnasında yırtık elbiseler giymek de âdet haline gelmiştir.

Doğu Anadolu yöresinde nisan ayında yağan yağmur ile yıkanmak, bundan içmek, yoğurt mayalamak, yemek pişirmek, çamaşır yıkamak vb. davranışların uğur ve bereket getireceğine inanılır.[121] Sarıoğlan'da da nisan yağmurunun şifa getireceği inancı olduğu için nisan yağmurunun suyu kovalarla biriktirilip özellikle çocuklara ve yaşlılara içirilir.

Sarıoğlan ve çevresindeki yağmur yağdırma uygulamalarından birisi de öküz başı veya at başının üzerine dualar yazarak boş bir yere dikmek ve yağmur yağdıktan hemen sonra dikilen yerden çıkarmaktır. Orhan Acıpayamlı Yağmur duasını tatbikat sırasında kullanılan maddeler göz önünde bulundurularak sınıflandırırken hayvanlarla ilgili olanları ayrı bir başlıkta vermiştir. Acıpayamlı'ya göre öküz başı ya da at başı kullanılarak yağmur yağdırma geleneği Anadolu'nun muhtelif yerlerinde vardır.[122] Bütün toplumlarda yağmur yağdırma geleneği farklı olsa bile hayvan, taş, su, ölü, dua, kurban gibi ortak unsurların motif olarak kullanıldığını görebiliriz. Çin'de yağmur yağması için ejderhanın heykelini yaptıkları belirtilmektedir. Ayrıca Kars ve Diyarbakır'da Ermeni veya Yahudi maşatlığında yahut çok eski bir kabristanda Oğuz kafatası çıkarılarak akarsuya atıldığı, yağmur yağdıktan sonra bu kafatasının çıkarılarak alınan yere gömüldüğü belirtilmektedir.[123]

Sarıoğlan'da çocuklarından yağmur yağması için bir araya getirildiğini ve çocuklara evlerden yiyecek toplatılarak büyükleri tarafından onlara yemek yapıldığını bu esnada çocuklardan yağmur yağması için dua etmeleri istendiğini belirtmiştik. Bu gelenek hemen hemen tüm Anadolu coğrafyasında ortak olan bir inanıştır. Kepçe-gelin, Çömçe gelin gibi isimlerle adlandırılan bu uygulama Kars ilinde yağmur yağmadığı zamanlarda çömçe gelinin kapı kapı gezdirilmesi şeklinde icra edilmekte olup, Çuvaş Türklerinde ise yağmur duasına çıkan çocukların un, darı, tereyağı ve yumurta toplayıp bunları pişirip yemeleri şeklindedir. Günümüzde çömçe gelin geleneği sadece bir çocuk oyunu olarak adlandırılmaktadır. [124]

---

[120] Sami Kılıç, "Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları (Yakmak Köyü Örneği)", Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Litarature, and History of Turkish or Turkic- Volume 6/1 Kış, 2011, s. 502.
[121] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 185.
[122] Orhan Acıpayamlı, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi", ADTCF Dergisi C.XXI., S.1-2,. s.18.
[123] Selçuk, a.g.e., s. 298-301.
[124] Kalafat, a.g.e., s. 186.

2.2. Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Ağaç kültü bir inanış şekli olarak tıpkı atalar kültü gibi insanlık tarihinin medeniyet şeklindeki tasavvurunda çok önemli bir yere sahip olmuştur. Eski Türkler dağ, tepe, kaya, vadi, ırmak, su kaynağı, mağara, ağaç, orman, volkanik göl, deniz, demir, kılıç vb. tabiatta bir takım gizli kuvvetlerin varlığına inanıyorlardı.[125]

2.2.1. Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışlar

Sarıoğlan ve yöresi oturum alanı olarak Kayseri'nin en büyük ovasıdır. Bundan dolayı ormanlık saha Alamettin Kasabası haricinde yoktur. Ağaç ve ormanla ilgili diyebileceğimiz inanışlar da buna bağlı olarak sınırlıdır. Yörede türbe ve yatırların etrafının ağaçlarla donatılmış olduğunu görebiliriz. İlçedeki yaygın kanaate göre ermiş ve evliyaların olduğu yerde kavak ağacı kendiliğinden bitermiş. Ayrıca son yıllarda ilçe mezarlığını da ağaçlandırmak için halk uğraş vermektedir. İnsanın hayatındaki üç dönüm noktasından birisi olan ölüm için hazırlık yapan yaşlılar da ölünce sarılacakları kefenleriyle birlikte, mezarlarının içine konulacak olan ağaçlarını da kendileri kestirip hazır ederler (K.Ş.:4).

Yörede ağaçların altında cinlerin yaşadığına inanıldığı için özellikle geceleri suya yakın olan ağaçlık alanlardan geçmenin ve oralarda geceleri uyumanın sakıncalı olacağı söylenir. Bu inanışa paralel olarak Sarıoğlan ilçe merkezine yaklaşık dört km. uzaklıkta olan ağaçlık bölgeye *"Cinin Bağı"* adı verilmiştir (K.Ş.:2).

Üzerlik otu Sarıoğlan'da hemen hemen her evde bulunur. Özellikle kapı girişlerine asılı olan üzerlik otunun nazara engel olduğu inanışı vardır. Üzerlik otuyla birlikte iğde ağacının bir parçasının ortası delinerek iğne geçirilmek suretiyle küçük bebeklerin omzuna asılır. İğde ağacının da nazara karşı koruyucu bir gücünü olduğuna inanılır (K.Ş.:24). Ayrıca ilerde ziyaret yerleri konusunda bahsi geçecek olan "Düzencik İğdeliği" başlığı altında incelediğimiz Düzencik köyünde bulunan iğdelik ağaçlarının da kutsal sayılmaları nedeniyle kesilememesi sürekli telkin edilir. Bu telkine uymayıp iğde ağaçlarından kesenlerin, sonucu ölüme kadar varan kazalarla karşılaştıkları rivayet edilir.

---

[125] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 302.

2.2.2. Ağaç ve Orman ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

İlkel anlayışa göre, tabiat ve simge ayrılamazdı. Bir ağaç özü ve şekli itibari ile dini bilinç üzerinde etkili olmuştur, ama bu öz ve şekil, dini bilinç üzerinde etkili olmalarından ötürü önemli olmuştur. Çünkü onlar *"seçilmiş ve ayırt edilmiştir",* kendilerini *"açığa çıkartmışlardır".* Ne fenomonoloji ne de dinler tarihi kutsalla ilgili sezgisinin öylesine değerli kıldığı tabiat ve simgecilik arasında bu ayrılmaz ilişkinin ifadesini görmezlikten gelemez. Dolayısıyla, bir *"ağaç kültü"* hakkında konuşmak doğru değildir. Sade bir ağaca asla tapınılmamıştır, ama her zaman ağaçtan tezahür eden bir şeyden ötürü onun ima ettiği ve delalet ettiği nesneye hürmet edilmiştir.[126]

Ötüken ormanlarının Göktürk ve Uygurlar devrinde bütün Türklerce mukaddes sayıldığını biliyoruz. Orman kültü ilkel toplumların orman mahsulleriyle ve avcılıkla geçindikleri devrin hatırasıdır. Ziraatçı ve geniş bozkırlarda çobanlık ile geçinen uluslarda orman kültü eski önemini kaybetmiş, orman tanrıları da kötü ruhlar sayılmıştır. Bununla beraber hayat şartları ve dini telakkileri bakımından epeyce gelişmiş ve yükselmiş olan bazı milletler orman kültünü yeni yeni dinlere sokmayı başarmışlardır.[127] Sarıoğlan ve yöresinde evliya yatırlarının bulunduğu yerlerde kavak ağaçlarının kendiliğinden bittiğine dair bir inanışın hakim olduğunu belirtmiştik. Düzencik İğdeliği'nde bulunan iğdeleri kesmenin de sakıncalı olacağı ve sonucunun insanlarının hayatına dahi sebep olacağını inancı vardır. Anadolu'da günümüzde dağların tepelerinde mezar kalıntısının bulunduğu sık ağaçlı yerlerden bir şeyler almak ve oralara zarar vermek iyi sayılmamaktadır. Çünkü koruda yatan zatın o kişiye veya ailesine zarar vereceğine inanılır.[128] İlçe mezarlığı günümüzde halk tarafından ağaçlandırılmaktadır. Eski Türklerden olan Tabgaçlarda ilk ve sonbaharda atalara kurban sunulur, tapınak makamındaki taş ev içinde kesilen kurbandan sonra civara kayın ağaçları dikilerek kutlu ormanlar meydana getirilirdi.[129] Ziyaret yerlerindeki ağaçların *"kutsalın"* o ağaçlara sirayet etmesiyle kutsallık kazandıkları görülür.[130]

İğdenin tıpkı nazar boncuğu gibi çocukları nazardan koruyucu bir etkisinin olduğuna dair inanış vardır. Anadolu coğrafyasında ve Türk dünyasının muhtelif yerlerinde çocukları nazardan korumak için başvurulan yollardan birisinin de iğde ağacı

---

[126] Mircea Eliade, Dinler Tarihi-İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi, Çev. Mustafa ÜNAL, Konya 2005, s. 317.
[127] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 62.
[128] Pervin Ergun, "Türk Kültüründe Ruhlar ve Orman Kültü", Milli Folklor, S.87, s. 118.
[129] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 303.
[130] Hikmet Tanyu, Türklerin Dini Tarihçesi, İstanbul 1978, s. 21.

asmak olduğu bilinmektedir.[131] Orman, genel bir kült sayıldığı gibi bazı ağaçlar ayrıca kutsal kabul edilir.[132] Kavak ağacının kutsallığına dair birebir örtüşen bir inanış olmasa da Türkler arasında kutsal kabul edilen ağaçlardandır. Ayrıca Anadolu'da Evliya ağacı, bayat kavak gibi farklı isimlerle anıldığı da rivayet edilmektedir.

2.3. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Bozkır Türk ekonomisinin esasını, yüksek ovalar ve yaylalar olan bozkır coğrafyasının iklim şartları gereği çobanlık ve hayvan besleyiciliği şekillendiriyordu.[133] Bu nedenle Türk milletinin yaşadığı her coğrafyada hayvanlar sosyal hayatın bir parçası konumunda bulunmaktadırlar. Tarihi süreç incelendiğinde eski Türk yaşam tarzından günümüze gelene kadar hayvanlar sosyal hayatın bir parçası olarak görüldüğü için hayvanlar etrafında da birçok inanış biçimleri ortaya çıkmıştır.

2.3.1. Hayvanlar ile İlgili İnanışlar

Sarıoğlan ve yöresinde hayvanlarla ilgili yasaklardan çok uğursuzluk ve müjdeden bahsedebilir. Baykuş kimin evinde öterse o evden cenaze çıkacak inancı vardır. Buna karşılık muhabbet kuşu ve kanarya evde beslenir. Muhabbet kuşu veya kanarya beslemeninse eve uğur getirdiğine inanılır (K.Ş.:30). Ayrıca sabah ezanında baykuş ötmesini, kuşun Allah'ı zikri diye yorumlayanlar da vardır (K.Ş.:31). Karganın hem musibet hem de müjde sebebi olduğu söylenir. O yüzden karga görüldüğü zaman *"hayırsan daldan dala şersen boynun altında kala"* denilmektedir (K.Ş.:4).

Köpeklerin uluması da bir uğursuzluk habercisidir. Bağlı olan köpeklerin zincirlerini koparmaları gelecek bir depremin habercisi olarak yorumlanır. Eğer bir köpek ezan okunduğu zaman ulumaya başlıyorsa, bu uluma halinin köpeğin Allah'ı zikri şeklinde olduğuna inanılır (K.Ş.:32). Buna karşılık gösterdiği sadakatten dolayı ve Hazreti Peygamber'in Kıtmir isimli bir köpeğinin olması nedeniyle Sarıoğlan'da hemen hemen her evin önünde bir köpek vardır diyebiliriz.

Yılanlarla ilgili olarak ise; eğer yılana dokunulmaz ise zararsız olacağı ama yılana zarar verilirse; yılanın, bu zararın kinini güdüp mutlaka kendisine zarar veren insanın başına musibet getireceğine inanılır. Bundan dolayı yılanın zarar vermediği sürece öldürülmemesi sürekli söylenir (K.Ş.:13) Bununla birlikte halk arasında anlatılan

[131] Ayrıntılı bilgi için bkz. Çeltikçi, a.g.e.
[132] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 64.
[133] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 317.

yılanla karınca hikâyesinin de dile getirildiği zamanlar vardır. Rivayete göre, Hz. İbrahim ateşe atıldıktan sonra karınca sırtına su alarak; yılansa ağzına ateş alarak yola çıkar. Karıncaya bu su o ateşi söndürür mü diye sorarlar; karınca ise; "tarafım belli olsun" cevabını verir. Yılana bu ateş onu yakmaya yeter mi diye sorarlar; yılan da "tarafım belli olsun" der. Halk arasında anlatıla gelen bu hikâyeden dolayı karınca mübarek; yılansa şer bir hayvan olarak yorumlanır. Özellikle karınca yuvasını bozmanın çok günah olduğu küçük yaşlardan itibaren çocuklara sürekli söylenir (K.Ş.:33). Ayrıca karıncaya bereket sembolü olarak da bakılır.

Büyükbaş hayvanların geceleri zincirlerini koparmaya çalışmaları veya sürekli böğürmeleri bir felaketin habercisi olarak yorumlanır. Cuma günleri örümcek ağını bozmanın günah olduğuna inanılır. Hazreti Peygambere yardımcı oldukları için güvercinlere olan sevgi ve şefkat ayrıdır (K.Ş.:34). Koyun ve koçlar için *"melek"*; keçi için ise *"şeytan"* benzetmeleri yapılır.

Kurt ve çakalla ilgili olarak ilçede yaygın bir inanış hâkimdir. Bu inanca göre eğer yolculuk esnasında arabanın önünden kurt geçerse hayır; çakal/köpek ya da tilki geçerse şer gelebileceği kanaat getirilir (K.Ş.:2)

2.3.2. Hayvanlar ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Bilim adamlarının içerisinde özellikle tekâmülcü yaklaşımcılar Türk dininin kökenini totemizm olarak görmek istemişlerdir. Fuad Köprülü, Osman Turan, Mehmet Eröz gibi Ziya Gökalp ekolünün temsilcisi olan Türk bilim adamları da bu fikri paylaşmışlardır. Yabancı bir bilim adamı olan J.P. Roux a göre de Animizm ve Şamanizm "halk dini"nin esasını oluşturmakta olup bu din aslında totemizme dayanmaktadır. Buna karşılık olarak da İbrahim Kafesoğlu gibi bazı bilim adamları da bu yaklaşıma karşı çıkmışlar. Kafesoğlu'na göre totemizmde "mana" gücü önemli bir yer tutmaktadır, ancak ruhun ölümsüzlüğü inancına yer verilmemektedir. Oysaki Türklerde ruhun ölümsüzlüğü inancı mevcuttur bu sebeple ata ruhlarına ta'zim edilmektedir.[134] Kafesoğlu'na göre eski Türklerde bir bitki, cisim ya da hayvan en iptidai cemiyet tipi olarak görülen klanın atası olur ve totem adını alır. Kuş, tavşan vb. hayvanlar, herhangi bir bitki mesela bir taş parçası, yağmur, deniz vb. kutsal kabul edilebilir. Totem'i öldürmek, incitmek "tabu (haram, yasak)" dur[135].

---

[134] Günay, Güngör , a.g.e., s. 113-116.
[135] İbrahim Kafesoğlu, Eski Türk Dini, Ankara 1980, s. 9.

Sarıoğlan ve çevresindeki hayvanlarla ilgili inanışların ölüm ve uğursuzlukla ilgili olanlarını ölüm konusu başlığı altında incelediğimiz için bu kısımda diğer hayvanlarla ilgili inanışlardan bahsedeceğiz. Hayvanlarla ilgili inanışların birçoğunun İslâmî tesirle bütünleştiğini görebiliriz. Muhabbet kuşu, karınca, örümcek, koyun, köpek gibi hayvanların kutsal kabul edilişinde Peygamber efendimizin hayatıyla ilgili anlatıla gelen tarihi anekdotlar ve hadislerin etkisi büyüktür.

Koyun ve koçların melek gibi görülmesinde onların Allah'a kurban olarak sunulmasının ve bu nedenle saf ve arı hayvan olduklarına dair olan kanaatin etkisi büyüktür. Ayrıca Türk tarihi incelendiğinde de bozkırda yaşayan Türklerin geçim kaynaklarının başında çobanlık ve hayvan besleyiciliği geliyordu. Yetiştirilen hayvanlar arasında attan sonra en çok koyun gelmekteydi.[136]

Güvercin kuzeyde yaşayan Türkler arasında anlatılan halk anlatılarında *"gökçe güvercin"* adıyla söylenmekte olup; Türk destanlarında *"aklığına köklü kügürçün"* olarak adlandırılmaktadır. [137]

Kazak Türkleri arasında *"sarı albastı"* nın keçi ve tilki suretinde ortaya çıktığı söylenmektedir. [138] Albastının zarar verici bir yanı göz önünde bulundurulursa her iki hayvanda uğursuz kabul edilir kanaatine varılabilir. Kurt Türk milleti için bir destan motifi olarak başlı başına bir sembole sahip olmuştur. İbrahim Kafesoğlu'na göre kurt motifi Türk milleti için *"tipik"* tir, yani başka kavimlerde görülmeyen etnografik bir belirtidir.[139] Kurdun, türeyişi sağlayan kurt (ata kurt, ana kurt), kurtarıcı kurt, atalarına yardım eden kurt ve kılavuz kurt vasıflarını taşıdığı araştırmacıların ortak olan görüşleridir.[140] Türklerde "kurt"a olan saygının temelinde vahşi bir hayvan olması vardır, bunun dışında ayrıca dini bir tasavvur aramak güçtür. Kurt efsanesinin toplayıcı bir vasfının olması klanları birbirinden ayıran ve onları karşı karşıya koyan totemcilik anlayışına aykırı düşmektedir. Klanlar totemine tapındığı halde Türklerde kurda tapılmaz.[141] Yani, özellikle milli hassasiyetleri olan Türk milletini kurda tapınıyorlar şeklinde göstermek kesinlikle doğru değildir. Toplum içerisinde sembol olması

---

[136] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 317.
[137] Ögel, Türk Mitolojisi, s. 73.
[138] İnan, Makaleler ve İncelemeler, s. 259.
[139] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 331.
[140] Namık Aslan, "Kurt Motifinin Türk Menşe Efsanelerindeki Anlamı Üzerine", Milli Folklor, S.87, s. 74
[141] Kafesoğlu, Türk Milli Kültürü, s. 298.

dolayısıyla kurda gösterilen saygının altında başka manalar çıkarmak kanaatimizce bilimsel değil, kasıtlı hareket ve söylemlerdir.

2.4. Su ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilesi

Yaşam kaynağı olan su tüm kültürlerde olduğu gibi Türk kültüründe de insan yaşamının devamı için en önemli unsurlarından birisi olmuştur. Anasır-ı Erbâ'nın unsurlarından birisi de olan su ile ilgili olarak; özellikle suyun temizlik ve tedavi vasıfları birlikte düşünülerek, su etrafında bazı inanışlar dizisi tarihten günümüze kadar meydana getirilmiştir.

2.4.1. Su ile İlgili İnanışlar

Sarıoğlan'da geceleri ırmak kenarlarında yatmanın tehlikeli olacağına inanılır. İlçe merkezinin başından sonuna kadar uzanarak Kızılırmak'a dökülen Kesdoğan Çayı'nın hemen üstünde bulunan yolun adı *"Yüce Yol"* olarak adlandırılmıştır (K.Ş.:35). Yüce yol, çayın hemen üzerinde olup önceleri Sarıoğlan'da yaşayan Ermenilerin mezarlığı olan ve günümüzde Maşatlık adı ile anılan bölgenin yanından geçer. Yüce Yol ile ilgili anlatılanlar efsane boyutuna ulaşmıştır diyebiliriz. Özellikle geceleri o yoldan yalnız geçenlerin önüne cinlerin geldiği veya insan kılığına girmiş cinlerin o kişiye iliştiği rivayet edilir. İnsan kılığına girmiş cinlerin ayaklarının ters olduğu ve yaz kış geceleri o bölgede bulundukları halk arasında yaygın bir rivayettir.

Sarıoğlan ilçe merkezinden geçmese de ilçeye bağlı olan köylerden geçen Kızılırmak'ın her sene bir can aldığı inancı hâkimdir.[142] Özellikle baharla birlikte ırmağın çağlamasıyla çıkan uğultu sesi *"ırmak uluyor yine can istiyor"* şeklinde yorumlanmaktadır (K.Ş.:36).

Yolculuğa çıkacak insanların arkasından su dökülmesi geleneği hâlâ yaşamaktadır. *"Yolunuz su gibi aksın"* dileğiyle dökülen su, yolculuğa çıkacakların gidecekleri yere ulaşana kadar başlarına herhangi bir kaza bela gelmemesi için uygulanan bir inanıştır.

"Su gibi aziz ol" deyimi su getiren her insana özellikle teşvik amaçlı küçük çocuklara söylenir. Bu söz aynı zamanda suyun temizliğine yapılan bir vurgudur

---

[142] Ahmet Başaran bir gün sabah ezanını okumak için evinden çıkıp Evliya adı verilen türbeye giderken Kesdoğan çayından uluma sesi geldiğini duyması üzerine eve gelir gelmez bir koyun alarak çay başında kestiğini ve kanını suya akıttığını dile getirmiştir. Yani suyun istediği canı koyununu feda ederek verdiğini dile getirmişti.

(K.Ş.:37). Eğer bir ortamda çocuk varsa öncelikle çocuğa su ihtiyacının olup olmadığı sorulur ya da getirilen su ona ikram edilir. Suyu oturarak içmenin sünnet olması nedeniyle herkes bunu tatbik eder.

İlçede nazar olduğuna inanıldığı zaman da nazar duasını okumak için orada bulunanlardan birisinin eline bir bardak su verilir. Nazar duasını okuyan kişi elindeki bardaktan herkesin bir yudum su içmesini ister. Herkes su içtikten sonra bardakta hâlâ su varsa orada bulunanların üzerine serpilir (K.Ş.:2).

Ayrıca çalışmamızın birinci bölümü olan doğum sonrası inanışlar bölümünde çocuğun kırkı çıkarılırken, temizleme esnasında suyun temizleyici ve arındırıcı vasfından hareketle çocuğun ve annesinin suyla yıkandığını tespit ettiğimizi dile getirmiştik.

2.4.2. Su ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Eski Türk inanışları incelendiği zaman “yir” gibi suyun da kutsal olduğunu görürüz. Bu, “mukaddes” kavramının içinde akıntılı olan bütün sular, ırmaklar, dereler, pınarlar var idi. Göktürk kitabelerinde “yir-sub” sahipsiz kalmasın diye Türk Tanrısı kağan gönderdi denilirken ıduk Türk yurdu ve bütün ıduk sulardan bahsedilmiştir. Su onlar için hayat kaynağı ve yaşama gücüdür.[143]

Eski Türk inanışlarında Orhon Irmağı kaynaklarının ve bu kaynakların çevresinde bulunan dağların Hunlar devrinden beri Türk kavimleri için ortak bir kült olduğu dile getirilmektedir. [144] Sarıoğlan’da bulunan Kesdoğan Çayı’nın hemen üzerinde bulunan yola Yüce Yol adının verilmesi ve özellikle geceleri o bölgeye yalnız gidilmemesinin söylenmesinin temelinde tarihten günümüze kadar gelen bir mukaddes bölge inancının olduğuna kanaat edebiliriz.

İlçede ırmaktan gelen uğultu sesinin can istedi şeklinde yorumlandığını ve suya kurban verildiğini söylemiştik. Yakut Türklerinde de bu uygulamaya benzer olan bir kurban sunma ritüeli karşımıza çıkmaktadır. Yakut Türkleri, ilkbaharda balık avına çıkmadan önce doğurmamış bir ineği U İççeti adlı su iyesine kurban ederler. [145]

Tahtacılar üzerine araştırma yapan Ali Selçuk suyu; tedavi ritüelinde su, temizlenme ritüelinde su, nekromantik ritüelde su, verimliliğin artması bakımından su,

---

[143] Kalafat , a.g.e., s. 69-70.
[144] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 49.
[145] Kalafat, a.g.e., s. 71.

ibadette su diye kullanılış biçimleri açısından farklı başlıklar altında incelemiştir. [146] Sarıoğlan'da da özellikle doğum sonrası çocuğun kırklanması esnasında suyun hem temizleyici hem de tedavi amaçlı vasıflarından yararlanıldığını görürüz.

2.5. Ateş ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Taş devrinin önemli buluşlarından birisi kabul edilen ateş Türk düşüncesine göre Bay Ülgen tarafından yakılmıştır. Başka bir söylentiye göre ise Türk ünvanı taşıyan başka bir kahraman tarafından yakılmıştır. Kim tarafından yakılmış olursa olsun Anasır-ı Erbaa'nın unsurlarından birisi olan ateşle ilgili birçok inanış günümüze kadar süregelmiştir.[147]

2.5.1. Ateş ile İlgili İnanışlar

Sarıoğlan'da bir kısmına ölüm konusunda da değindiğimiz ateşle ilgili birçok inanış ve uygulama türü tespit edilebilir. Ay ve güneş tutulması esnasında teneke çalınması uygulaması bu konuda ateşle ilgili ihtivası olan ayrıca bir ritüeldir. Ateş konusu ele alınırken gelişen teknolojik imkanları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Önceki dönemlerde ateşin yerini şimdilerde ışık almıştır diyebiliriz. Misal olarak elektriğin kullanılmadığı veya az kullanıldığı dönemlerde cenaze evlerinde geceleri ateş yakılması bir gelenektir. Günümüzde ise cenaze çıkan evde ışıklar sabaha kadar söndürülmez. Çünkü geceleyin ölen kişinin tekrar evine geleceğine inanılır (K.Ş.:24).

Sarıoğlan'ın belli bölgelerinden ışık huzmesi şeklinde yeşilimsi bir ışığın fark edildiği rivayet edilir. Güzelyazı mahallesindeki Evliya adı verilen türbede, Uzankaya'daki ziyaretgâhta ve Bakarcak mahallesinde dikili bir kavak ağacığında özellikle perşembe geceleri uzaktan bir ışık yansıdığı söylenir. Bu ışığın orada bir ermiş veya şehidin yattığının işareti olduğuna inanılır (K.Ş.:33).

Kibrit, çakmak, gaz vs. gibi ateş tutuşturucuların çok fazla kullanılmadığı dönemlerde komşular ya da akrabalar arasında yaygın olan ateş alma geleneği varmış. Bir evde eğer ocak kurulmuşsa diğer evden kürekle gelinip ateş alınırmış. Ateşin sönmemesi için çok hızlı bir şekilde geri dönüldüğünden *"ateş almaya mı geldin"* deyimi hâlâ kullanılmaktadır. Ancak akşam vakti yabancılara ateş vermenin çok doğru

[146] Selçuk, a.g.e., s. 339-346.
[147] Güngör, a.g.e., s. 327.

olmadığına inanılır. İnanışa göre geceleri yerler mühürlenir bu nedenle geceleri ateşi söndürmemek gerekmektedir. Ateşin içinde cinler olduğu için eğer ki geceleri ateş söndürülürse cinlerin dergahının dağılacağına inanılır (K.Ş.:4).

Ateşin, kurulu olduğu kerpiç ocak üstüne devrilerek söndürülmesi istenmektedir. Ateş, ocak devrilerek söndürülse bile *"destur"* denilmesi gerekmektedir. Özellikle ateş üzerine su dökmemek gerektiği çok zor durumda kalınırsa mutlak suretle destur denilmesinin icap ettiği büyükler tarafından sık sık dile getirilir. Ayrıca ateşin üzerine küçük abdest bozmanın sakıncalı olduğu söylenir (K.Ş.:38).

Çocukları ateş etrafında bulundurmanın tehlikeli olacağına inanılır. İnanışa göre ateşin içinde cinler/şeytan olduğu için eğer çocuklar ateş etrafında yalnız kalırlarsa; cinler/şeytanın çocukları ateşin içerisine çekeceğinden korkulur. Ölen bir kişinin cenazesini yıkamak için kurulan ocaklarda su ısıtıldıktan sonra ocak altındaki kerpiçler ters çevrilerek ocak söndürülür; su ısıtılan kazanlarsa ters çevrilir. Eğer kazanlar hemen ters çevrilmezse ve ocak söndürülmezse yeniden cenaze çıkacağına inanılır.

Soğan ve sarımsak kabukları fakirlik olur endişesiyle yakılmaz. Un, çörek otu, tuz, üzerlik otu bir arada pişirilip tütsüsü evin içerisinde dağıtılarak o evde yaşayanları nazara karşı koruduğuna inanılır (K.Ş.:4).

Yukarıda saydığımız inanışların dışında ateş ayrıca bir temizlik aracı olarak da kullanılır. Özellikle yaylada olanlar ve yanında su bulunmayanlar kullanacakları bir takım demir aletlerin temizliğini ateş ile yaparlar (K.Ş.:39).

2.5.2. Ateş ile İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Türkler, ateşte kutsal ve temizleyici bir güç gördükleri için öteden beri ateşe saygı göstermişlerdir. Türkler arasında ateşin gökten indiği inancı vardı, özellikle kötülüklerinden şüphe edilenler için ateş bir temizleme aracı olarak düşünülmekteydi.[148] Başkurt ve Kazak Türklerinde görülen *"alaslama" (alazlama)* hastaları kötü ruhlardan temizlemek amacıyla yapılmaktadır.[149] Türklerde var olan bu temizleyici ve kutsal ateş inancını Sarıoğlan'a uyguladığımızda özellikle ev içerisinde nazara karşı tütsü yapılması sırasında ve yaylada olan insanların su yokluğunda ateşi bir temizleme aracı olarak kullandıklarını zaman görürüz.

---

[148] Günay, Güngör, a.g.e., s. 56.
[149] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar, s. 68.

Ölen bir kişinin evinde sabaha kadar ışık yakılması inancının temelinde iki neden bulunmaktadır: 1- Ölen kişinin sorgusu kolay geçer. 2- Ölen kişinin ruhu ölü mezara konulduktan sonra tekrar dönüp evine gelir. Bu inanışın iki farklı nedenle uygulamaya konulması Kayseri ve civarında yaygındır.[150] Bu gelenek ayrıca geleneksel Türk Dinine bağlı Teleut Türkleri, Hristiyan Yakutlar ve Yunanistan'da yaşayan Türkler arasında ruhun insanlara yapacağı kötülükleri engellemek amacıyla uygulanmaktadır.[151]

Sarıoğlan'da önceleri yaygın olan ateş alma uygulamasının akşamları yapılmaması inancının ise öğleden sonra veya güneş batınca ateş verilince ev halkına bir zarar geleceği inancına paralel olarak aile ocağı kültüyle bağlantılıdır. Atalar kültüyle bağlantılı olan aile ocağı, ailenin devamını sembolize etmektedir. Bu nedenle gece ateş verilince bereketin gideceği, ocağın söneceğine inanılır.[152] Bununla birlikte ateşin üzerinde kurulan ocağın ters çevrilmesi şeklinde söndürülmesi de atalar kültüyle bağlantılıdır kanaatindeyiz. Güneş battıktan sonra sadece akraba olanlara ateş verilmesi Kayseri'de yaygın bir uygulama olup başkalarına ateş verilmemesinin temelinde yerlerin mühürlenmesi sebep olarak gösterilmektedir. Kaşgarlı Mahmud Divânû Lügati't-Türk'te *"çıvı"*lardan bahsetmektedir. Ona göre cinler bölüğü geceleri birbirlerine karşı ok atarlardı Türkler de atılan bu oklardan zarar görmemek için dışarı çıkmazlardı yerlerin mühürlenmesi inancı bu uygulamayla ilgili olabilir. Soğan ve sarımsak kabuklarının yakılmaması, ateşe su dökülürken destur denilmesi Anadolu folklorunda yaygın olan cin-şeytan inancı ile ilgilidir. Bunların yapılmasının günah olarak adlandırılması ise var olan duruma İslâmî bir nitelik verilmek istenmesiyle izah edilebilir. [153]

Karagasların inancına göre ateş gece ıslık çalarsa şeytanın geldiğinin habercisidir. O zaman kutsal sayılan artış otundan bir parça ateşe atarlar. [154] Sarıoğlan'da ise çocukları içerisinde cin ya da şeytan olduğu için ateşin etrafına yaklaştırmazlar.

Ay tutulması esnasında göğe ok atarak, davul çalarak, silahları birbirine vurarak, bağırarak gürültü çıkaran eski Türkler böylece ayın yüzünü örten karanlığı, kara iyelerden kovmaya çalışırlardı.[155]

---

150 Güngör, a.g.e., s. 328.
151 Selçuk, a.g.e., s. 353.
152 Araz, a.g.e, 66.
153 Güngör, a.g.e., s. 333.
154 İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 67.
155 Kalafat , a.g.e., s. 48.

2.6. Ziyaret Yerleri ile İlgili İnanışlar ve Değerlendirilmesi

Mübarek ve kutsal olduğuna inanılan ermişlere ait kabir ve türbelerin ziyaret edilmesi buralarda dua ve ibadet edilmesi, kurban kesilmesi anlamına gelen ziyaret [156] bir fenomen olarak ise; yatır, türbe, kümbet, tekke, ziyaret, dede mezarı, gibi çeşitli adlarla anılan ve çoğunlukla kendilerine veli, evliya, eren, ermiş, abit, zahit, âlim, sofu, seyyid, gazi, mübarek, pîr, şeyh, mübarek, dede, baba, abdal yahut şehit gibi türlü isimler ve sıfatlar verilerek manevi güç ve meziyetlerine inanılan kişilerin yattıkları kabul edilen yerlere, belli hâcet, dilek, istek ve muratlarla yapılan ziyaret ve bu çevrede oluşmuş bulunan inanç ve uygulamalardır.[157]

2.6.1. Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışlar

Ziyaret fenomeni tüm Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Sarıoğlan ve çevresinde önemli halk inanışlarından birisidir. Sarıoğlan'da ziyaret yerlerine; türbe, ziyaret, yatır, evliya gibi farklı isimler verilmektedir.

Sarıoğlan ve çevresindeki ziyaret yerlerine gidenlerin istekleri farklı olsa da amaçları ortaktır diyebiliriz. Kendi hastalığına şifa bulmak için gidenler, çocuk sahibi olma dileğinde bulunanlar, içinde var olan huzursuzluğu yenmek isteyenler, adağını yerine getirmek isteyenler, çocuğunun hastalığının şifa bulması maksadı güdenler, rüyasında gördüğü ziyaret yerini arayıp bularak orada isteklerde bulunanlar, yatırları ziyaret ederek sevaba girmek isteyenler, bunların başlıca olanlarıdır (K.Ş.:4). Günümüzde rastlanmasa da geçmiş dönemde ziyaret yerlerine gelenlerin taş yapıştırdıkları oluyormuş. İnanca göre yapıştırılan taş tutarsa dilek kabul olur; tutmaz da düşerse dilek kabul olmazmış.

Kutsallığına inanılan ziyaret yerlerine il dışından hatta yurt dışından da misafirlerin geldiği görülmektedir (K.Ş.:36). Aşağıda bahsi geçecek olan Seyit Gürleroğlu Türbesi'nde gönüllü imamlık yapan Ahmet Başaran'la yaşadığı dönemde türbede yaptığımız mülakatta türbenin inşaatının tamamlanmasında Almanya'da yaşayan bir gurbetçinin payının büyük olduğu bilgisini vermiştir.

Üzerine türbe yapılmış olanlarla birlikte herhangi bir şekilde üzeri kapatılmayan ve kutsal olduğu kabul edilen makamlarda bulunmaktadır. Halk arasında *"tepe"* diye adlandırılan bazı bölgeler kutsal kabul edilse de herhangi bir şekilde ziyaret maksatlı

---

[156] Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1991, s. 542–543.
[157] Ünver Günay, Harun Güngör, Vahap Taştan, Huzeyfe Sayım, Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması (Kayseri Örneği), Kayseri 2001, s.10.

olarak günümüzde oralara gidilmemektedir. Bahsettiğimiz bu yerler ziyaret edilmese de halk arasında kutsallığını, o bölgeyle ilgili halk arasında dolaşan efsane ve rivayetlerden alıyor diyebiliriz. Sarıoğlan'da yaşayan insanlar yıllardır o bölgelerin kutsal olduğunu dile getirmektedirler. Ancak bu kutsallığın göstergesi olan ziyaretlerin gerçekleştiği tarafımızdan tespit edilememiştir.

Sarıoğlan ve çevresinde; Uzankaya Tepesi, Seyit Gürler Baba Türbesi, Abdullah Keramettin Türbesi (Çiftlik Beldesi), Düzencik İğdeliği (Düzencik Köyü), Ayrı Dede (Üzerlik), Ziyaret (Üzerlik), Kırkızlar Tepesi (Ömerhacılı) isimleri verilen ziyaret yerleri bulunmaktadır.

2.6.1.1. Uzankaya Tepesi

Sarıoğlan ilçe merkezinin batısında, ilçeye uzaklığı yaklaşık üç yüz metre olan Uzankaya Tepesi ile ilgili farklı rivayetler anlatılmaktadır (bkz. Ek-17,18). Uzankaya'da yapılan bir savaş sonucu şehit olanlar Seyit Baba'nın mürşitliğinde burada Allah'ı zikre başlarlar. Erenler Allah'ı zikrettiği esnada bir kaya parçası dayanamayıp feryat eder bunun üzerine Allah kayaya *"sen de uzan zikret"* der. Kaya, gelen bu emirle uzanarak erenlerle birlikte Allah'ı zikre başlar (K.Ş.:36). Başka bir rivayette ise bu bölgedeki bağ sahibi kayanın akşam bağ yakınlarına kadar indiğini, gündüzleri ise eski yerine döndüğünü fark eder. Bu olayın sırrını çözmek için yanına birkaç kişiyi de alarak bağa gider. Nur yüzlü birisinin mürşitliğinde, onun etrafına toplananların seher vaktine kadar Allah'ı zikrettiklerini görürler. Erenler huşu ile kendilerinden geçerlerken kayadan "Allah" nidasının yükseldiğini duyarlar.[158]

Aynı zamanda halk şairi de olan Ahmet Başaran Uzankaya ile ilgili bildiklerini şu şekilde manzumeleştirmiştir:

"Uzan kaya" diye emrini aldın
Zikredip Rabbimi rükûya vardın
Tarihler boyunca ismini aldın
Zikrettin Rabbimi erenler ile

[158] Kenan Gündoğ, Nezahat Kariper., Sarıoğlan Belgeseli, Kayseri, s. 120 (Yayın tarihi belirtilmemiş).

Rabbim kabul etsin cümle dileği
Ortaya aldılar uzun kayayı
Feryâd u zâr etme zikretsen gayrı
Zikrettin Rabbimi erenler ile

Kırklar, yediler erenler gelir
Zikreder dilleri hep bülbül olur
Onlar bir sırdır bizleri görür
Beraber zikrederek erenler ile

Yanar Ahmet Emin nârına yanar
İlhamım senden almasa ışıklar söner
Nur doğsun aydınlansın bu yurtlar
Nurundan zikrederek erenler ile [159]

Uzankaya Tepesi'nde özellikle cuma geceleri bir ışığın yandığına dair ilçe halka arasında bir inanış vardır. Anlatıldığına göre çocuğu olmayan veya çocuğu olup da rahatsızlanan kadınlar ağzına bir ip veya at gemi alıp buraya gelerek kaya etrafında yedi defa dolaştırılırmış. Kayanın kuzey tarafındaki bir taş bu işlem için başlama noktası seçilir, her seferinde bu taşın yanına bir çivi çakılır, kadını dolaştıran kimse bu esna da *"bir atım var satarım, yanına kulunu katarım"* deyişini söyler ve bu ziyaretten sonra çocuğun yaşayacağına inanılırmış. Ancak son dönemlerde Uzankaya Tepesinin bu tür amaçlarla ziyaret edildiğine dair herhangi bir bilgiye ulaşamadık. İlçe halkının, kaya etrafında kaçak define aramak isteyenlerin açtığı çukurlardan yana bir sıkıntısı mevcut olup bu konuyla ilgili gerekli tedbirler alınamamaktadır. Bu tür kanunsuz girişimler hem Uzankaya'nın maneviyatına zarar vermekte hem de tepenin yakınlarında bulunan tarlaların sahiplerine maddi açıdan zararlar getirmektedir.

2.6.1.2. Seyit Gürler Baba Türbesi

Sarıoğlan ilçe merkezindeki Güzelyazı Mahallesine beş yüz metre uzaklıkta bulunan türbe yaşadığı dönemde *"Ahmet Hoca"* ya da *"Ahmet Baba"* ismiyle anılan ve

---

[159] Ahmet Başaran, Gönül Pınarından Çağlayanlar, Ezgin Matbaacılık, s.10 (Yayın tarihi ve yeri belirtilmemiş).

ilçe halkı arasında büyük bir saygınlığı olan Ahmet Başaran'ın gayretleri ile inşa edilmiştir (bkz. Ek-19). Ahmet Başaran'ın (bkz. Ek-20) yaşadığı dönemde türbe içerisinde bizzat tarafımıza anlattığına bir anısında; Sarıoğlan'da kasaplık yaptığı dönemlerde çok hastalanarak işe gidemez olmuş. Hasta yatağında yatarken içeriye şu an Seyit Gürler Baba türbesinde yatan evliyalar gelip selam vermişler. Evliyalardan İbrahim Baba *"ben doktorum seni iyi etmeye geldim, sen iyi olursun ama ölümden korkuyorsun"* dedikten sonra Ahmet Başaran'ı zikre çağırmış. Sabah kalktığında tamamen iyileştiğini gören Ahmet Emin üç gece sonra (perşembe gecesi) tekrar evliyalarla birlikte Allah'ı zikretmiş. O günden sonra ölümüne kadar dünya işlerinden elini çeken Ahmet Başaran kendisini manevi âleme bırakmıştır. Ahmet Başaran'ın o dönemde yaşadığı hastalığın bir kalıntısı olarak ellerinin parmaklarında eğrilik olduğunu onu tanıyan herkes bilirdi. Ahmet Başaran'a göre orada medfun altı evliya bulunmaktadır. Bu evliyalar orada yapılan bir savaş esnasında şehit düşmüşler ve makamları da orada bulunmaktadır. Aslen Şamlı olan bu evliyaların hocaları ise Seyit Gürleroğlu'dur. İlçe halkı arasında bu türbeye genellikle *"Evliya"* denilmektedir. Ahmet Başaran zamanında açılan türbe, o öldükten sonra da faal bir şekilde kullanılmaktadır. Türbenin mimari açıdan hususi bir özelliği mevcut olmayıp iki odadan ibarettir; büyük odada ibadet yapılmakta küçük oda da ise Seyit Gürler Baba'nın kabri bulunmaktadır. Kabrin yanı başında bulunan dolapta Seyit Gürler Baba'ya ait olan kurumuş kanların Ahmet Başaran tarafından muhafaza edildiğini tespit ettikse de o dönemde Ahmet Başaran bu kurumuş kanların resmini çekmemize izin vermemiştir. Türbenin dışında ise diğer evliyalara ait olan kabirler vardır. Ayrıca Ahmet Başaran ve onun ailesinden (Hocagil) vefat edenlerin de bir kısmının mezarı buradadır. Bugün dahi özellikle cuma günleri ilçede yaşayan kadınların bir kısmı orada toplanarak ibadet etmektedirler. Bu hanımlarla yaptığımız mülakatta ise; siyasi hiçbir gaye gütmeksizin kendilerine *"Ahmet Baba'nın Askerleri"* ismini verdiklerini tespit ettik.

Sarıoğlan ilçe merkezinde bulunan Uzankaya Tepesi ile Seyit Gürler Baba Türbeleri ziyaret fenomeni açısından birbirine karışmış durumdadır. Çünkü Uzankaya'da zikir yapanların başında bulunan kişinin de Seyit Gürler Baba olduğu rivayeti vardır.[160] Seyit Gürler Baba türbesi özellikle hastaların şifa bulması maksadıyla ziyaret edilmektedir. Ziyaret için gelenlerin bir kısmının yurt dışında yaşayan gurbetçiler olduğu bilinmektedir.

[160] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e., s. 60.

2.6.1.3. Abdullah Kerâmeddin Türbesi

Sarıoğlan'a bağlı Çiftlik beldesinin yaklaşık dört km. doğusunda bulunan türbe, kare şeklinde olup yığma taştan yapılmıştır. Üzeri çatı kaplama olan türbenin etrafı mezarlıklarla çevrilidir. Türbe, 1986 yılında Yusuf Kuşat tarafından duvarla çevrilmiş ve ağaçlandırılmıştır. Türbenin dışında bir çeşme bulunmaktadır. Türbenin mimarî bir özelliği bulunmamaktadır. Şu anda sıva altında kalmış taşların bir kısmının Selçuklu devrine ait olduğu söylense de bu taşların başka yerden getirilmiş olma ihtimali büyüktür.[161]

Burada medfun durumda bulunan Abdullah Kerâmeddin'in şeyh olduğu Malazgirt Zaferi'nden sonra buraya gelip yerleştiği bu bölgenin Türkleşmesinde büyük pay sahibi olduğu söylenmektedir. Şeyhin kendisi, komutasındaki müfreze birliğinin başında savaşırken Düzencik İğdeliği denilen yerde kolunun koptuğu daha sonra da şehit olduğu rivayet edilir. Şehit olduktan sonra ise şu anda türbenin meskûn olduğu yere defnedildiği söylenmektedir.[162] Türbeye yağmur duası için giden belde halkının dışında, hastalığına şifa bulmak için de gelenler bulunmaktadır.

2.6.1.4. Düzencik İğdeliği

Sarıoğlan'a bağlı Düzencik köyünün 2-3 km. güneydoğusunda bulunan mevki İğdeli Türbe veya Et Yemez Şıh Türbesi diye de bilinmektedir. Et Yemez Şıh'ın hayatında hiç et yemediği ve eti yenen hayvanları kesmediği rivayet edilmektedir. Yine rivayete göre Abdullah Kerâmeddin Türbesi'nde yatan şahsın kardeşi veya yakın bir arkadaşı burada yatmaktadır. Zaten Abdullah Kerâmeddin Türbesi'nden bahsederken de şeyhin kolunun bu mevkide koparıldığına değinilmişti. Kopan bu kolun 1940 yılında Yarıktepe mevkiinde bulunmuş olduğu, köyden iki yüz altın alacağı olan bir celepçiye[163] verildiği daha sonra da akıbetinden haber alınamadığı rivayet edilir.[164]

Başka bir rivayete göre ise bir şeyhin yolculuğu esnasında askerleri burada konaklar ve Allah onlara gölge yapsın diye iğde ağaçlarını bir anda meydana getirir. İşte bu yüzden bu ağaçlar kutsal sayılmakta ve bu iğdeleri kimse kesmemektedir. Kesen bir

---

[161] Ali Kuşat, Sarıoğlan ve Çevresinde Ziyaret ve Adak Yerleri, Kayseri 1988, s. 3.
[162] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e., s. 3.
[163] Kısır hayvan ticareti yapan kişi.
[164] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e., s. 61.

kişinin de öldüğü söylenmektedir.[165] Türbeyi genellikle dilek dileyenler, hastalığına şifa arayanlar ve çocuk sahibi olmak isteyenler ziyaret etmektedir.

2.6.1.5. Ayrı Dede

Türbesi bulunmamakla birlikte Üzerlik Köyünün kuzeybatısında yattığı rivayet edilmekte olup köyde yağmur duaları burada yapılmaktadır.[166] Başka bir rivayete göre ise bu bölgede medfun olan zât ile Uzankaya Ziyaretgâhı'ndaki evliyanın arasında kan bağı vardır. Her ikisi de yapılan bir savaş esnasında şehit olmuşlar. Birisinin makamı Uzankaya'da diğerininki ise Üzerlik'tedir (K.Ş.:20).

2.6.1.6. Ziyaret

Burunören köyü yolunda olup yoldan geçenlerin üç İhlas bir Fatiha okuduğu ama makamın nerede olduğunun bilinemediği bir yatırdır (K.Ş.:40)

2.6.1.7. Kırkızlar Tepesi/Kırkızlar Mağarası

Sarıoğlan'a bağlı Ömerhacılı köyünde bulunan tepe ismini düşman saldırısına maruz kalan kırk kızdan almıştır. Kırk kızın bu tepenin üzerine çıkarak *"Allah'ım bizi ya taş et ya kuş"* diye yalvarmaları üzerine taş oldukları rivayet edilir. Bu tepede hayvan özellikle de güvercin avlanmaz. Bir başka söylentide ise düşman saldırısından kaçan kırk kız yerin alında bir mağaraya sığınmışlardır. Bu mağara Sarıoğlan'la Üzerlik köyü arasındadır. At arabasıyla yolculuk yapıldığı dönemlerde bu mağaranın üzerinden geçenlerin at nallarının sesinden toprak altında bir boşluk olduğunu hissettikleri ancak mağaranın yerini bir daha hatırlayamadıkları rivayet edilir (K.Ş.:20). Bu rivayetten yola çıkarak Ayrı Dede'nin makamıyla Kırkızların makamlarının birbirine karışmış olabileceği kanaatine ulaşabiliriz.

2.6.2. Ziyaret Yerleriyle İlgili İnanışların Değerlendirilmesi

Sarıoğlan'da ziyaret fenomeninin günümüzde yaşamaya devam ettiğini görebiliriz. Bulunduğu coğrafya itibariyle İslâmî açıdan ele alınacak konularda hassas davranan insanların varlığının çok olduğu dikkate alınırsa bu durum Kayseri'nin diğer ilçeleri gibi Sarıoğlan için de çok normaldir. Ziyaret yerlerine giden insanları cezbeden,

---

[165] Kuşat, a.g.e., s. 6.
[166] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e., s. 61.

oralarda yatanlarda bulunduğuna inanılan olağanüstü manevi ve ilahi güç feyz ya da berekettir. Fenomenolojik açıdan bakıldığı zaman da kutsalın onunla bir takım ritüel usullerle temasa geçilmesi halinde, insanın faydasına dokunacağı inanılmakta oluşudur. Sarıoğlan'da ziyaret yerlerine gidilerek dilek ve isteklerde bulunulduğunu dile getirmiştik. Hastalık veya başka imkansızlıklardan dolayı çaresizlik içerisinde olanlar için ziyaret olayı artık atılacak son adımdır. Kuraklık, sünnet, evlenme veya çocuk sahibi olmak için de bir güven ve umut kaynağıdır. Uzak yerlere yapılacak yolculuklar, sınavlardan geçme isteği ve her çeşit başka arzu ve istekler oraların ziyaret edilmesiyle beklenti ve huzura kavuşur düşüncesiyle türbe ve yatırlar ziyaret edilmektedir.[167]

Türbe ve yatırların ziyareti sırasında önceki dönemlerde taş yapıştırmanın bir gelenek olduğunu söylemiştik. İnanışa göre taş yapıştırıldığı yerde tutarsa dilek kabul olur; tutmazsa kabul olmazmış. Hikmet Tanyu yapmış olduğu çalışmayı maddeler halinde tasnif ederken 76. Maddede: "*Türbeye üç taş atılması, bu üç taş aşağıya düşmeyip orda durursa taş atanın muradını alacağı*" şeklinde Türkler arasında yaygın bir inanış olduğunu vurgulamaktadır. Yine Tanyu'ya göre kutsal kabul edilen kayanın etrafında dolaşılması Hıristiyanlarda da var olan bir gelenektir. [168] Bu ve benzeri uygulamalar (mezar taşına el sürme, kutsal taşı ağrıyan yere sürme, türbe duvarına ismini kazma, oradan alınan toprağı suya katıp içme, delikli taş arasından geçme, çaput bağlama v.s.) kutsiyetle doğrudan veya yakından temas yoluyla sirayet amacına yönelik ritüel eylemlerdir. Sarıoğlan'da bulunan Uzankaya bir taş olarak mezar, taş ve ağaç gibi öteki kutsal ziyaret objeleri ile birlikte bulunduğu için anlam kazanmıştır. Hatta halkın inanışı bu kayayı kendisinden çıkan bir ışıkla ilçenin kuzey-batısındaki Evliya ile bütünleştirmektedir. [169]

Kırkızlar tepesinde medfun olduklarına inanılan kırk tane kızın dilekte bulunarak taş kesilmeleri Anadolu'nun pek çok yöresinde görülen bir motif olduğunu hatta Türk destanlarına dahi konu olduğunu görebiliriz. Taş kesilme insanın, hayvanın, bitkinin veya herhangi bir nesnenin taşa dönüşmesidir. Taş kesilme bazen beddua ile olur, bazen Allah'ın gazabıyla olur, bazen de bunu dilemekle gerçekleşebilir. [170]

Kuran-ı Kerim'de adakla ilgili olarak zikredilen ayetlerde adağın; Allah'tan İslâmî usuller çerçevesinde bir istekte bulunma ve sonucunda verilen sözün ibadet, oruç,

---

[167] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e., s. 101, 105.
[168] Tanyu, Türklerde Taşlarla İlgili İnanışlar, s. 165, 169.
[169] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, ,a.g.e, s. 79, 105.
[170] Saim Sakaoğlu, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu, Ankara 1980, s. 12 vd.

kurban olarak yerine getirilişinden ibaret olduğu dile getirilir. Yani Kuran-ı Kerim'de herhangi bir şekilde bir yatırı ziyaret, orada dilekte bulunma veya kurban kesme belirtilmiyor. Birçok İslam âlimine göre yatıra adakta bulunmak bir hurafedir ve İslamiyet'te yeri yoktur.[171] Ancak burada ortaya çıkan kutsal mekan anlayışının geleneksel Türk dininde var olan atalar kültü ve yer-su inancıyla ilişkilendirilebileceği kanaatindeyiz. Doğrudan ilişki kurmak mümkün olmasa bile benzerlikler olduğu bir gerçektir. Diğer yandan Türk zümrelerinde natüriz, animizm, animatizmin değişik formlarına rastlanılmaktadır. Eski Türklerde yaygın olarak ifade edilen Iduk Yer-sub inancından bahsedildiğini görmekteyiz.[172]

Sarıoğlan'daki ziyaret yerlerinin ikisi kutsal tepe olarak adlandırılabilir. Eski Türklerde Yer-su Tanrılarının en önemli mümessili dağdır. Eski Türkler, dağların Tanrı'nın makamı olduğuna inanırlardı. Orta Asya'da dağların çoğu Türkçe ve Moğolca mukaddes anlamlar içeren isimlerle zikrolunurdu.[173]

Sarıoğlan'daki ziyaret yerlerinde ilgi çekici bir hususta orada bulunan kişilerin bazılarının şehit olduğuna dair yaygın olan inanıştır. Anadolu'nun fethi, İslamlaşması ve Türkleşmesinde görev alanlar gazi-veli tipinin en belirgin örnekleridir. Bu tipler Horasan Erenleri olarak bilinirler ve Anadolu sahasında başta Battal Gazi olmak üzere örnekleri çoktur. Melikgazi gibi tarihi şahsiyetlerin yanında isimsiz olan alp karakterinde kahramanlarda bulunmaktadır.[174]

---

[171] Hikmet Tanyu, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri, Ankara, 1968, s. 310-317.
[172] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e, s. 110.
[173] İnan, Tarihte ve Bugün Şamanizm, s. 48-49.
[174] Günay, Güngör, Taştan, Sayım, a.g.e, s.198.

SONUÇ

Tarihin en eski çağlarından beri varlığını devam ettiren Türk milletinin bünyesinde taşıdığı birçok kültür değeri, hem kendi insanı arasında birlik ve beraberliğin teşekkülünü sağlamış; hem de Türk milletinin diğer milletlere örnek olmasına vesile olmuştur. Toplum içerisinde, birlikteliğin inşasının ortaya çıkmasında örf, âdet, gelenek ve göreneklerin katkısı çok büyüktür. Birçoğu *"anane"* diye adlandırılan ve çıkış kaynağı bilinmemekle birlikte herkesin bildiği, icra ettiği ve sahip olunan kültürel taşıyıcılarla diğer nesillere aktardığı bütün bu değerlerin içerisinde *"dini motifler"* vazgeçilmez bir unsurdur.

Kayseri iline bağlı Sarıoğlan ilçesi hakkında, kurulduğu günden günümüze kadar kültürel açıdan sahip olduğu zenginliklerin gün yüzüne çıkartılması hususunda bilimsel manada yeterli çalışmalar yapılmamıştır. Günümüzde ekonomik isteklerin insanlar arasında sınıflar ortaya çıkardığı ve bu nedenle kültürel zenginliklerin yeteri kadar incelenmediği bir gerçektir.

Sarıoğlan ilçesi tarihi olarak eski bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. İlçede yaşayan insanların büyük çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Eğitim konusunda yıllardır devam eden bir başarısızlık söz konusu olsa da son yıllarda ilçe halkının çocuklarının eğitimi konusunda duydukları hassasiyet ve eğitim camiasında görevli eğiticilerin gayretleri neticesinde başarı oranında bir artış sağlanmıştır. İlçenin bu sosyal yapısı, halk inanışlarının ilçe ve çevresinde canlı bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır.

Sarıoğlan ve çevresinde geçiş dönemleriyle ilgili halk inanışları geleneksel Türk dini içerisinde yer alan uygulamalar ile örtüşmektedir. Doğum yeni bir hayatın başlangıcı olarak algılanarak neşe ve sevinç kaynağı olmuştur. *Alkarası, kırklama, ad verme* gibi doğum muhtevası altında incelediğimiz birçok uygulama sadece Sarıoğlan'da değil Türk dünyasının muhtelif yerlerinde benzer şekillerde yaşatılmaktadır. Bunun sebebi ise bu ve benzeri uygulamaların kaynağının eski Türk inanışları olmasıdır. Sünnet olmak erkek çocuk için erkekliğe atılan ilk adımdır. Sünnet diğer geçiş dönemlerine nazaran daha fazla dini bir hüviyet taşısa da toplum içerisinde mutlu bir gün olarak görülmüş ve düğün kabul edilmiştir. Evlilik her millette olduğu gibi Türk milleti için de soyun devam etmesi demektir. Eski Türklerde aile kutsaldır ve sembolü ocaktır. Sarıoğlan ve çevresinde de aile kurmak için *ocak kurmak* tabirinin

kullanılması, bu inanışın günümüzde hala devam ettiğini göstermektedir. Ölüm, tarihin her döneminde bir matem sebebi olmuştur. Türk insanı bir ölüm olayıyla karşılaşınca bir araya gelerek kasvetli havayı beraber teneffüs etmiş, acıları birlikte paylaşarak dindirmiştir. Ölüm hadisesi sonrası uygulamalarda da geleneksel olarak tarihi bir süreçten geçip günümüze kadar ulaşmış ritüeller vardır. Günümüzde Sarıoğlan'da *ölü ekmeği* adıyla verilen yemeğin Eski Türk inanışlarında *yoğ aşı* şeklinde verildiği veya günümüzde ağıtlar yakıldığı gibi Eski Türklerde de sagular söylendiği bir gerçektir.

Sarıoğlan ve çevresinde tabiatla ilgili halk inanışları eski Türk dinindeki yer-su inancının İslami motifle günümüzdeki devamı niteliğindedir. Özellikle tabiatla ilgili unsurlardan kurban sunumu bunu net olarak ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

1. Yazılı Kaynaklar

Acıpayamlı Orhan, Türkiye'de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü, Ankara 1974.

Acıpayamlı Orhan, "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metotla İncelenmesi", ADTCF Dergisi C.XXI., S.1-2.

Altun Işıl, Kandıra Türkmenlerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm, İstanbul 2009.

Altunel İbrahim, "Gevrekli Seydişehir/Konya Düğünlerinde Gelin ve Güvey Üzerine Bazı Tespitler'', 3. Milletlerarası Türk Halk Edebiyatı ve Folkloru Bildirileri, Ankara 1995. (http://yayinlar.yesevi.edu.tr/files/article/38.pdf).

Araz Rıfat, Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği, Ankara 1995.

Artun Erman, "Adana'da Yağmur Yağdırma Törenleri ve Çomçalı Gelin", http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/makaleler/7.php#_edn15.

Aslan Namık, "Kurt Motifinin Türk Menşe Efsanelerindeki Anlamı Üzerine", Milli Folklor, S.87.

Atmaca İlhami, Suruç ve Çevresi Halk İnanışlarının Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ 2006.

Başaran Ahmet Emin, Gönül Pınarından Çağlayanlar, Ezgin Matbaacılık, (Yayın tarihi ve yeri belirtilmemiş).

Bedir Murteza, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010.

Boratav Pertev Naili, Yüz Soruda Türk Folkloru, İstanbul 1973.

Bozkurt Nebi, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010.

Çeltikçi Orhan, Yaşar Kalafat'ın Eserlerinde Türk Dünyası Kültür ve Halk İnançları, İstanbul 2007.

Çetin Çulpan Zaripova, "Tatar Türklerinin Mevsimlerle İlgili Gelenekleri", turkoloji.cu.edu.tr/CAGDAS%20TURK%20LEHCELERI/culpan_zaripova_tatar_mevsim_gelenek.pdf –.

Darkot Besim, "Kayseri", İA, C.VI.

Durbilmez Bayram, "Kırım Türk Halk Anlatılarında Sayı Simgeciliği'', Milli Folklor, S.76.

Eliade Mircea, Dinler Tarihi-İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi, Çev. Mustafa Ünal, Konya 2005.

Ergin Muharrem, Dede Korkut Kitabı, İstanbul 2001.

Ergin Muharrem, Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile), Ankara 1997.

Ergun Pervin, "Türk Kültüründe Ruhlar ve Orman Kültü", Milli Folklor, S.87.

Gönen Sinan , "Dede Korkut Hikâyeleri'nden Günümüze Yansıyan Evlilik Âdetleri", Milli Folklor, S.69.

Günay Ünver, Güngör Harun, Türk Din Tarihi, Kayseri 1998.

Günay Ünver, Güngör Harun, Taştan Vahap, Sayım Huzeyfe, Ziyaret Fenomeni Üzerine Bir Din Bilimi Araştırması (Kayseri Örneği), Kayseri 2001.

Güngör Harun, Türk Bodun Bilim Araştırmaları, İstanbul 2008.

Gündoğ Kenan, Kariper Nezahat, Sarıoğlan Belgeseli, Kayseri, (Yayın tarihi belirtilmemiş).

Gürkan Selime Leyla, "Sünnet", TDVİA C.38, İstanbul 2010.

İnan Abdulkadir, Tarihte ve Bugün Şamanizm, Ankara 2006.

İnan Abdulkadir, "Türk Etnolojisini İlgilendiren Birkaç Terim Kelime Üzerine", Belleten, 1956.

İnan Abdulkadir, "Ateş ve Sağdıç Kelimesinin Anlamı", Makaleler ve İncelemeler, Ankara 1998.

İpşirli Mehmet, "Kayseri", TDVİA, C. XXV.

Kafesoğlu İbrahim, Eski Türk Dini, Ankara 1980.

Kafesoğlu İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul 2000.

Kalafat Yaşar, Doğu Anadolu'da Eski Türk İnanışlarının İzleri, Ankara 2006.

Kaya Doğan, "Düğünlerimizle İlgili Terimler ve Bunların Fonksiyonel Özellikleri", Millî Folklor, S. 29-30.

Kaya Doğan, Anonim Halk Şiiri, Ankara 1999.

"Kayseri", Türk Ansiklopedisi, C.XXI.

Kılıç Sami, "Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları (Yakmak Köyü Örneği)", Turkish Studies -International Periodical For The Languages, Litarature, and History of Turkish or Turkic- Volume 6/1 Kış, 2011.

Kuşat Ali, Sarıoğlan ve Çevresinde Ziyaret ve Adak Yerleri, Kayseri 1988.

Kutsal Kitap, Yaratılış 17:10

Rayman Hayrettin, "Nevruz ve Türk Halk Kültüründe Renkler", Milli Folklor, S.53.

Selçuk Ali, Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar, İstanbul 2008.

Sezen Tahir, Osmanlı Yer Adları, Ankara 2006.

Ozankaya Özer, Toplumbilim, İstanbul 1995.

Ögel Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul 1988.

Ögel Bahattin, Türk Mitolojisi C.2., Ankara 1995.

Örnek Sedat Veyis, Türk Halkbilim, Ankara 1977.

Örnek Sedat Veyis, Budunbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara 1973.

Özer Celal, Emiroğlu Hülya, "Karaözü'nün Tarihi Önemi ve Kültürel Değerleri", Vakıflar Dergisi, C.XXV, Ankara 1995.

Özkan Nevzat, "Kişi Adlarından Gelen Yer Adlarımız ve Kayseri'deki Örnekleri Üzerine" Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni – Bildiriler Cilt II. Kayseri 2001.

Sakaoğlu Saim, Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu, Ankara 1980.

Tanyu Hikmet, Ankara ve Çevresinde Adak ve Adak Yerleri, Ankara 1968.

Tanyu Hikmet, Türklerde Taşlarla İlgili İnanışlar, Ankara 1968.

Tanyu Hikmet, Türklerin Dini Tarihçesi, İstanbul 1978.

TDK, Büyük Türkçe Sözlük, Ankara 2004.

Tora ve Aftara, 1.Kitap Bereşit, İstanbul 2002.

Türkay Cevdet, Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler, İstanbul 1979.

Uludağ Süleyman, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1991.

Yılmaz Reha, "Kültürler Kavşağı Dağıstan'da Aile İçi İlişkiler", Milli Folklor, S.5.

Yinanç Rafet, Elibol Mesut, Maraş Tahrir Defteri (1563) C.II, Ankara 1988.

www.sarioglanmuftulugu.gov.tr

www.sarioglan.net

www.sarioglan.gov.tr

http://turkoloji.cu.edu.tr

http://yayinlar.yesevi.edu.tr

2. Sözlü Kaynaklar

(K.Ş.:1) Gözüküçük Hasan Hüseyin,1930 doğumlu, okuma yazma biliyor, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:2) Gezer Abide, 1960 doğumlu, ilkokul mezunu, Kayseri'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:3) Dalyanda Gülseren, 1945 doğumlu, okuma yazma bilmiyor, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:4) Gezer Neriman, 1959 doğumlu, ortaokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:5) İçakın Behice, 1932 doğumlu, okuma yazma biliyor, vefat etti.

(K.Ş.:6) Demir Fadik, 1932 doğumlu, okuma yazması yok, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:7) Gezer Zekiye, 1932 doğumlu, okuma yazma bilmiyor, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:8) İçakın Gülseren, 1964 doğumlu, lise mezunu, Kırşehir'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:9) Aka Fatma, 1970 doğumlu, lise mezunu, Nevşehir'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:10) Ekşi Ali, 1959 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:11) Gezer Osman, 1955 doğumlu, ortaokul mezunu, Kayseri'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:12) Özdoğan Abide, 1934 doğumlu, okuma yazma yok, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:13) Akkoyun Hatice, 1916 doğumlu, okuma-yazma bilmiyor, vefat etti.

(K.Ş.:14) Sayan Halime, okuma yazma bilmiyor, vefat etti.

(K.Ş.:15) Gezer Adalet, 1964 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:16) İçakın Kadir Osman, 1924 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da oturuyor.

(K.Ş.:17) Gezer Cevriye, 1931 doğumlu, okuma yazma biliyor, Sarıoğlan'da oturuyor.

(K.Ş.:18) Göktaş Hatice, 1959 doğumlu, ortaokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:19) Gezer Hamdi, 1939 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:20) Gezer Mustafa, 1939 doğumlu, ilkokul mezunu, Kayseri'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:21) Aksoy Nezihe, 1934 doğumlu, okuma-yazma biliyor, Kayseri'de ikamet ediyor.

(K.Ş.:22) Bayram Şerife, 1927 doğumlu, okuma-yazma biliyor, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:23) Ağırtopçu Abdullah, 1976 doğumlu, lisans mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:24) Gezer Mecburiye, 1952 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:25) Ekşi Duran, 1930 doğumlu, okuma yazma biliyor, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:26) Gökdemir Mehmet, 1978 doğumlu, ortaokul mezunu, Kızılpınar köyünde ikamet ediyor.

(K.Ş.:27) Özer Özcan, 1964 doğumlu, ortaokul mezunu, Alameddin kasabasında ikamet ediyor.

(K.Ş.:28) Geneci Hanım,1960 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:29) Dalsar Menderes, 1963 doğumlu, ortaokul mezunu, Alameddin kasabasında ikamet ediyor.

(K.Ş.:30) Atilla Ayşe, 1966 doğumlu, ortaokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:31) Özkabak Seyit Ahmet, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu,Alameddin beldesinde ikamet ediyor.

(K.Ş.:32) Geneci Emine, 1933 doğumlu, okuma yazması yok, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:33) Gezer Latife, 1939 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:34) Çınar Nafiz, 1978 doğumlu, lisans mezunu, Tatılı köyünde ikamet ediyor.

(K.Ş.:35) Geneci Hasan Hüseyin, 1982 doğumlu, lisans mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:36) Başaran Ahmet, 1927 doğumlu, okuma-yazma biliyor, vefat etti.

(K.Ş.:37) Solak Ömer, 1943 doğumlu, ilkokul mezunu, Gaziler beldesinde ikamet ediyor.

(K.Ş.:38) Adıgüzel Bedriye, 1936 doğumlu, okuma yazması yok, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:39) Var Hasan Hüseyin, 1982 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

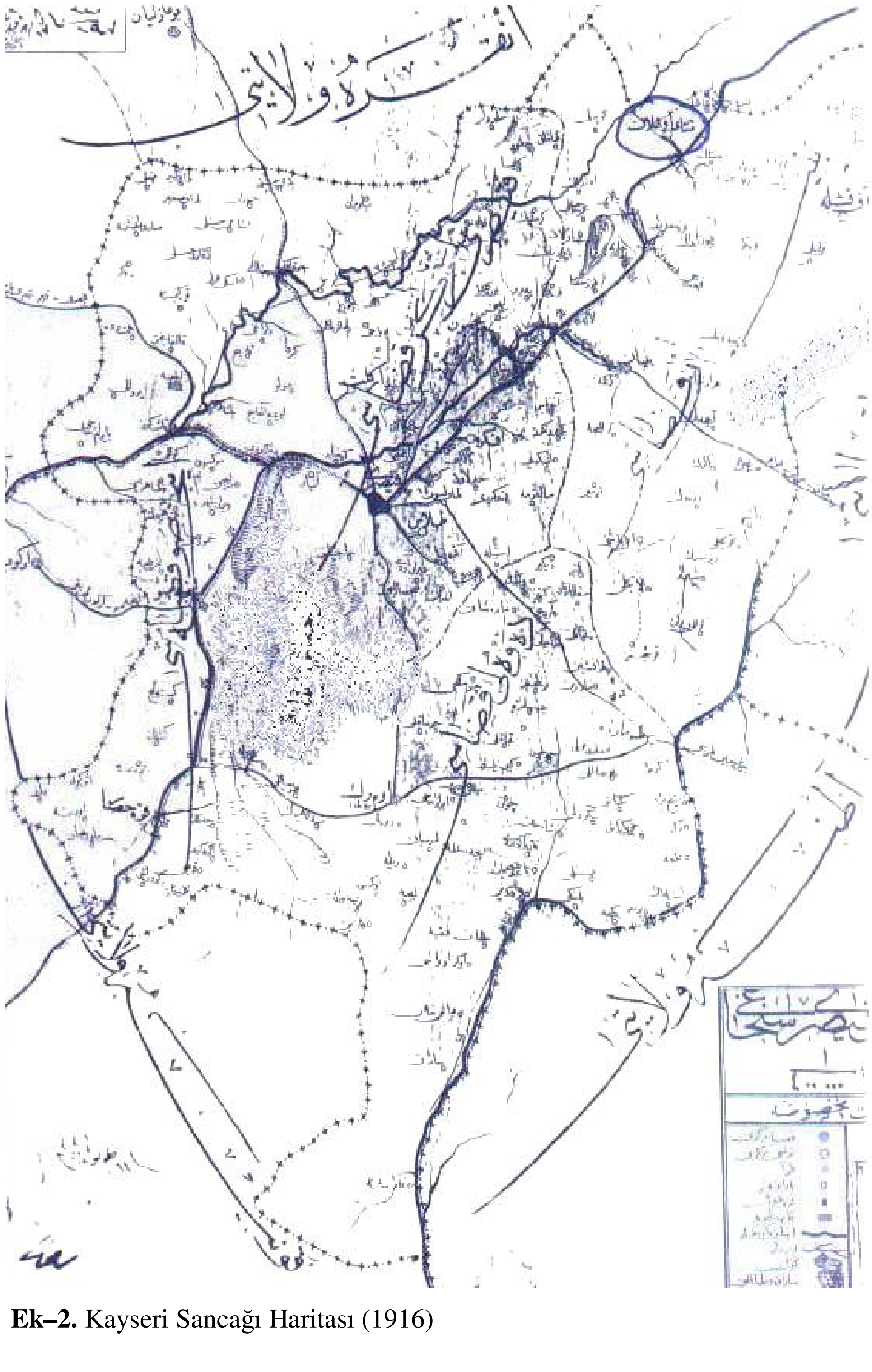
(K.Ş.:40) Karahan Metin, 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, Sarıoğlan'da ikamet ediyor.

(K.Ş.:41) Akin Behice, 1934 doğumlu, okuma yazması yok, Yahyalı köyünde ikamet ediyor.

EKLER

Ek–1. Sarıoğlan Haritası

Ek–2. Kayseri Sancağı Haritası (1916)

Ek–3. Sarıoğlan Ovası

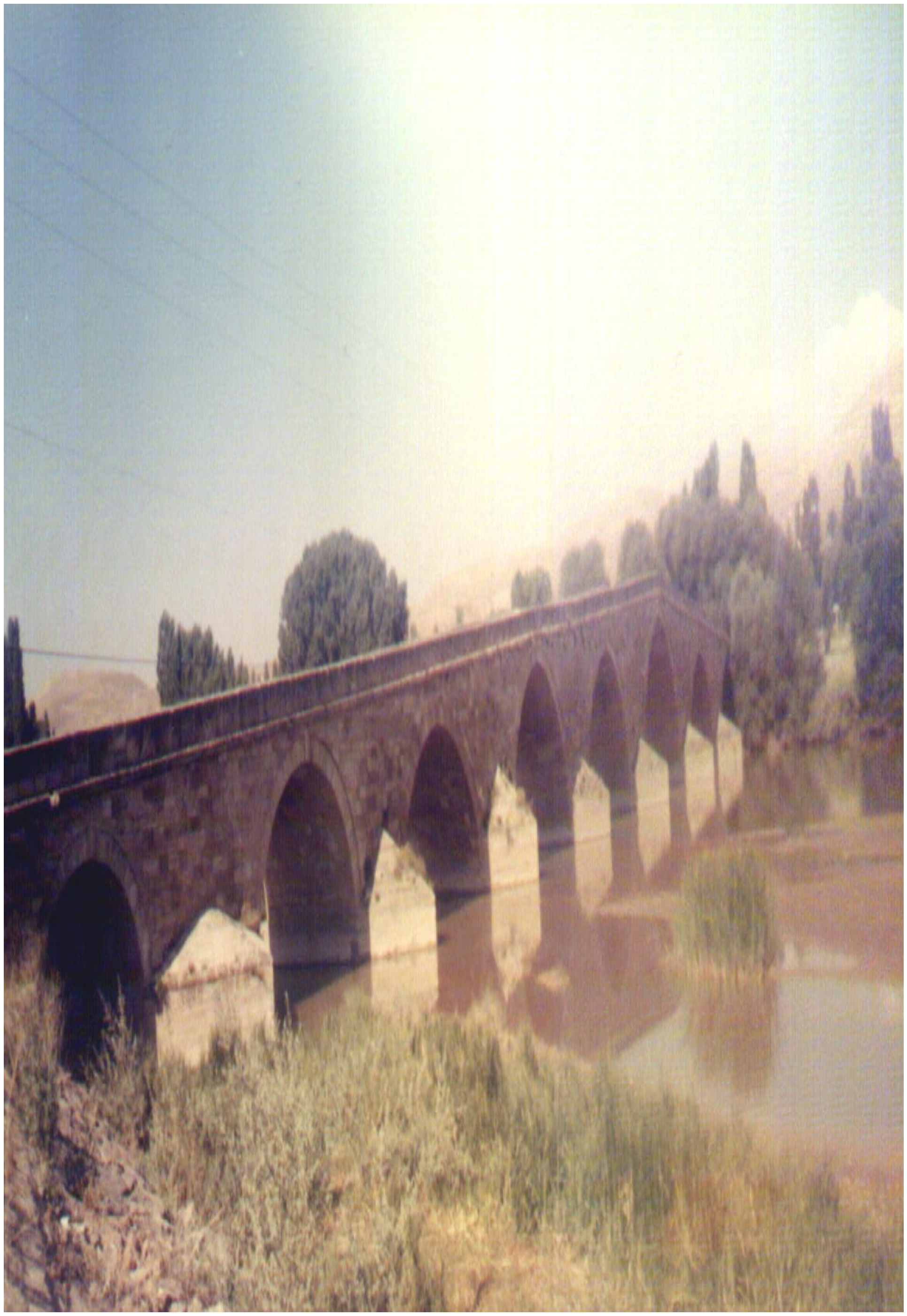
Ek–4. Güzelyazı Mahallesi camisinde bulunan kitabeler

Ek–5. Sarıoğlan Barajı

Ek–6. Tuz Gölü

Ek–7. Şahruh Köprüsü

Ek–8. Sünnet Kınası

Ek–9. Bayrak getirme

Ek–10. Kına yakılan gelin

Ek–11. Gelin çıkarma

Ek–12. Geline Kuşak Bağlama

Ek–13. Gelin ve damada bal yedirme

Ek–14. Güvey evi

Ek–15. Sarıoğlan İlçe Mezarlığı

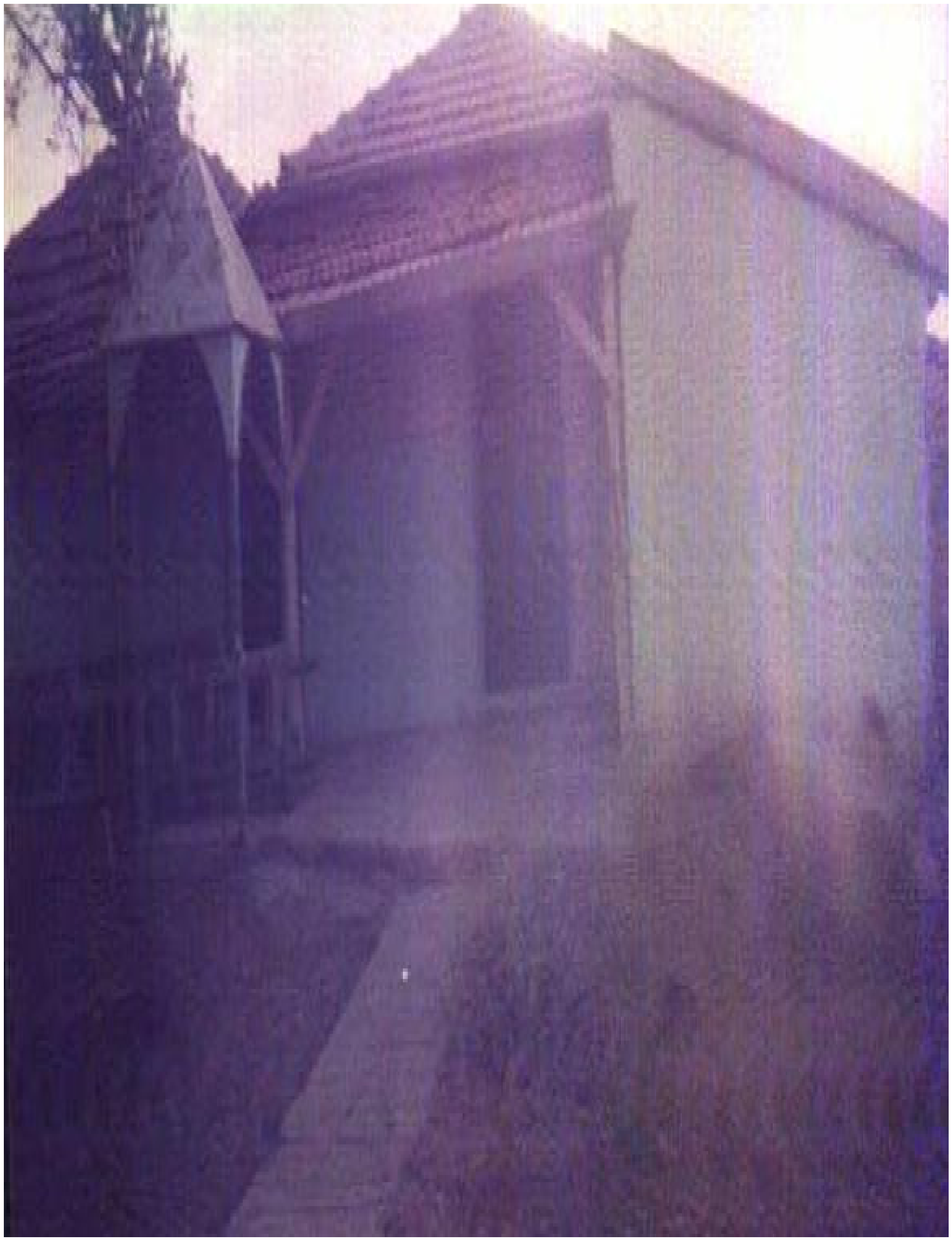
Ek–16. Sarıoğlan İlçe Mezarlığı

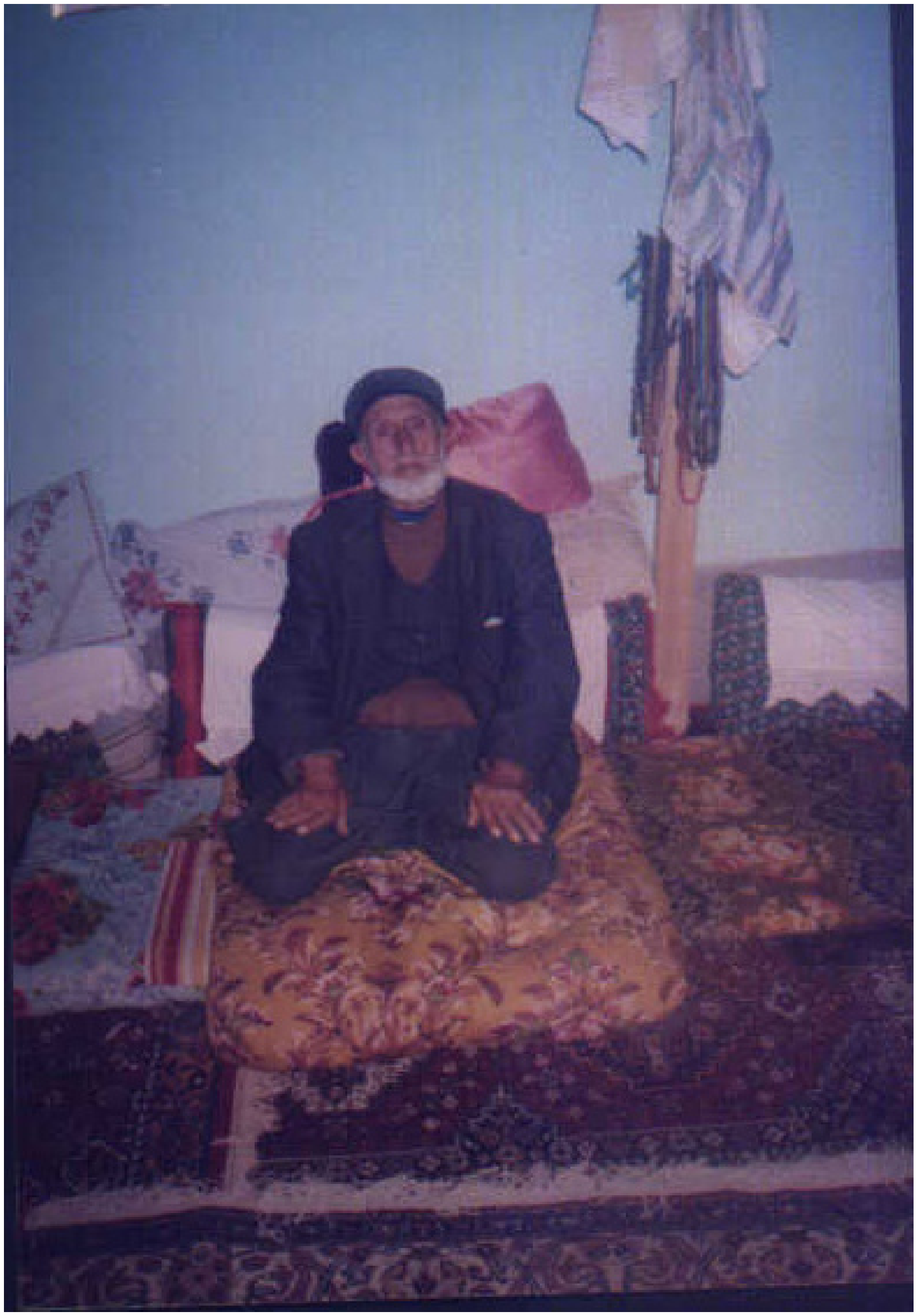
Ek–17. Uzankaya Tepesine giden yol

Ek–18. Uzankaya Tepesi

Ek–19. Seyit Gürler Baba Türbesi

Ek–20. Ahmet Başaran (Seyit Gürler Baba Türbesi'nde)

ÖZGEÇMİŞ

1983 yılında Kayseri'nin Sarıoğlan ilçesinde dünyaya geldim. İlk, orta ve lise eğitimimi Kayseri'de tamamladıktan sonra 2000-2001 eğitim ve öğretim yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü kazandım. 2004 yılında buradan mezun olduktan sonra Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Orta Öğretim Alan Öğretmenliği Anabilim Dalı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı'nda tezsiz yüksek lisans eğitimine başladım. 2005 yılı ağustos ayında buradaki eğitim hayatımı başarılı bir şekilde bitirerek mezun oldum. 2007 yılında Polis Meslek Eğitim Merkezi'nde altı ay süreyle kurs gördükten sonra Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde görev aldım. 2007 yılından beri İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde görev yapmaktayım.